

จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอน
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นายณัฐพงศ์ ลาภบุญทรัพย์

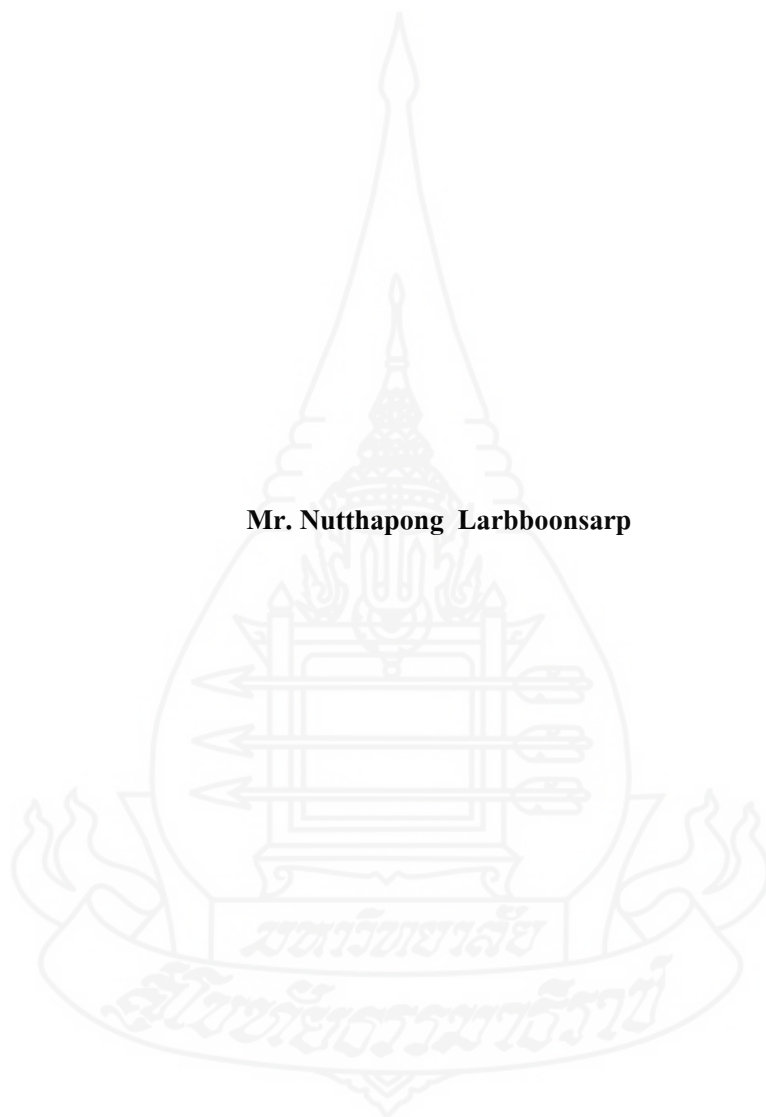

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

Communication Ethics in Early Rattanakosin Era Thai Didactic Literature

Mr. Nutthapong Larbboonsarp

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Communication Arts

School of Communication Arts

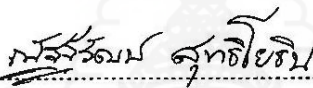
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอน
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ชื่อและนามสกุล นายณัฐพงศ์ ลาภบุญทรัพย์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ณัฐวุฒิวัฒน์ สุทธิโยธิน

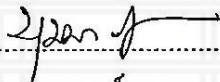
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2558

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

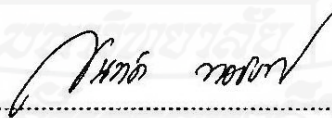
(รองศาสตราจารย์ณัฐวุฒิวัฒน์ สุทธิโยธิน)

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. บุษบา สุธีธร)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันทัด ทองรินทร์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์

ชื่อการศึกษา **คั่นคว้ออิสระ** จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ผู้ศึกษา นายณัฐพงศ์ ลาภบุญทรัพย์ รหัสนักศึกษา 2561500295 **ปริญญา** นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับแนวคิดด้านการสื่อสารในปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเล็ก เป็นแนวทางการวิเคราะห์และเปรียบเทียบศึกษา กับ จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 4 เรื่อง คือเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เรื่องสวัสดีรักษา เรื่องเพลงยาวถวายโอวาท บทประพันธ์ของพระสุนทรโวหาร (ภู่) และโคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระ เหตุที่มีการเลือกใช้วรรณคดีทั้ง 4 เรื่องในการศึกษานั้น เป็นเพราะเป็นวรรณคดีที่ทราบประวัติความเป็นมาได้ชัด สามารถอ่านเข้าใจได้ง่ายเป็นที่นิยม และเป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นอย่างตรงไปตรงมา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) วรรณคดีคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่เลือกมาศึกษานั้น ปรากฏจริยศาสตร์การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะการพูดมากที่สุด โดยปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนทุกเรื่อง รองลงมาคือจริยศาสตร์การสื่อสารภายในบุคคล โดยพบอยู่ในสวัสดีรักษา และโคลงโลกนิติ และที่พบน้อยที่สุดคือจริยศาสตร์การสื่อสารกลุ่มเล็ก พบในโคลงโลกนิติเพียงเรื่องเดียว และ (2) จริยศาสตร์การสื่อสารที่ถูกกล่าวถึงในวรรณคดีคำสอนที่เลือกศึกษานั้น โดยมากมีความสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าวในปัจจุบัน ได้แก่ การสื่อสารภายในตนเอง การพูด การฟัง และการมีปฏิสัมพันธ์

คำสำคัญ จริยศาสตร์การสื่อสาร วรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

Independent Study title: Communication Ethics in Early Rattanakosin Era Thai Didactic Literature

Author: Mr. Nutthapong Larbboonsarp; **ID:** 2561500295;

Degree: Master of Communication Arts; **Independent Study advisor:** Nattawat Suttiyotin, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this research were (1) to study communication ethics in early Rattanakosin Era didactic literature; and (2) to study the relationship between communication ethics in early Rattanakosin Era didactic literature and communication concepts in present day.

This was a qualitative research. The theories of intrapersonal communication, interpersonal communication and small group communication were used as the conceptual framework to analyze communication ethics in 4 works of didactic literature from the Early Rattanakosin Era: “Krisana Teaches Her Sister” (*Krisana Son Nong*) by The Venerable Somdej Phramahasamanachao Kromphaboramanuchit Chinoros, “Sawasdiraksa” and “Poem for the Princes” (*Pleng Yao Tawai Ohwat*) by Phra Sunthorn Vohara (known as Sunthorn Phu), and “Klohng Lok Niti” by Prince Phra-ong Chao Kromphraya Dejadisorn. These 4 works were selected for analysis because they have clearly traced histories, are easy to understand, were popular, and are straight forward examples of moral teachings from the Early Rattanakosin Era. A content analysis form was used to collect data and the descriptive analysis method was used to analyze the data.

The results showed that (1) in the 4 literary works studied, interpersonal communication ethics, especially talking, was the most common form of communication ethics, which was found in every work of didactic literature studied. The second most common form of communication ethics was intrapersonal communication ethics, which was found in “Sawasdiraksa” and “Klohng Lok Niti.” The least common form of communication ethics was small group communication ethics, which was only found in “Klohng Lok Niti.” (2) Communication ethics cited in the didactic literature studied was mostly related to present day communication concepts, i.e. intrapersonal communication, talking, listening and interaction.

Keywords: Communication Ethics, Early Rattanakosin Era Thai Didactic Literature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการสื่อสารคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ญัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ญาติผู้ใหญ่ทุกท่าน ตลอดจนพี่น้องของข้าพเจ้า ทุกๆ คน ที่ได้เป็นกำลังให้แก่ข้าพเจ้าในการศึกษาตลอดจนมา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ขอขอบคุณโรงเรียนสยามสามไมตรี (อนุบาลหนูน้อย) โรงเรียนทอสี โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในฐานะสถาบันการศึกษาที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้าก่อนที่จะเข้ามาศึกษาใน หลักสูตร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ขอขอบคุณคุณจุฑาภักดิ์ รัตน์พันธ์ อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือข้าพเจ้าเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลทางด้านวรรณคดีไทย ตลอดจนช่วยขัดเกลาเนื้อหาและแก้ไขการถอดความหมายและตีความบทประพันธ์ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนพี่ๆ นักศึกษาทุกคนในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล แนวคิด และทัศนคติ ตลอดจนมีส่วนในการให้กำลังใจ จนกระทั่งการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ของข้าพเจ้าทุกคน นับตั้งแต่สมัยชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตลอดจนอุดมศึกษา ที่ยังคงติดต่อกัน ให้กำลังใจ และเสนอแนะข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ญัฐพงศ์ ลาภบุญทรัพย์

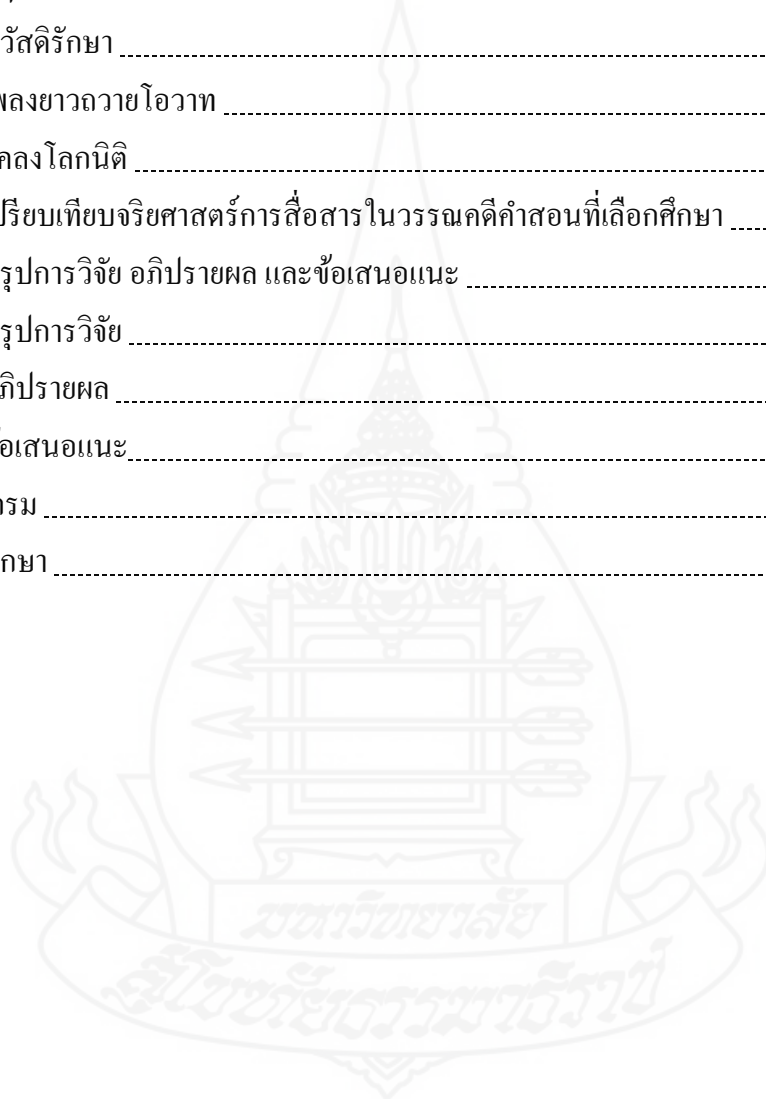
สิงหาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง	8
ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	10
ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์	11
จริยศาสตร์การสื่อสารในพระไตรปิฎก	12
ปัจจัยมนุษย์ในการสื่อสาร	24
ปัจจัยสื่อในการสื่อสาร	26
ปัจจัยสารในการสื่อสาร	27
การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	34
กฤษฎาสอนนึ่งคำฉันท์	34
สวัสดิกษา	44
เพลงยาวถวายโอวาท	49
โคลงโลกนิติ	55
เปรียบเทียบจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนที่เลือกศึกษา	77
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	80
สรุปการวิจัย	80
อภิปรายผล	84
ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	105
ประวัติผู้ศึกษา	108

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1	สรูปกระบวนการสื่อสารของกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ 43
ภาพที่ 4.2	สรูปกระบวนการสื่อสารของสวัสดีรักษา 48
ภาพที่ 4.3	สรูปกระบวนการสื่อสารของเพลงยาวถวายโอวาท 54
ภาพที่ 4.4	สรูปกระบวนการสื่อสารของโคลงโลกนิติ 76

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เป็นการศึกษาโดยอ้างอิงจากแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารตามแบบตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก อันเป็นผลให้ผลผลิตทางการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีลักษณะการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) ค่อนข้างมาก ซึ่งแนวคิดทางการสื่อสารในรูปแบบของตะวันตกนั้น ล้วนแล้วแต่ได้รับการหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรมของตะวันตกเป็นหลัก และบางกรณีมีลักษณะที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของโลกตะวันออกค่อนข้างมาก เมื่อมีการนำมาปรับใช้จึงอาจมีบางกรณีที่ต้องคัดความรู้แบบตะวันตกเหล่านั้นไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของไทย

จากองค์ความรู้ที่ว่า การสื่อสารเกิดขึ้นมาพร้อมกับสังคมมนุษย์ ดังนั้น เมื่อชนชาติไทยได้ตัดสินใจลงหลักปักฐานลงบนผืนแผ่นดินที่เรียกขานกันว่าประเทศไทยในปัจจุบัน ก็ย่อมที่จะต้องมียุคความรู้ ตลอดจนขนบธรรมเนียมในด้านสื่อสารที่ถูกพัฒนาควบคู่มากับการเจริญขึ้นของกลุ่มชนและบ้านเมืองในแต่ละสมัยตามลำดับเวลา จึงก่อให้เกิดประเด็นคำถามที่ว่า ก่อนหน้าที่จะมีการรับองค์ความรู้ทางนิเทศศาสตร์ตามแบบตะวันตกเข้ามาเป็นกระแสหลักในการเรียนการสอนด้านการสื่อสารในสังคมไทยนั้น สังคมไทยมีการสอนการสื่อสาร ตลอดจนแนวคิดทางด้านการสื่อสารอย่างไร โดยในทีนี้จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับจรรยาบรรณการสื่อสารเป็นหลัก เนื่องด้วยเหตุผลสองประการ กล่าวคือ จรรยาบรรณการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ เกิดความพึงพอใจทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร สารที่ถูกส่งออกไปมีความถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและวัฒนธรรม และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการสื่อสารที่ดี และแนวคิดทางการสื่อสารที่ปรากฏอยู่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ นั้น โดยมากแล้วจะกล่าวถึงการสื่อสารในลักษณะของการ ‘สอน’ การสื่อสารที่เหมาะสมที่ควรเป็นหลัก

สำหรับช่วงเวลาในอดีตที่จะใช้ศึกษาในงานค้นคว้าอิสระชิ้นนี้ ผู้ศึกษาจะเลือกใช้เอกสารจากในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 – 2394) เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากในกระบวนการพัฒนาทางสังคมตามการวิเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ของไทยแล้ว ช่วงเวลาหลังจาก พ.ศ. 2394 คือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 –

2411) เป็นต้นมานั้น เป็นช่วงที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างกว้างขวาง จากการขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตก และความตื่นตัวของชนชั้นนำ (Elite) ของสังคมไทย เพราะฉะนั้นในรัชสมัยดังกล่าว สังคมของไทยได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกสากล โดยเฉพาะในด้านสังคมและเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้แนวคิด ทักษะคิด และการดำเนินชีวิตที่มีผลจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานอยู่ในสังคมไทยทุกระดับชั้น ลักษณะ ‘สังคมไทยแท้’ จึงถือว่ายุติบทบาทลงไปในตอนต้นของรัชกาลที่ 4

สำหรับเนื้อหาที่จะใช้ศึกษานั้น อ้างอิงจากองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของวรรณคดีไทยที่มีลักษณะสอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมไทยมาโดยตลอด กล่าวคือเนื้อหาของวรรณคดีไทยที่มีลักษณะเป็น วรรณคดีไทยที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีตะวันตก จะถูกเขียนขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 4 แทบทั้งสิ้น ดังนั้น วรรณคดีไทยเหล่านั้นจะมีลักษณะเป็นวรรณคดีแบบจารีต และวรรณคดีที่จัดอยู่ในประเภทวรรณคดีคำสอนที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าว คือช่วงก่อนสมัยรัชกาลที่ 4 ส่วนมากจะเป็นแนวคำสอนที่ใช้กันอยู่ในสังคมไทยมาช้านานแล้ว โดยอาจได้รับอิทธิพลมาจากรัฐอื่นๆ ในสมัยโบราณ เช่น อินเดีย และเขมร แต่ก็กล่าวได้ว่าไม่มีลักษณะของแนวคิดแบบตะวันตกเข้ามาเจือปนมากนัก สาเหตุที่ผู้ศึกษาเลือกใช้วรรณคดีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เนื่องจากเป็นสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุขมั่นคง สภาวะแวดล้อมทางการเมืองและสังคมเกื้อหนุนให้เกิดการประพันธ์ อีกทั้งสถาบันการเมืองการปกครองมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนวงการวรรณคดีไทยให้เติบโตงอกงาม และภาษาที่ใช้ในวรรณคดีเหล่านี้เป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่ายกว่าวรรณคดีในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏการใช้ศัพท์จากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทยโบราณค่อนข้างมากซึ่งทำยากต่อความเข้าใจ และวรรณคดีคำสอนที่แต่งในสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ.1792 – 2006) และแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893 – 2310) นั้น โดยส่วนมากแล้วจะถูกเผยแพร่จำกัดอยู่ในกลุ่มผู้อ่านที่เป็นชนชั้นสูง (ชนชั้นปกครอง) ได้แก่พระมหากษัตริย์ เจ้านาย และขุนนางเป็นหลัก ในขณะที่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ปรากฏหลักฐานว่าสามัญชนได้เข้าถึงวรรณคดีที่เป็นลายลักษณ์อักษร (วรรณคดีลายลักษณ์) มากขึ้น ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการสลักโคลงโลกนิติรวมไว้กับสรรพวิชาความรู้ต่างๆ ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปศึกษาได้ด้วยตนเอง จึงทำให้วรรณคดีไทยนั้นขยายกลุ่มผู้รับสารจากเดิมที่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงมาสู่สามัญชนมากขึ้น และสาเหตุที่ไม่ใช้วรรณคดีในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องจากกรุงธนบุรี (พ.ศ.2310 – 2325) เป็นช่วงสมัยสั้นๆ ที่เป็นรอยต่อระหว่างพัฒนาของกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ สภาวะการทางการเมืองและสังคมไม่เกื้อหนุนต่อการเขียนวรรณคดี วรรณคดีที่ถูกเขียนขึ้นในสมัยนี้จึงไม่โดดเด่น โดยเฉพาะวรรณคดีคำสอนที่เขียนขึ้นในราชธานี (กรุงธนบุรี) นั้นไม่ปรากฏเลย จะปรากฏตามหัวเมืองเท่านั้น

วรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังถูกผลิตขึ้นในสภาพสังคมแบบจารีตดั้งเดิมอีกด้วย ซึ่งลักษณะสังคมดังกล่าวนี้ไม่น่าจะมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากในสมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรีมากนัก จึงน่าจะใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาแนวคิดด้านจริยธรรมการสื่อสารที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยได้ โดยเลือกใช้วรรณคดีประเภทวรรณคดีคำสอน (Didactic Literature) เนื่องจากเป็นประเภท (Genre) ของวรรณคดีที่มุ่งขัดเกลาสังคมโดยตรง ไม่ได้แทรกอยู่กับเนื้อหาอื่น ๆ ดังที่ปรากฏในวรรณคดีเชิงนิทาน และวรรณคดีคำสอน จะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการสอนการสื่อสารในสังคมไทยก่อนรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกได้เป็นอย่างดี

วรรณคดีที่เลือกมาเป็นตัวอย่างของวรรณคดีคำสอนที่จะใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ โคลงโลกนิติฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระ ซึ่งเป็นตัวแทนของวรรณคดีคำสอนที่มีกลุ่มผู้รับสารเป็นสามัญชน สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท ของพระสุนทรโวหาร (ภู่) ซึ่งเป็นตัวแทนของวรรณคดีคำสอนที่มีกลุ่มผู้รับสารเป็นชนชั้นสูง (กลุ่มเจ้านาย – พระบรมวงศานุวงศ์) และกฤษณาอนันท์กำแหง พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นตัวแทนของวรรณคดีคำสอนที่มีกลุ่มผู้รับสารเป็นสตรี

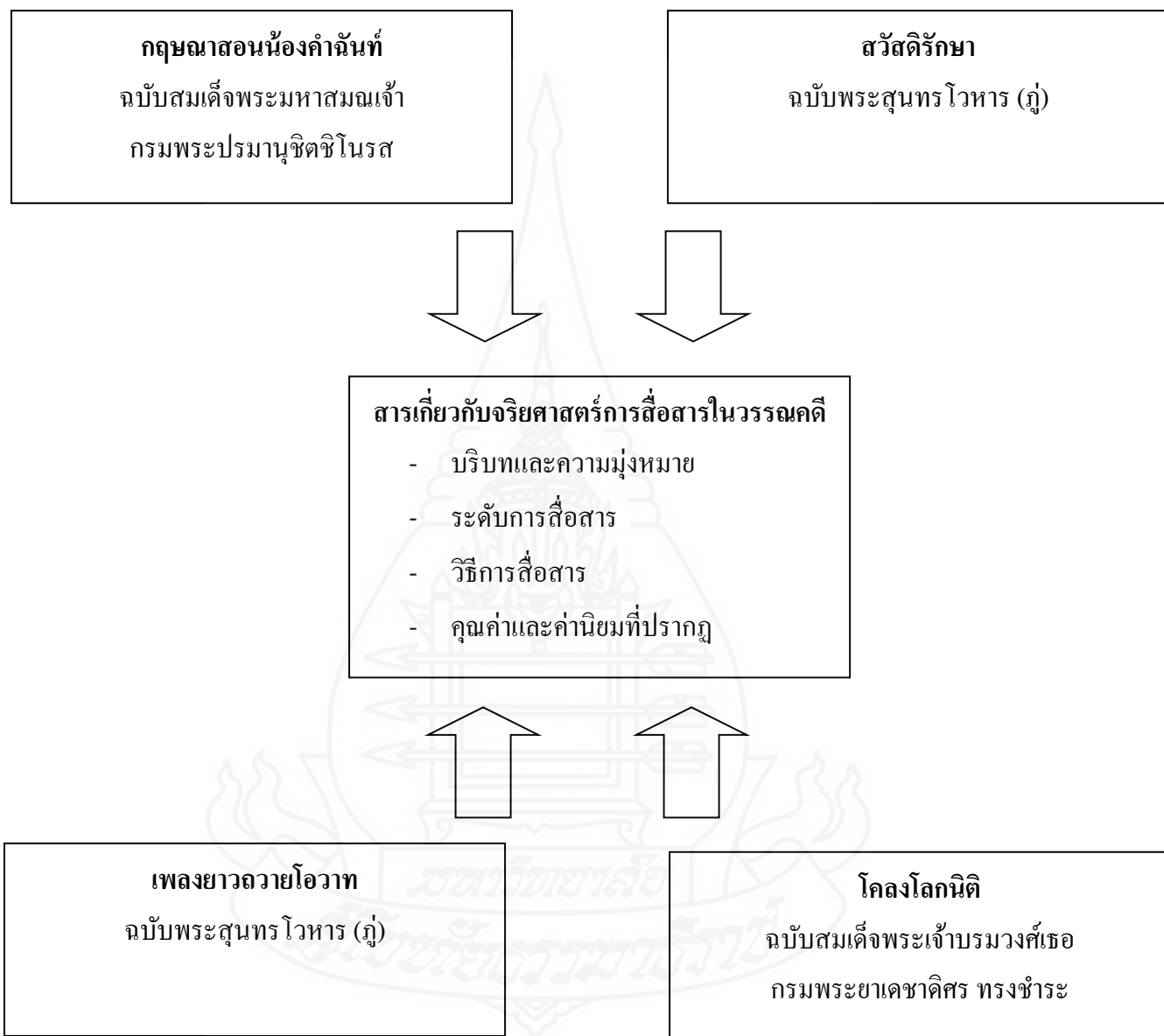
โดยแนวคิดทางการสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนทั้ง 4 เรื่องที่ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการใช้ศึกษาค้นคว้านี้-สามารถใช้องค์ความรู้เป็นแนวทางในการประยุกต์แนวคิดด้านจริยศาสตร์การสื่อสารที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และจารีตของสังคมไทยมาใช้ในสังคมปัจจุบัน และเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษารากเหง้าของแนวคิดด้านการสื่อสารแบบไทย ที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของสังคมไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

2.2 เพื่อศึกษาความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างแนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับแนวคิดในปัจจุบัน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 วรรณคดีคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 4 เรื่องคือ โคลงโลกนิติกฤษณา สอนน้องคำฉันท์ สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท มีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การ-สื่อสาร ในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) มากที่สุด และการ-สื่อสาร ภายในตนเอง(Intrapersonal Communication) เป็นลำดับที่ 2

4.2 วรรณคดีคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 4 เรื่องคือ โคลงโลกนิติ กฤษณา สอนน้องคำฉันท์ สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท มีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การ-สื่อสาร ในระดับการสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (self- concept) การรู้คุณค่าของตนเอง (Self- esteem) กับพฤติกรรมการ-สื่อสาร (Communication Behavior)

4.3 วรรณคดีคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 4 เรื่องคือ โคลงโลกนิติ กฤษณา สอนน้องคำฉันท์ สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท มีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การ-สื่อสาร ในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เกี่ยวกับการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Human Relationship) อันได้แก่ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและประชากรที่ศึกษา ครอบคลุมวรรณคดีคำสอน 4 เรื่อง ใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ยกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ โคลงโลกนิติฉบับสมเด็จพระ-ยาเดชาดิศรทรงชำระ กฤษณา สอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา-ณูชิติไชยรินทร เพลงยาวถวายโอวาทและสวัสดิรักษาของพระสุนทรโวหาร (ภู่) รวมไปถึงทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางนิเทศศาสตร์

- 5.2 ขอบเขตด้านเวลาที่ศึกษา ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2325 – 2394 (รัชกาลที่ 1 – 3) ซึ่งเป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 วรรณคดีคำสอน หมายถึง วรรณคดีคำสอน 4 เรื่องในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่คัดเลือกมาศึกษา ได้แก่

- 6.1.1 กฤษณาสอนน้องคำฉันท์
- 6.1.2 สวัสดิรักษา
- 6.1.3 เพลงยาวถวายโอวาท
- 6.1.4 โคลงโลกนิติ

6.2 โคลงโลกนิติ หมายถึง โคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.3 กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ หมายถึง กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

6.4 สวัสดิรักษา หมายถึง สวัสดิรักษา ฉบับพระสุนทรโวหาร (ภู่)

6.5 จริยศาสตร์การสื่อสาร หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับความดี ความชั่ว สิ่งที่ดีควรละเว้น สิ่งที่ดีควรกระทำ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นทั้ง 4 เรื่องที่ใช้ในการศึกษา

6.6 ผู้รับสาร หมายถึง ผู้คนที่อาศัยอยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

6.7 สาร หมายถึง เนื้อความตามตัวอักษรที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 การเกิดการเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารระหว่าง 2 ช่วง
บริบทของเวลา คือในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและในปัจจุบัน เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้
เกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ในวรรณคดีไทย

7.2 เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารใน
ฐานะมรดกทางภูมิปัญญาของสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การพิจารณารากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยที่สืบ
ทอดกันมายาวนาน และเป็นแนวทางในการจัดการการสื่อสารที่เหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยศึกษาจากหลักการ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept)
2. ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์
4. จริยศาสตร์การสื่อสารในพระไตรปิฎก
5. ปัจจัยมนุษย์ในการสื่อสาร
6. ปัจจัยสื่อในการสื่อสาร
7. ปัจจัยสารในการสื่อสาร
8. การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล

1. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นแนวคิดในระดับการสื่อสารภายในตัวเอง (Intrapersonal Communication) มีความเกี่ยวข้องภาพลักษณ์ที่แต่ละคนมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเองว่าตนเองนั้นเป็นใคร โดยที่มิได้มีการกำหนดเป็นลักษณะตายตัวลงไปนัก โดยมากแล้วมักขึ้นกับปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ William James (1996) ได้กล่าวถึงตัวตนของตนเองเอาไว้ 3 องค์ประกอบ คือ

1. **ตัวตนในทางวัตถุ** หมายถึงคำตอบในสิ่งที่เป็นตัวตนของตนเองทุกประเภทที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ ทั้งกายภาพในแง่ของสรีรวิทยา หรือวัตถุที่ประกอบขึ้นเป็นตัวตน อาทิ เคหสถาน ยานพาหนะ เครื่องประดับตกแต่งต่างๆ

2. **ตัวตนในทางสังคม** เป็นตัวตนที่ขึ้นกับสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) ของตนเอง ทั้งนี้บุคคลหนึ่งจะมีหลายสถานภาพในเวลาเดียวกัน และจะแสดงออกบทบาทตามสถานภาพได้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ เวลา สถานที่ โอกาส และบุคคล เป็นต้น ซึ่งจะเป็นลักษณะเฉพาะคนและยังผลให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกัน

3. **ตัวตนในทางจิตวิญญาณ** เป็นองค์ประกอบด้านความคิดและจิตใจของปัจเจกบุคคล เป็นตัวคนที่ผู้อื่นไม่สามารถรับรู้ได้จากภายนอก โดยตัวตนประเภทนี้จะก่อตัวจากปัจจัยเชิงนามธรรม เช่น ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึก และความต้องการที่มีอยู่ในตัวตนของบุคคลนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับตนเองนั้นเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตผ่านช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่างๆของแต่ละบุคคล โดยประกอบขึ้นจากองค์ประกอบทั้งสาม คือ ทศนคติ (attitudes) ความเชื่อ (beliefs) และค่านิยม (values) โดยผ่านปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. **ประสบการณ์ในอดีต** ซึ่งประทับลงเป็นความทรงจำในวัยเด็ก ซึ่งอาจเป็นได้แง่ลบและแง่บวก อาทิ การเห็นพ่อแม่ของตนเองล้มเหลวในการใช้ชีวิตครอบครัวอาจทำให้เป็นคนที่ไม่เชื่อมั่นในความรัก ในทางกลับกัน หากเด็กเห็นพ่อแม่ที่รักใคร่กลมเกลียวและซื่อสัตย์ต่อกัน ก็จะส่งผลให้เด็กคนนั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่เชื่อมั่นในความรัก และเป็นสามีหรือภรรยาที่ดีต่อคู่ครองของตนเอง

2. **กลุ่มอ้างอิง** เป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมทัศนคติต่างๆ รวมถึงการสร้างค่านิยมขึ้นในตัวตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยรุ่น บางครั้งอาจเป็นประเด็นที่ท้าทายเกี่ยวกับภูมิลักษณ์และจารีตอันดีงามของสังคม เช่น ทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนว่าเรื่องปกติวิสัย

3. **บทบาท** ที่เป็นพฤติกรรมที่ประพฤติออกมาตามสถานภาพของตนเอง เป็นผลที่ได้รับจากคนอื่นที่เราต้องเข้าไปปฏิสัมพันธ์และเกี่ยวข้องด้วย ไม่ว่าจะเป็นในระดับปฐมภูมิหรือทุติยภูมิก็ตาม อาทิ การเป็นนักเรียนก็ถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทคือการตั้งใจเรียนหนังสือ ประพฤติตนอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับตนเองนั้นพยายามที่จะตอบคำถามว่า คุณคือใคร (Who are you?) โดยอ้างอิงจากมุมมองต่างๆที่เสนอไว้ข้างต้น ซึ่งจะสัมพันธ์กับการประเมินคุณค่าของตนเอง บางครั้งคนเราอาจค้นพบตัวตนของตัวเองแล้วแต่ยังไม่เกิดกระบวนการประเมิน หรือให้คุณค่าแก่ตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ หรือความรู้สึกดีต่อค่า Richard L. Weaver II (1996) ได้แบ่งการประเมินตนเองออกเป็นสามระดับ ได้แก่ ระดับการประเมินตนเองในระดับต่ำ (Poor view of self) ตัวคนที่แท้จริง (Real Self) และตัวตนในอุดมคติ (Ideal Self) หากบุคคลมีการประเมินตนเองใกล้เคียงกับระดับอุดมคติมากขึ้นเท่าใด ก็จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นนับถือตัวเองมากขึ้นเท่านั้น (The less distance between the ideal self and the real self, the higher the level of self-esteem)

การปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นซึ่งจัดเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการสื่อสารภายในตนเองเพื่อให้รู้จักและประเมินคุณค่า

ของตนเองมากขึ้น เพราะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมของผู้สื่อสาร (interaction and experience with the other person) และทำให้ตัวเราได้รับรู้ภาพลักษณ์ของตัวเองในสายตาของผู้อื่น (ideas of yourself that you gain from the other person) และก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของตนเอง (image of yourself) ขึ้น อันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับตนเองและการรู้คุณค่าของตนเองจะเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงออกในการสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ โดยมีอิทธิพลในสองประเด็น คือการตีความและการแสดงปฏิกิริยาสนองตอบต่อสารที่ได้รับ และการเลือกรูปแบบวิธีการสื่อสารกับผู้อื่นตามแนวคิดที่มีต่อตนเองและผู้อื่น โดยอาจเป็นได้ทั้งแง่บวกหรือแง่ลบ เช่น ความอ่อนไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ที่น้อยหรือมาก และการเป็นผู้รุก (assertive) หรือผู้รับ (responsiveness) ในการสื่อสารตามลำดับ

การรู้จักและให้คุณค่าแก่ตนเองถือเป็นกระบวนการเริ่มต้นพัฒนาการสื่อสารของปัจเจกบุคคลให้มีประสิทธิภาพ คือการยอมรับในข้อจำกัดของตนเอง และปรับปรุงข้อจำกัดเหล่านั้น หากบุคคลรู้จักตนเองมากเท่าใด ก็จะสามารถควบคุมความคิดและแสดงออกพฤติกรรมต่างๆ ในแนวทางที่เหมาะสม และเข้าใจตัวตนเองของผู้อื่น โดยเฉพาะคู่สนทนาได้มากขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมสื่อสาร และคาดการณ์ผลของการสื่อสารอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาต่อไปในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล

2. ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเริ่มต้นขึ้นเมื่อราว ค.ศ.1960 มีสมมติฐานที่สอดคล้องกับระหว่างนักวิชาการท่านต่างๆ ว่า การสื่อสารนั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยการสื่อสารอาจก่อให้เกิดการกำหนดความสัมพันธ์ และสามารถใช้ในการสื่อสารในการพัฒนาความสัมพันธ์ได้ โดยมีทฤษฎีที่นิยมใช้อ้างอิงในงานวิจัยด้านการสื่อสารอยู่ 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีคลาสสิกของกลุ่มพาโล อัลโต (The classic work of the Palo Alto) และทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ในการสื่อสาร

2.1 ทฤษฎีคลาสสิกของกลุ่มพาโล อัลโต ประกอบด้วยแนวคิดที่ว่า คนไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสื่อสาร (one cannot not communicate) ทุกบทสนทนาแม้ว่าจะสั้นเพียงใดก็ตามจะมีองค์ประกอบของสารสองส่วนเสมอ ส่วนแรกคือเนื้อหา และส่วนที่สองคือความสัมพันธ์ (every

conversation, no matter how brief, involves two messages – a content message and a relationship message) คู่สื่อสารจะเป็นผู้แสดงปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความหมายขึ้น (interaction is always organized into meaningful patterns by the communicators) คนใช้รหัสในการสื่อสารทั้งที่เป็นดิจิทัลและอนาล็อก (people use both digital and analogic codes) หมายถึงการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาประกอบกันตามลำดับ และคู่สื่อสารอาจตอบสนองในทางที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างจากคู่สื่อสารก็ได้ (communicators may respond similarly to or differently from one another)

2.2 ทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ของการสื่อสาร เกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เสนอโดยกลุ่มนักวิชาการ คือ L. Edna Rogers-Millar and Frank E. Millar ในค.ศ.1976 โดยระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดจากมิติ 3 ประการ คือ

1. **มิติสัมพันธ์ระหว่างการควบคุม (control)** คือการเน้นให้คู่สื่อสารกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ผู้ส่งสาร ไม่ได้ใส่ใจต่อความต้องการหรือความรู้สึกของคู่สื่อสาร แต่มุ่งเน้นให้ทำอย่างที่ตนเองต้องการเท่านั้น

2. **มิติความสัมพันธ์ในการไว้วางใจ (trust)** โดยความไว้วางใจนั้นเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งไว้วางใจอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะไม่เอาเปรียบหรือมีผลประโยชน์เคลือบแฝงในความสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดความซื่อสัตย์และความจริงใจต่อกัน และก่อเกิดเป็นความไว้วางใจขึ้น

3. **มิติความสัมพันธ์ในแง่ความสนิทสนมใกล้ชิด (intimacy)** การสนิทใกล้ชิดกันแสดงให้เห็นจากความสามารถในการทำนายความต้องการของอีกฝ่ายได้อย่างแม่นยำ โดยความแม่นยำนั้นจะแปรผันโดยตรงกับความใกล้ชิดของคู่สื่อสาร

3. ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์

3.1 ทฤษฎีลดความไม่แน่นอน / ความไม่แน่ใจ (Uncertainty Reduction Theory)

กล่าวว่าเมื่อบุคคลเผชิญกับสถานะที่ก่อให้เกิดความไม่แน่ใจ บุคคลจะแสวงหาความมั่นใจที่มากขึ้นจากเหตุการณ์นั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารสองประการ นั่นคือ การตระหนักรู้จักตนเอง (self-awareness) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญแก่ตนเองเมื่อสื่อสารในสถานการณ์หนึ่ง โดยมีความแตกต่างกันไปตามกรณีและสถานะแวดล้อม บางครั้งบุคคลอาจให้ความสำคัญต่อตนเองมากเมื่อถูกจับจ้อง และให้ความสำคัญแก่ตนเองน้อยลงเมื่ออยู่ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย อีกส่วนหนึ่งคือความรู้เกี่ยวกับผู้อื่น เพื่อลดความไม่แน่ใจเกี่ยวกับบุคคลนั้น เช่น การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น ซึ่งวิธีการลดทอนความไม่แน่ใจด้วยการพยายาม

ทำความเข้าใจผู้อื่นนั้นจะแตกต่างกันไปขึ้นกับวัฒนธรรม อาทิ วัฒนธรรมจะใช้วิธีการถามถึงคนที่รู้จัก หรือสถานศึกษาดั้งเดิม เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความรู้สึกว่าคู่สนทนาและตัวเรานั้นเป็นพวกเดียวกัน

3.2 ทฤษฎีว่าด้วยความดึงดูดใจ (Attraction Theory) Duran and Kelly (1988) พบว่าลักษณะที่ดึงดูดใจทั้งด้านกายภาพ (physical attractin) และบุคลิกภาพ (personality) จะเป็นการดึงดูดใจคู่สื่อสารในตอนแรกให้แสดงท่าทีต่อกันในแง่บวกหรือในแง่ลบ สอดคล้องกับข้อวิจัยจากนักวิชาการ เช่น Burleson, Samtor & Luccetti ในค.ศ.1992 และ Burleson Kunkel & Birch ในค.ศ. 1994 พบว่าคนชอบสื่อสารกับผู้ที่มีความคล้ายคลึงกับตนเอง (similarity) โดยความคล้ายคลึงนี้อาจมีหลายแง่มุม เช่น ภูมิหลัง และความคล้ายคลึงนี้จะช่วยเติมเต็มความดึงดูดใจในการสื่อสารและสนองตอบต่อความต้องการในการสื่อสารได้ เช่นเดียวกับความใกล้ชิด (proximity) และการให้แรงเสริมซึ่งกันและกัน (reinforcement)

3.3 ทฤษฎีการเปิดเผยตนเอง (Social Penetration Theory) ระบุความสัมพันธ์จะพัฒนาให้เกิดความสนิทสนมมากขึ้นตามระยะเวลาที่คู่สื่อสารมีการเปิดเผยข้อมูล กล่าวคือการเปิดเผยตนเองจะยิ่งทำให้คู่สนทนาเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น โดย Irwin Altman and Dalmas Taylor (1973) กล่าวว่าความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดได้ในระหว่างกระบวนการสื่อสาร เกิดขึ้นจากการที่คู่สื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีความเป็นส่วนตัวมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ด้านวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของแต่ละบุคคล

3.4 ทฤษฎีความเท่าเทียม (Equity Theory) กล่าวว่าในการพัฒนาความสัมพันธ์ในการสื่อสารนั้น อัตราส่วนของรางวัลหรือผลประโยชน์ที่ได้รับต้องเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย เมื่อใดก็ตามเรารู้สึกว่าผลประโยชน์ที่เราได้รับไม่เพียงพอ ยุติธรรม ก็จะสันคลอนความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ในที่สุด เช่น การสนทนาที่มีเราเป็นผู้พูดอยู่ฝ่ายเดียว โดยที่อีกฝ่ายไม่ได้แสดงความสนใจสิ่งที่เรากำลังพูด หรือตอบกลับมาในปริมาณสารที่ไม่เหมาะสม ก็จะทำให้เรารู้สึกไม่อยากจะสื่อสารต่อ หรืออาจจะรู้สึกถึงขั้นที่ไม่อยากจะสานความสัมพันธ์ต่อ และในขณะเดียวกัน หากเราได้รับการตอบแทนในการสื่อสารมากเกินไป ก็จะทำให้เรารู้สึกผิดอยู่ในใจก็เป็นได้

4. จริยศาสตร์การสื่อสารในพระไตรปิฎก

จากการศึกษาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย ในงานวิจัยเรื่อง **นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก (2557)** พบว่า จริยศาสตร์เกี่ยวกับการสื่อสารที่พบในพระไตรปิฎกนั้นประกอบด้วย 6 หัวข้อ คือ ปาฏิโมกข์ การพูด การได้ยินได้ฟัง การดู การตำรวมอินทรีย์ และสังขาริ๊ง ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่มีความเกี่ยวข้องต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เท่านั้น

4.1 ปาฏิโมกข์: กระบวนการสื่อสารเพื่อการทบทวนและสถาปนากฎการอยู่ร่วมกัน
 ของกลุ่มสังคม โดยปาฏิโมกข์ (ส.) หรือ ปาติโมกข์ (ป.) เป็นการสวดของสงฆ์ในวันพระใหญ่
 (จันและแรม 15 ค่ำ) เพื่อทบทวนความจำเกี่ยวกับพระวินัยอันเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับผู้
 ประพฤติพรหมจรรย์ โดยพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเอาไว้เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียและวางโทษผู้
 อาบัตินักบวช เบาบ้าง ตามโทษานุโทษนั้น โดยปาฏิโมกข์มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสถาบัน
 พระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นกระบวนการสื่อสารเชิงพิธีกรรมที่ทำให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้
 เกี่ยวกับระเบียบการอยู่ร่วมกัน ดังที่ปรากฏในพระคำรัสตอบของพระพุทธองค์ที่มีต่อคำถามของ
 พระสารีบุตร เรื่องปัจจัยที่ทำให้พระศาสนาของพระพุทธเจ้ากุกสันธะ โจนาคมนะ และกัสสปะ
 (พระพุทธเจ้า 3 พระองค์แรกในภัทรกัปป์) ดำรงอยู่ได้นาน อันปรากฏอยู่ในพระวินัย เล่ม 1: 12
 (กิตติ กัณภัย, 2557: 184) ว่า

สารีบุตร พระผู้มีพระภาคกุกสันธะ พระผู้มีพระภาคโจนาคมนะ และพระผู้มี
 พระภาคกัสสปะ ไม่ทรงพ่อนคลายที่จะแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวก สุตตะ
 เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาดก อัပ္พภูตธรรม เวทลละของ
 พระผู้มีพระภาค 3 พระองค์จึงมีมาก ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แก่สาวก มีการ
 แสดงปาฏิโมกข์ เมื่อหมดพระผู้มีพระภาคและสาวกผู้ตรัสรู้ตามแล้ว สาวกชั้น
 หลังกๆ ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติ วรรณะ ได้เข้ามาบวชจากต่างตระกูล เธอ
 เหล่านั้นพาให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่นาน เหมือนดอกไม้มีนานาพรรณกองอยู่บน
 แผ่นกระดานเอาค้ำยร้อยไว้ ย่อมไม่ถูกลมพัดกระจัดกระจายไป เพราะเหตุไร
 เพราะเอาค้ำยร้อยไว้ ขื่อนั้นอันใด เมื่อหมดพระผู้มีพระภาคและสาวกผู้ตรัส
 ตามแล้ว สาวกชั้นหลังกๆ ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติ วรรณะ ได้เข้ามาบวชจาก
 ต่างตระกูล เธอเหล่านั้นพาให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่นานฉนั้น

ปาฏิโมกข์จึงถือเป็นเครื่องมือ (apparatus) ยึดโยงสมาชิกในกลุ่มเอาไว้ด้วยกันให้เป็น
 ระเบียบ เพราะหากมีการพ่อนคลายกฎระเบียบลงแล้ว สังคมนั้นย่อมไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้นาน
 โดยการบัญญัติปาฏิโมกข์ของพระพุทธเจ้านั้น จะทรงบัญญัติขึ้นก็ต่อเมื่อเริ่มมีผู้กระทำความผิดอัน
 ไม่สมควร เนื่องด้วยมีคนจำนวนมากมาอยู่ร่วมกันเป็นพุทธบริษัทมากขึ้น ดังพระพุทธวจาในพระ
 วินัยเล่ม 1 : 13 (กิตติ กัณภัย, 2557: 185) ที่ว่า “... เมื่อเกิดอาสวัฏฐานิยธรรมบางอย่างในสงฆ์
 ตถาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบท จะยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวก เพื่อขจัดอาสวัฏฐานิยธรรม
 เหล่านั้น”

เพราะฉะนั้นปาฏิโมกข์จึงถือเป็นบรรทัดฐาน (norms) ที่สถาปนาขึ้นเพื่อป้องกันการ
 ประพฤติชั่วจากคนไม่ดีอันจะทำให้สังคมในภาพรวมเสียระเบียบ

4.2 การพูด: เรื่องของปาก “วิถีกรรมที่เราปรารถนาจะทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง วิถีกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก กระนั้นหรือ” พระพุทธทวณะดังกล่าวอยู่ในพระสูตรเล่ม 13 : 121 (กิตติ กัมภี, 2557: 186) ซึ่งให้เห็นถึงการเกิดโทษจากการพูดที่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมคำสอนเรื่องวิสัยเจตนา (ความจงใจทางวาจาอันเป็นเหตุให้เกิดกรรม) และวิสัยขาร (สภาพปรุงแต่งการกระทำทางวาจา) ว่าเป็นเหตุให้เกิดสุขทุกข์ขึ้น ซึ่งปรากฏในเจตนาสูตร (พระสูตร เล่ม 21 : 239)

ในวิปัสสุตร ที่ปรากฏในพระสูตร เล่ม 21 : 292 – 296 (กิตติ กัมภี, 2557: 187) ยังกล่าวว่าการกระทำทางวาจาเป็นปัจจัยให้เกิดอาสวะ (กิเลสที่นอนเนื่องในสันดาน) หากบุคคลเว้นขาดจากการกระทำทางวาจา ทางกาย ทางใจ และทำวิชาให้เกิดขึ้น โดยไม่ทำกรรมใหม่ และทำกรรมเก่าให้หมดสิ้นไปแล้ว อาสวะที่ก่อทุกข์ทำให้เดือดร้อน ย่อมสิ้นไป นอกจากนี้ยังทรงสอนว่าการพูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดอิงประโยชน์ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดคำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ เหมาะแก่เวลา คือคุณสมบัติของเถระ หรือผู้มีใจมั่นคงหลักแน่นผู้ฉลาด

4.2.1 มิจฉาวาจาและสัมมาวาจาพระพุทธทวณะในพระสูตรเล่มที่ 25 : 23 - 24 (กิตติ กัมภี, 2557: 189) ว่า

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะไปพูดชั่วหรือทำชั่ว ตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น ... ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้ามีจิตใจดี ก็จะไปพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น

สัมมาวาจาเป็นหนึ่งในอริยักขัตติยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเอาไว้ เป็นแนวทางในการมุ่งสู่วิมุตติ หรือการหลุดพ้น และยังเป็นหนึ่งในสัมมัตตะ อันจะนำไปสู่สัมมาวิมุตติ (การหลุดพ้นชอบ) อีกด้วย อนึ่ง ในหลักอริยักขัตติยธรรมและหลักสัมมัตตะนั้นกล่าวไว้ตรงกันว่า สัมมาวาจาเป็นผลมาจากสัมมาทิฐิ และมิจฉาวาจาเป็นผลมาจากมิจฉาทิฐิ นอกจากนี้เมื่อเกิดสัมมาวาจา มิจฉาวาจาย่อมเสื่อมไป ดังพระพุทธทวณะในติกกัจจกสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 192) ว่า “ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมระบายนิจฉาวาจาได้ ระบายนปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวาจาเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวาจาเป็นปัจจัย”

ในปฐมโศเจยสูตรและทุติยโศเจยสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสะอาดทางวาจา (สัมมาวาจา) ได้ทรงอธิบายว่า ความสะอาดทางวาจาคือการที่บุคคลในโลกนี้และภิกษุในพระธรรมวินัยเว้นขาด (ไม่ประพฤติ) การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพื่อเจ้อ ซึ่งหากประพฤติได้ดังนี้ ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ประกอบด้วยสัมมาวาจา

ในพระสูตรเล่ม 20 : 137 – 148 (กิตติ กัมภี, 2557: 197) พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีการเป็นเกณฑ์หนึ่งในการแยกบัณฑิตออกจากคนพาล เนื่องจากบัณฑิตนั้นจะพูดแต่เรื่องที่ดี กล่าววจีกรรมที่เป็นอกุศล ในทางกลับกันคนพาลจะทำในทางตรงกันข้าม จะเห็นได้ว่าเรื่องเกี่ยวกับวจีสัจริต หรือสัมมาวาจานั้น ปรากฏอยู่ในหลักธรรมหลายหัวข้อด้วยกันนอกเหนือจากอริยกัฏฐังคิกมรรคและสัมมันตะ ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประการ เป็นต้น

ผลของการมีสัมมาวาจานั้นพระพุทธเจ้าได้แสดงเอาไว้อยู่ในพระสูตรเล่ม 23 : 289 – 290 (กิตติ กัมภี, 2557: 199) ว่า สมณพราหมณ์ที่ประกอบด้วยมิจฉาวาจาเปรียบเสมือนนาที่ไม่ดี ทานที่ให้ย่อมไม่มีผลมากเหมือนนาที่ไม่ให้ผลผลิตมาก ส่วนการให้ทานกับสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยสัมมาวาจาก็มีน้อยในทางตรงกันข้าม และเมื่อบุคคลมีสัมมาวาจา ก็จะสอดคล้องกับพุทธวจนะในอรักขเขยสูตรที่ว่า “ตถาคตมีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ไม่มีวจีทุจริตที่จะต้องรักษาว่า ‘อย่าให้คนอื่นได้รู้กรรมนี้ของเรา’”

ในวาจาสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 200) พระพุทธเจ้าได้ทรงอธิบายเกี่ยวกับเรื่องของวาจาสุภามิตว่าประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งสิ้น 5 ประการ ได้แก่

1. พูดถูกกาล
2. พูดคำจริง
3. พูดคำอ่อนหวาน
4. พูดประกอบด้วยประโยชน์
5. พูดด้วยเมตตาจิต

ในสุภามิตสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 200) พระพุทธเจ้ายังได้ทรงอธิบายถึงวาจาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ เป็นสุภามิตไม่เป็นทุภามิต คือ

1. กล่าววาจาสุภามิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุภามิต
2. กล่าววาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม
3. กล่าววาจาเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาไม่เป็นที่รัก
4. กล่าววาจาสัตย์จริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาเหลวไหล

4.2.2 **มุสาวาท (การกล่าวเท็จ)** ในพระวินัยบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนว่า พุคฺคโลกกล่าวเท็จต้องอาบัติปาจิตตีย์ โดยการกล่าวเท็จนั้นมีเจตนาเพื่อให้ผู้รับสาร ได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง เป็นอนริยโวหาร (ถ้อยคำของเหล่าชนผู้ไม่ใช่อารยะ) ว่ามี 4 ประการ คือ

1. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าเห็น
2. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง
3. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
4. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่ามี

และทรงกล่าวถึงอริยโวหาร (ถ้อยคำของเหล่าชนผู้เป็นอารยะ) 4 ประการ

คือ

1. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
2. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
3. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
4. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่ามี

ในพระสูตรเล่ม 13 : 117 – 119 (กิตติ กัมภี, 2557: 205 - 206) ปรากฏบทสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้าและพระราหุลเถระ ในจุฬารามูโลวาทสูตรว่า

“ราหุล เธอเห็นน้ำที่เหลืออยู่หน่อยหนึ่งในภาชนะนี้ไหม

“ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละเอียดในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้ก็มิอยู่หน่อย หนึ่งเหมือนน้ำที่เหลืออยู่หน่อยหนึ่งอย่างนี้

“ราหุล เธอเห็นน้ำหน่อยหนึ่งที่เราทิ้งไหม

“ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละเอียดในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้ก็มิอยู่หน่อยหนึ่งเหมือนน้ำที่ทิ้งแล้วอย่างนี้

“ราหุล เธอเห็นภาชนะน้ำที่คว่ำไหม

“ราหุล ความเป็นสมณะของบุคคลผู้ไม่มีความละเอียดในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้ก็เหมือนภาชนะน้ำที่คว่ำเปล่าอย่างนี้

“ตถาคตไม่กล่าวว่า บุคคลผู้ไม่มีความละเอียดในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้จะไม่ทำบาปกรรมอะไรเลย

“ราหุล เธอพึงสำเหนียกในเรื่องนี้เป็นอย่างนี้ว่า เราจักไม่กล่าวเท็จ แม้เพื่อให้หัวเราะกันเล่น”

และในพระสูตรเล่ม 23 : 301 (กิตติ กัมภี, 2557: 207) กล่าวว่า “มุสาวาทที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ถูกกล่าวด้วยคำไม่จริงแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”

4.2.3 ปิสุณาวาจา (การพูดต่อเสียด) ในพระวินัยเล่ม 2 : 225 – 226 (กิตติ กัมภี, 2557: 208) กล่าวถึงการต่อเสียดด้วยอาการ 2 อย่างที่ได้ชื่อว่าต่อเสียด คือ (1) ต้องการให้ผู้อื่นชอบตน และ (2) ต้องการให้ผู้อื่นแตกกัน โดยต่อเสียดด้วยอาการทั้ง 10 อย่าง กล่าวคือ 1. ชาติกำเนิด (ต่ำ สูง) 2. ชื่อ (เลว ดี) 3. ตระกูล (ชั้นต่ำ ชั้นสูง) 4. หน้าที่การงาน (ชั้นต่ำ ชั้นสูง) 5. ศิลปวิทยา (ชั้นต่ำ ชั้นสูง) 6. ความเจ็บไข้ (เป็นโรคนั้นโรคนี่) 7. รูปลักษณ์ (เลว ดี) 8. กิเลส (เป็นผู้ถูกราคะ โทสะ โมหะกัณฐัมม) 9. อาบัติ (เป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก สังฆทิสเสส อุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนิยะ ทุกกฏ ทุพภาสิต) และ 10. คำคำ (หยาบ สุภาพ)

ในพระสูตรตันตปิฎกกล่าวว่า การต่อเสียดเป็นความไม่สะอาดทางวาจา รูปแบบหนึ่ง เป็นอกุศลที่ควรงดเว้นเสีย และบุคคลผู้พูดจาต่อเสียดก็เป็นบุคคลที่ไม่ควรคบค้าสมาคมด้วย และการพูดต่อเสียดนั้นยังเป็นกรรมของคนพาลไม่ใช่ของบัณฑิต เปรียบเสมือนกลิ่นคิบ (อาหารจำพวกปลาและเนื้อสัตว์)

ในพระสูตรเล่ม 23 : 302 (กิตติ กัมภี, 2557: 209) กล่าวไว้ว่า “ปิสุณาวาจาที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งปิสุณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้แตกจากมิตรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”

ในพระสูตรเล่ม 21 : 384 – 385 (กิตติ กัมภี, 2557: 210) กล่าวว่า บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม 4 ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ กรรม 4 ประการนั้นคือ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดต่อเสียด ชักชวนให้ผู้อื่นงดเว้นจากการพูดต่อเสียด เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดต่อเสียด กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดต่อเสียด

4.2.4 ผรุสวาจา (การพูดหยาบ) ในพระสูตรเล่ม 24 : 347 (กิตติ กัมภี, 2557: 210) กล่าวถึงพุทธวจนะที่ว่า “เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่หยาบคาย กล่าวแข็งเฟ็ดร้อน หยาบคาย ร้ายกาจแก่ผู้อื่น กระทบกระทั่งผู้อื่น โกลัถ้อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ”

และพระสูตรเล่ม 23 : 302 (กิตติ กัมภี, 2557: 211) กล่าวว่า “ผรุสวาจาที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งผรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่น่าพอใจแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”

ในนันทิวาสลชาดก (กิตติ กัณภัย, 2557: 212) พระพุทธเจ้าทรงติเตียนพวกภิกษุที่พูดคำหยาบ ทรงสอนให้พูดแต่คำที่สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดความสำเร็จของงานว่า “บุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ไม่น่าพอใจในเวลาไหนๆ เมื่อพราหมณ์พูดคำที่น่าพอใจ โคนันทิวาสลจึงลากัมภาระอันหนักไปได้ ... ส่วนตนเองก็ปลื้มใจ เพราะการช่วยเหลือนั้น”

ในพระสูตรเล่ม 21 : 385 -386 (กิตติ กัณภัย, 2557: 212 – 123) กล่าวว่า บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ธรรมทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้คือ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ ชักชวนให้ผู้อื่นงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ

4.2.5 สัมผัสปลาปะ (การพูดเพื่อเจ้อ) ความหมายของการพูดเพื่อเจ้อตามพระไตรปิฎกเล่มที่ 24 คือ “เป็นผู้พูดเพื่อเจ้อ คือ พูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์ พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีกำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์” (กิตติ กัณภัย, 2557: 213)

พระสูตรเล่ม 23 : 302 (กิตติ กัณภัย, 2557: 214) กล่าวว่า “สัมผัสปลาปะที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งสัมผัสปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้มิวาจาไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”

ในพระสูตรเล่ม 21 : 386 (กิตติ กัณภัย, 2557: 214) กล่าวว่า บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ธรรม 4 ประการนี้คือ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อ ชักชวนให้ผู้อื่นงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ

4.2.6 การพูดมาก พระพุทธองค์ตรัสว่า การพูดมากของสมาชิกในกลุ่มต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้านลบของกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้กลุ่มถูกลดทอนคุณค่าลงไป ดังปรากฏในพระสูตรเล่ม 20 : 87 (กิตติ กัณภัย, 2557: 214 - 215) ว่า “บริษัทตื่น คือ บริษัทใดในธรรมวินัยนี้มีภิกษุเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พูดพร่ำเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์ บริษัทเช่นนี้เรียกว่า บริษัทตื่น บริษัทลิก คือบริษัทใดในธรรมวินัยนี้ มีพวกภิกษุเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตัว ไม่โลเล ไม่ปากกล้า ไม่พูดพร่ำเพรื่อ มีสติตั้งมั่น มีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ บริษัทนี้เรียกว่า บริษัทลิก”

ในพหุนิภาสูตร พระพุทธองค์ทรงกล่าวถึงโทษของการพูดมาก 5 ประการ คือทำให้ต้องพูดเท็จ ต้องพูดคำหยาบ ต้องพูดเพื่อเจ้า ต้องพูดส่อเสียด และเมื่อตายแล้วต้องไปเกิดในอบาย และทรงกล่าวถึงคุณของการไม่พูดมาก 5 ประการ คือ ไม่ต้องพูดเท็จ ไม่ต้องพูดคำหยาบ ไม่ต้องพูดเพื่อเจ้า ไม่ต้องพูดส่อเสียด และตายไปแล้วได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

4.2.7 การหลอกลวง ในทางพระพุทธศาสนา การหลอกลวงถือเป็นคุณสมบัติของคนเลว ดังที่พุทธทวณะปรากฏในพระสูตรเล่ม 22 : 151 (กิตติ กัมภี, 2557: 217) ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเถระผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ธรรม 5 ประการอะไรบ้าง คือ 1. เป็นผู้หลอกลวง 2. เป็นผู้พูดป้อยอ . . .”

4.2.8 การกล่าวขยอและการตำหนิ ในพระสูตรเล่ม 14 : 399 (กิตติ กัมภี, 2557: 218) กล่าวว่า “ธรรมคือการยกย่อง การตำหนิ และการไม่แสดงธรรมนี้มีทุกข์ มีความเบียดเบียน มีความคับแค้น มีความเร่าร้อน เป็นข้อปฏิบัติผิด เพราะฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่า เป็นธรรมมีกิเลส” เพราะฉะนั้นจึงไม่เพียงยกย่องและตำหนิเพียงอย่างเดียวเพราะจะก่อกิเลส แต่ควรที่จะแสดงธรรมประกอบด้วย

4.2.9 การกล่าวความลับและคำล่วงเกินต่อหน้า ในพระสูตรเล่ม 14 : 396 (กิตติ กัมภี, 2557: 219) ปรากฏพุทธทวณะอันมีใจความว่า การกล่าวความลับและคำล่วงเกินต่อหน้าบุคคลใดก็ตาม ถ้อยคำที่กล่าวควรจะเป็นความจริง เป็นประโยชน์ แต่ก็ต้องเลือกกาล (เวลา) ที่จะกล่าวด้วย และหากไม่เป็นความจริง ไม่เป็นประโยชน์ก็ยังไม่ควรพูด เพราะจะก่อให้เกิดแต่ทุกข์

4.2.10 การพูดโดยรีบร้อน พระพุทธเจ้าทรงสอนภิกษุว่า “ภิกษุเมื่อไม่รีบร้อนควรพูด เมื่อรีบร้อนไม่ควรพูด” ดังปรากฏคำอธิบายในพระสูตรเล่ม 14 : 397 (กิตติ กัมภี, 2557: 220) ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องนั้น เมื่อภิกษุไม่รีบร้อนพูด กายก็ไม่ลำบาก จิตก็ไม่แฉ่ง เสียงก็ไม่พร่า คอก็ไม่แห้ง แม้คำพูดที่ภิกษุไม่รีบร้อนพูดก็สละสลวย ฟังเข้าใจ”

4.2.11 บุคคลที่ไม่ควรพูดและควรพูดด้วย พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงบุคคลที่ควรพูดด้วยในกถาวัตถุสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 220 - 221) ว่ามีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. บุคคลตอบปัญหาที่ควรจำแนกตอบด้วยการจำแนกตอบ
2. บุคคลไม่ย้อนถามปัญหาที่ได้ถามไว้แล้ว
3. บุคคลไม่พักปัญหาที่ไม่ควรพักไว้
4. บุคคลตั้งมั่นอยู่ในปริกัปป (ขอบเขตในการตอบปัญหา)
5. บุคคลตั้งมั่นอยู่ในสิ่งที่มีเหตุและไม่มีเหตุเมื่อถูกถามคำถาม
6. บุคคลตั้งมั่นในเรื่องความรู้ ไม่ตั้งมั่นอยู่ในเรื่องที่ไม่ควรรู้

7. บุคคลเมื่อถูกถามปัญหาแล้วไม่พูดกลับเคลื่อน ไม่พูดนอกเรื่อง ไม่แสดงอาการ โกรธ ขัดเคือง

8. บุคคลเมื่อถูกถามปัญหาแล้วไม่พูดฟังเพื่อ ไม่พูดย่ำยี ไม่พูดหัวเราะเยาะ ไม่คอยจับผิด

4.2.12 การพูดกับการกระทำ ในพระสูตรเล่มที่ 21 : 154 – 155 (กิตติ กัมภี, 2557: 222 - 223) พระพุทธเจ้าทรงจำแนกบุคคลไว้ 4 จำพวก โดยใช้เกณฑ์ของการพูดและการกระทำ โดยทรงเปรียบกับเมฆและการให้ฝน กล่าวคือ

1. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำราม แต่ไม่ให้ฝนตก เป็นบุคคลที่ชอบพูด แต่ไม่ทำ
2. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่คำราม เป็นบุคคลที่ชอบทำ แต่ไม่พูด
3. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่คำรามและไม่ให้ฝนตก เป็นบุคคลที่ไม่ชอบพูด และไม่ชอบทำ
4. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำรามและให้ฝนตก เป็นบุคคลที่ชอบพูด และชอบทำ

4.2.13 การพูดแทรก ในปัจฉิมสมณสูตร เล่ม 22 : 190 (กิตติ กัมภี, 2557: 223) กล่าวว่า การพูดแทรกหรือพูดขัดในระหว่างที่กำลังพูดถือเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นผู้มีสถานภาพต่ำกว่า

4.2.14 ผู้พูด 3 ประเภท และ 4 ประเภท ในคฤภาณีสสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 223 - 225) จำแนกผู้พูดออกเป็น 3 จำพวก คือผู้พูดจาภาษาสุท (พูดไม่ดี) ผู้พูดจาขาดอกไม้ (พูดความจริง) และผู้พูดภาษาน้ำผึ้ง (พูดแต่คำไม่มีโทษ) และผู้พูดจาดี ยังเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในหัวข้อปิยวาจา (การพูดไพเราะยังความรักมาสู่ผู้พูด) ในขณะที่ผู้พูด 4 ประเภทนั้น ปรากฏในวาทีสูตร คือ นักพูดที่จ้นด้านอรรถ แต่ไม่จ้นด้านพยัญชนะ นักพูดที่จ้นด้านพยัญชนะ แต่ไม่จ้นด้านอรรถ นักพูดที่จ้นทั้งด้านอรรถและพยัญชนะ และนักพูดที่ไม่จ้นทั้งด้านอรรถและพยัญชนะ

4.2.15 การกล่าวกลับเคลื่อนเมื่อถูกสอบสวน ภิกษุเมื่อถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางหมู่สงฆ์ ห้ามกล่าวกลับเคลื่อนหลักเสียง หากผู้ใดกล่าวกลับเคลื่อนเมื่อถูกสอบสวน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

4.2.16 การกล่าวหลบเลี่ยงไม่แน่นอน การกล่าวหลบเลี่ยงไม่แน่นอน ไม่ยึดตายตัวกับทรรสนะใดๆอย่างไม่มีแก่นสาร หรือที่เรียกในสมัยพุทธกาลว่า อมราวิกเขปิกวาททัญญู (สำนักของสัตถุชัย เวลัญจบุตร – ผู้ศึกษา) มีมูลเหตุจาก 4 ประการ คือ

1. เพราะไม่รู้ชัดว่าสิ่งนี้เป็นกุศลหรือไม่เป็นกุศล
2. เพราะเกรงความเดือดร้อนที่จะมาสู่ตนจึงพูดแบบข้อ 1.
3. เพราะเกรงว่าจะได้ตอบเมื่อถูกซักถามไม่ได้ จึงพูดปฏิเสธแบบข้อ 1.
4. เพราะโง่เขลา จึงพูดปฏิเสธแบบข้อ 1.

4.2.17 การกล่าวให้ฟังโทษ การกล่าวฟังโทษในพระวินัยปิฎกกระบวนว่าเป็นอาบัติปาจิตตีย์ กล่าวคือการดูหมิ่นภิกษุให้ได้รับความเสียหาย เว้นไว้แต่กรณีพิเศษที่มีกล่าวไว้ในพระวินัยซึ่งไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียด ณ ที่นี้

4.2.18 การตอบสนองต่อคำพูดของผู้อื่น ในกัจจยสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 229 - 230) พระพุทธเจ้าทรงสอนภิกษุเรื่อง วจนปถา (ทางแห่งถ้อยคำ) ว่าวิธีพูดที่บุคคลอื่นใช้พูดมี 5 ประการ คือ

1. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร
2. พูดเรื่องที่เป็นจริงหรือเรื่องที่ไม่จริง
3. พูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคาย
4. พูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์
5. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

และทรงสอนให้ระงับความโกรธด้วยวิธีทำใจ 4 วิธี คือ

1. ทำใจให้หนักแน่นเหมือนแผ่นดิน
2. ทำใจให้ว่างเหมือนอากาศ
3. ทำใจให้เย็นเหมือนแม่น้ำ
4. ทำใจให้อ่อนโยนเหมือนกระสอบหนังแมว

โดยสรุปแล้วพระพุทธองค์ทรงสอนให้ไม่ได้ตอบหากแต่ให้มีการตอบกลับในเชิงบวกด้วยการใช้หลักธรรมคือความเมตตา

4.2.19 การติเตียนและการด่าบริภาษ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการแสดงธรรมนั้นย่อมประเสริฐกว่าการสรรเสริญหรือการตำหนิ ฟังแสดงธรรมคือการกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่ปฏิบัติถูกและพิจารณาถึงผลของการกระทำนั้น ไม่มีการเปรียบเทียบกับกระทำอื่นว่าดีกว่าหรือด้อยกว่า ในขณะที่การด่าบริภาษนั้น ประกอบด้วยการด่า (อักษโกสวัตถุ) คือการพูดไม่ดี และการบริภาษ คือการแสดงอาการที่น่ากลัว หนึ่ง ในอักษโกสกสูตร (กิตติ กัมภี, 2557: 236 - 237) กล่าวถึงโทษของการด่าคือความพินาศ 10 อย่าง คือ

1. ไม่บรรลุนิพพานที่ยังไม่บรรลุนิพพาน
2. เสื่อมศรัทธาจากธรรมที่บรรลุนิพพานแล้ว

3. สัทธรรมย่อมไม่ผ่องแผ้ว
4. มีความสำคัญว่าตนเองได้บรรลุสัทธรรม
5. ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์
6. ต้องอาบัติเส้าหมองกองใดกองหนึ่ง
7. เป็นโรคเรื้อรัง
8. ถึงความวิกลจริตและมีจิตฟุ้งซ่าน
9. หลงลืมสติมรณภาพ
10. หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิตบาตนรก

4.2.20 การนิมทา การนิมทาปรากฏในพระไตรปิฎกควบคู่กับการประทุษร้าย และถือเป็นสัง โยชนที่มีคตัตว์เอาไว้กับทุกข์ ปิดกั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณงามความดี ทำให้เกิดความเศร้าหมอง อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนสุภาษิตแสดงเอาไว้อย่างชัดเจนว่าการนิมทานั้นเป็นเรื่องสามัญคู่โลกมนุษย์ คือ นตฺถิ โลกเ อนินฺนํ โท หมายความว่า ไม่มีใครในโลกที่จะไม่ถูกนิมทา

4.2.21 เรื่องเกี่ยวกับการพูดในประเด็นอื่นๆ ในพระไตรปิฎกยังพบประเด็นเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับการพูดอีกมาก ได้แก่ การซักถามจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญญาและความ เป็นพหูสูตอย่างแจ่มแจ้ง การแกลังกล่าวให้คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงเป็นอันตรายต่อมิตรทั้งปวง และการบันลือสีหนาทคือการกล่าวอ้างองอาจกล้าหาญคุณพญาราชสีห์คำราม โดยทรงใช้การบันลือสีหนาทนี้โต้ตอบเพื่อใช้ในการปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยความมั่นพระทัย เป็นต้น

4.3 การได้ยินได้ฟัง: เรื่องของหู การได้ยินนั้นจะพบมากในพระสูตรต้นตปิฎก คำหนึ่งซึ่งใช้ในความหมายของผู้ที่ฟังมาก (จึงมีความรู้มาก) คือคำว่าพหูสูต โดยการฟังหรือสวดนี้ ปรากฏประกอบในหลักธรรมหลายประการ เช่น อริยวัชตติ 5 (ธรรมของอารยชน) และพระพุทธรองค์ยังทรง แสดงว่า การฟังคือหนึ่งในอริยทรัพย์ 7 ประการดังพุทธวจนะที่ปรากฏ (กิตติ กัมภี, 2557: 251 - 253) ดังนี้

สุตฺตนะ เป็นอย่างไร

คืออริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้เป็นพหูสูต ทรงสวดะ สัมสมสวดะ เป็นผู้ได้ฟังมาก ซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดี ด้วยทักขิณี นี้เรียกว่า สุตฺตนะ . . . กิษฺยุประกอบด้วยธรรม 7 ประการ ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ่มแจ้งโศภิตปัญญามุติอื่นไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ธรรม 7 ประการอะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- 1.เป็นผู้มีศรัทธา
- 2.เป็นผู้มีศีล
- 3.เป็นพหูสูต
- 4.เป็นผู้หลิกเร็น
- 5.เป็นผู้ปรารภความเพียร
- 6.เป็นผู้มีสติ
- 7.เป็นผู้มีปัญญา

ข้อความข้างต้นพระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบพหูสูตประหนึ่งเมืองชายแดนของพระราชามีการสะสมอาวุธอันมากไว้ป้องกันอันตรายจากข้าศึกที่จะมารุกรานภายนอก การสดับรับฟังมากจะนำมาซึ่งปัญหาที่มาก และหากไม่ให้ความรู้ที่นั่นสูญหาย ผู้ที่ได้ยินได้ฟังมาฟังถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น การเข้าถึงสู่ตะคือการฟังและทราบเข้าถึงความจริงแท้ ดังนั้นจึงหมายรวมถึงการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วย ไม่ใช่ฟังแต่เพียงครึ่งๆกลางๆ ในพระสูตรเล่ม 24 : 161 - 165 (กิตติ กัมภี, 2557: 256) กล่าวถึงผลของการทำกิจด้วยการไม่ฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูตว่า

การไม่ฟังด้วยดี การไม่สอบถาม เป็นอันตรายต่อปัญญา ... บุคคลบางคนในโลกเป็นผู้หุศีล และไม่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติซึ่งเป็นที่ดับความเป็นผู้หุศีล ได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดด้วยทัญญู และไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ นอกจากนี้ยังพบว่า ปรโตโมสะ คือการได้สดับฟังธรรม เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่ง สัมมาทิฏฐิ ควบคู่กับการพิจารณาไตร่ตรองโดย แยกกายหรือโยนิโสมนสิการ

ในพระสูตรเล่ม 22 : 472 – 473 (กิตติ กัมภี, 2557: 258) กล่าวว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้ไปเพื่อฟังเสียงกลองบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงพิณบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงเพลงขับบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงสูงเสียงต่ำบ้าง หรือไปเพื่อฟังธรรมของสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง... การฟังนี้เป็น การฟังที่เหลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ...”

และในพระวินัยปิฎกยังปรากฏว่า ภิกษุที่ไม่ฟังคำว่ากล่าวตักเตือนนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะไม่เอื้อเฟื้อต่อบุคคลและธรรม คือการสาปแช่งให้พระธรรมวินัยนั้นหายไปเมื่อถูก ลงโทษ ภัยของการไม่ฟังคำตักเตือนนี้อาจถึงขั้นทำให้พระภิกษุต้องลาสิกขาจากลัทธิพระพุทธศาสนา พระ

พุทธองค์ทรงเรียกภัยดังกล่าวมานี้ว่า “อุมิภัย” อนึ่ง การเจริญภาวนาปัสสนาสติปัฏฐาน จะช่วยทำให้รอดพ้นต่อภัยคำหาญร้ายแรงต่างๆ ได้

4.4 การดู: เรื่องของตา การดูถือเป็นการรับสารรูปแบบหนึ่งผ่านทางตา ปรากฏรายละเอียดมากในพระไตรปิฎกว่าด้วยผัสสะและอายตนะในปัจจุสมุปบาท อย่างไรก็ตาม ในวิททยมณฑลของวรรณคดีที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีการกล่าวถึงเรื่องการดูน้อยมาก จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงการดูในที่นี้

4.5 การสำรวจอินทรีย์ การสำรวจอินทรีย์หรืออินทรีย์สังวรนั้น คือการระมัดระวังไม่ให้บาปแห่งอกุศลธรรมเข้าครอบงำจิตใจ เมื่อรับรู้ด้วยทวารต่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ธรรมะพุทธองค์ทรงสอนให้ภิกษุทั้งหลายนั้นดำรงอยู่ในอินทรีย์สังวรศีล และการคุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการหนุนนำไปสู่พระนิพพาน หลักการดังกล่าวอาจนำมาใช้ได้ เช่น เมื่อดู (จักขุวิญญาณ) อย่ามองภาพนั้นรวบรวมเป็นองค์ประกอบเดียว อาทิ สวยงาม เนื่องจากจะทำให้เกิดกามฉันทะ และแยกแยะองค์ประกอบก็จะเห็นเป็นส่วนๆ เพราะจะทำให้เกิดการมองแต่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งที่เราต้องการจะมองเท่านั้น อนึ่ง การคุ้มครองทวารทั้งหลายถือเป็นปฏิบัติก่อนการคุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย

ในพระสูตรเล่ม 20 : 351 (กิตติ กัมภี, 2557: 262) กล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย การขับร้องคือการร้องไห้ในอริยวินัย การพ้อรำคือความเป็นบ้าในอริยวินัย การหัวเราะจนเห็นฟันมากเกินไปคือความเป็นเด็กในอริยวินัย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายจงละโดยเด็ดขาดในการขับร้องและการพ้อรำ เมื่อเธอทั้งหลายมีความเบิกบานในธรรม เพียงแค้มั้มแย้มก็เพียงพอแล้ว”

4.6 สังขาริกัง หมายความว่า การชักจูง ซึ่งพระอภิธรรมปิฎกกล่าวว่าเป็นเจตสิก คือ ธรรมที่ประกอบเข้ากับจิต ทำให้มีสภาพต่าง ๆ นานา ได้ทั้งทิศทางที่เป็นกุศล อกุศล หรือเป็นกลางๆ การที่เจตสิกจะเป็นเช่นอะไรอาจได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายนอก (external factors) ประกอบเข้ากับจิตที่มีอยู่ภายใน แต่หากจิตไม่ได้รับพลังจากภายนอกเลย แต่สามารถสร้างความรู้สึกลึกซึ้งขึ้นมาได้ หมายความว่าเจตสิกที่มีอยู่ภายในนั้นมีพลังแรงมาก จิตมีความสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมทางสังคม และมโนทัศน์ในเรื่องสังขาริกังนี้จึงสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุพฤติกรรมมนุษย์อันเนื่องมาจากการโน้มน้าวใจ

5. ปัจจัยมนุษย์ในการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2556) ได้กล่าวถึงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยมนุษย์ในฐานะผู้ส่งสารไว้ 3 ทัศนะด้วยกัน ได้แก่ทัศนะที่มองว่าการสื่อสารคือกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยัง

ผู้รับสาร ซึ่งแนวคิดนี้จะให้ความสำคัญกับผู้ส่งสารเหนือกว่าผู้รับสารเล็กน้อย การสื่อสารคือการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคู่การสื่อสาร แนวคิดดังกล่าวจะให้ความสำคัญค่อนข้างเท่าเทียมกันระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร และการสื่อสารเป็นอำนาจชนิดหนึ่งที่ฝ่ายผู้ส่งสารกระทำต่อฝ่ายผู้รับสาร โดยแนวคิดสุดท้ายนี้จะเน้นความสำคัญของผู้ส่งสารเหนือผู้รับสารมากที่สุด

จากคำนิยามที่ว่า การสื่อสารคือการถ่ายทอดข่าวสารจากผู้ส่งไปสู่ผู้รับ เริ่มตั้งแต่ผู้ส่งสารสามารถตัดสินใจเลือกที่จะถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารไปให้ผู้รับสารกลุ่มใดได้บ้าง ผ่านช่องทางและสื่อประเภทใด รวมทั้งอาจบทบาทในการกำหนดให้ข่าวสารนั้นน่าสนใจมากพอที่ผู้รับสารจะเปิดรับ

จากคำนิยามที่ว่า การสื่อสารคือการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคู่ของการสื่อสาร ผู้ส่งสารจะมีบทบาทรับผิดชอบในการควบคุมการถ่ายทอดเนื้อหา การปรับเปลี่ยนเนื้อหา การตัดสินใจว่าจะถ่ายทอดเนื้อหาซ้ำ หรือจะเปลี่ยนแปลงสื่อที่ใช้ได้

จากคำนิยามที่ว่า การสื่อสารเป็นการใช้อำนาจแบบหนึ่งจากผู้ส่งสารกระทำต่อผู้รับสาร ผู้ส่งสารจะมีบทบาทเป็นผู้โน้มน้าวชักจูงผู้รับสาร ซึ่งจะต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของผู้ส่งสาร เช่น ความน่าเชื่อถือ สถานภาพการเป็นผู้นำ อำนาจบารมี ความน่าไว้วางใจ และสมรรถนะด้านการสื่อสารของผู้ส่งสาร มาเป็นเครื่องโน้มน้าวใจด้วยประการหนึ่ง และผู้ส่งสารยังมีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์และภาพความเป็นจริงให้ผู้รับสารได้ทราบอีกประการหนึ่งด้วย

ปัจจัยแวดล้อมของผู้ส่งสารที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ก็คือปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นบรรดาสถาบันทางสังคมที่แวดล้อมตัวผู้ส่งสารเอง และยังรวมไปถึงปัจจัยทางการเมือง เช่น ทิศนคติทางการเมืองของกวีที่มีต่อสถาบันการเมืองการปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่งผลให้มีการประพันธ์เนื้อหาในวรรณคดีที่สอดคล้องกับบริบททางการเมืองในทัศนะของกวีแต่ละท่าน โดยเฉพาะ เนื่องจากบทบาทและสถานภาพของผู้ส่งสารนั้นย่อมโยงใยกับปริบททางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่มีส่วนในการกำหนดเนื้อหาของบทประพันธ์เช่นเดียวกัน

ในการศึกษาวรรณคดีในฐานะ “สาร” นั้น ในเบื้องต้นอาจพิจารณาถึงจำนวนผู้รับสารตามจุดประสงค์ของการแต่งวรรณคดีนั้นๆ ในครั้งแรก พบว่าหากเป็น โคลง โลกนิติและกฤษณาสอนน้องคำฉันท์นั้น ผู้ส่งสารจะเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารมวลชน (mass communication) ในขณะที่สวัสดิรักษานั้นผู้ส่งสารเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication) และเพลงยาวถวายโอวาทนั้นผู้ส่งสารเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารกลุ่มเล็ก 3 คน (three-people small group communication) แต่คุณสมบัติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือกวีทุกท่านเป็นผู้ส่งสารที่เป็นปัจเจกบุคคล

ผู้รับสารในการค้นคว้าอิสระนี้ จึงมีทั้งผู้รับสารในระดับมวลชนและในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งต้องพิจารณาในหลายปัจจัย อาทิ ด้านทักษะความรู้ด้านการสื่อสาร คือการปรับเนื้อหาที่ได้รับเข้ามาเข้าสู่กรอบอ้างอิง (frame of reference) ของตนเอง ด้านจิตวิทยาของผู้รับสาร ที่ต้องพิจารณาใน 3 ปัจจัย คือความต้องการ อารมณ์ความรู้สึก และทัศนคติ ค่านิยม รวมไปถึงความเชื่อของผู้รับสารอีกด้วย และ ปัจจัยด้านสังคมและ วัฒนธรรมที่หล่อหลอมความเป็นสังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นขึ้นมา ทั้งนี้ ยังควรพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการสื่อสารอื่นๆ คือสื่อ และสาร ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับถัดไป

อนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับผู้รับสารในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ จะใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม (cultural approach) เป็นหลัก ซึ่งจะต้องศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาบริบทของการระบบสาร
2. การศึกษาความหมายของตัวสื่อและเนื้อหาสาร
3. ประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์จากสื่อ

6. ปัจจัยสื่อในการสื่อสาร

O'Sullivan และคณะ (2537) ได้ให้คำนิยามของสื่อ (medium / media) เอาไว้ว่า สื่อคือตัวกลางที่ทำให้การสื่อสารของมนุษย์เกิดขึ้นได้ โดยอีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า สื่อคือเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้การสื่อสารของมนุษย์ในกว้างไกลออกไป มีศักยภาพในการถ่ายทอดรหัสผ่านช่องทางหนึ่งๆ หรือผ่านหลายๆ ช่องทางในเวลาเดียวกัน (สมสุข หินวิมาน, 2556: 207 - 259) ในขณะที่ ฟินนิแกน (Finnegan, 2545) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า สื่อหมายถึงสิ่งใดก็ตามที่มนุษย์พัฒนาขึ้นและใช้ในกระบวนการสร้างการเชื่อมร้อยระหว่างกัน (interconnection) ขึ้นมา ในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้หมายถึงบทประพันธ์ในวรรณคดีเรื่องต่างๆ ที่ศึกษา และในแบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสาร (transmission model) ได้ให้นิยามความหมายของสื่อว่าเป็นพาหะ (carrier) หรือโครงสร้างรูปธรรมซึ่งนำพาหะและถ่ายทอดเนื้อหาหรือสารต่างๆจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร

สมสุข หินวิมาน (2556) ได้จัดประเภทของสื่อโดยใช้เกณฑ์ทั้งหมด 4 ประเภทย่อยด้วยกัน แต่การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ จะใช้การจัดประเภทของสื่อด้วยเกณฑ์สถานการณ์ในการสื่อสาร ซึ่งแบ่งประเภทของสื่อออกเป็น 1. สื่อบุคคล/สื่อกลุ่ม 2. สื่อวัตถุ 3. สื่อพื้นบ้าน 4. สื่อเฉพาะกิจ 5. สื่อเชิงวัฒนธรรม 6. สื่อมวลชน และ 7. สื่อแบบใหม่ และผู้ศึกษาได้จัดประเภทให้วรรณคดีเข้าอยู่ในหมวดสื่อพื้นบ้าน ในรูปแบบสื่อที่เป็นวัจนภาษา (verbal form) และสื่อเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความหมายและความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มและชุมชน (collectivism)

สื่อมีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความจริงในสังคมดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว และอิทธิพลที่มีผลต่อการทำงานของวรรณคดีในฐานะสื่อตามการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้คือปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการทำงานของสื่อ โดยอัน โดนิโย กรัมซี (สมสุข หินวิมาน, 2556) กล่าวว่า ในสังคมที่มีโครงสร้างชนชั้นชุกช่อนอยู่ คนแต่ละกลุ่มสังคมหรือชนชั้นต่างๆ จะผลิตวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของตน และนำเสนอผ่านสื่อประเภทต่างๆ เพราะฉะนั้นหากกลุ่มสังคมใดมีอำนาจควบคุมสื่อได้ สื่อเหล่านั้นก็จะทำหน้าที่ผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดความคิดทางสังคมและวัฒนธรรม (reproduction of ideology and culture) และหากอุดมการณ์ใดที่ได้รับการยอมรับโดยกว้างขวางจากคนในสังคมก็จะกลายเป็นอุดมการณ์หลัก ในขณะที่อุดมการณ์ที่ต่อรองหรือขัดแย้งกับอุดมการณ์หลักก็จะกลายเป็นอุดมการณ์รอง ซึ่งนักวิชาการชาวฝรั่งเศสชื่อ หลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) เชื่อว่า อุดมการณ์ของสังคมหรือวัฒนธรรมหนึ่งๆ เป็นกรอบแนวคิดที่สังคมนั้นติดตั้งให้ผู้คนในสังคมจะตีความหรือให้ความหมายกับประสบการณ์ของเรา และท้ายที่สุดแล้วกรอบแนวคิดนั้นก็จะกลายเป็นจิตสำนึกของผู้คนในสังคม นอกจากนี้ อัลธูแซร์ ยังได้เน้นย้ำว่า สื่อทำหน้าที่ผลิตซ้ำ (reproduce) และสร้างความชอบธรรม (legitimize) วิธีคิดของสังคมและวัฒนธรรมเหล่านั้นอีกด้วย

7. ปัจจัยสารในการสื่อสาร

สาร (message) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการสื่อสาร เนื่องจากสารเป็นเนื้อหา เรื่องราว และข้อความที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้รับสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2558) กล่าวถึงความสำคัญของสารเอาไว้ดังนี้

1. เนื้อหาสารต้องให้เห็นผลกระทบต่อผู้รับสาร
2. เนื้อหาสะท้อนให้เห็นเจตนาของผู้ส่งสาร
3. เนื้อหาแสดงความสนใจ ความชื่นชอบ และความต้องการของผู้รับสาร
4. เนื้อหาสารสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม
5. เนื้อหาสารสามารถจะแสดงอิทธิพลต่อผู้รับสารได้
6. เนื้อหาสารเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากสถาบันกลุ่มต่างๆ ในสังคม
7. เนื้อหาสารมีความสำคัญเพราะเป็นกลไกทางอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจ
8. ธรรมชาติของเนื้อหาสารเป็นสิ่งที่บิดเบี้ยวไปได้เมื่อถูกถ่ายทอด

หากใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทของเนื้อหาสาร โดยใช้ “หน้าที่สำคัญของการสื่อสาร” เป็นหลักเกณฑ์แล้ว สามารถแบ่งประเภทของสารตามทฤษฎีของลาสเวลล์ (Laswell) ได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. เนื้อหาที่ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. เนื้อหาที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนในสังคมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน
3. เนื้อหาที่ทำหน้าที่ส่งผ่านวัฒนธรรมหรือการให้การศึกษาแก่สมาชิกใหม่ของสังคม
4. เนื้อหาที่ให้ความบันเทิง

7.1 บทบาทของสารตามทฤษฎีสารสนเทศ (Shannon, 2558: 278) แสดงถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎข้อที่ 2 ของอุณหพลศาสตร์ที่ว่าด้วยความไร้ระเบียบ (entropy) กล่าวคือ ยิ่งความไร้ระเบียบเกิดขึ้นมาเท่าใด สารสนเทศก็จะเกิดขึ้นมากตามเท่านั้น ดังนั้นบทบาทของสารในทฤษฎีสารสนเทศจึงประกอบด้วย

1. ข้อมูลข่าวสารช่วยลดความไม่แน่นอนลงได้
2. การส่งสารซ้ำๆ (redundancy) จะช่วยลดการรบกวนของสิ่งรบกวน (noise) ลงได้
3. ข่าวสารจะสามารถเป็นผู้ควบคุมความไร้ระเบียบ (entropy) ได้เมื่อมีการตอบกลับ เช่น ระบบไซเบอร์เนติกส์ (cybernetics) ของแซนนอน

7.2 บทบาทของสารตามทฤษฎีหน้าที่นิยม พิจารณาสังคมเปรียบเสมือนร่างกายของมนุษย์ที่มีการทำงานของระบบอวัยวะต่างๆที่สอดคล้องกันและช่วยให้ร่างกายนั้นดำรงอยู่ได้ ดังนั้นส่วนประกอบย่อยๆของสังคมก็เปรียบเสมือนระบบอวัยวะของมนุษย์ที่จะต้องทำงานประสานกันเพื่อดำรงสังคมให้อยู่ได้ สื่อมวลชน (หรือผู้ส่งสารในทุกกรณี) เปรียบเสมือนระบบอวัยวะหนึ่งเช่นเดียวกันที่จะต้องมีส่วนร่วมในการดำรงสังคม โดยทฤษฎีหน้าที่นิยมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักคือทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Social Functionalism) มุ่งตอบคำถามว่าการสื่อสารประเภทต่างๆทำหน้าที่อะไรต่อสังคมรวมบ้าง และทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงปัจเจกบุคคล (Individual Functionalism) ที่มุ่งตอบคำถามว่าการสื่อสารประเภทต่างๆ ทำหน้าที่อะไรต่อปัจเจกบุคคลบ้าง โดยบทบาทหน้าที่ของสารตามทฤษฎีหน้าที่นิยมเชิงสังคม (Laswell, 2558: 281) คือหน้าที่ในการให้ข่าวสารเพื่อตรวจสอบตราสอดคล้องเหตุการณ์ในสังคม

1. หน้าที่การให้ความรู้ ความเข้าใจ และให้การศึกษา
2. หน้าที่การเชื่อมโยงบุคคลให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่ม
3. หน้าที่การสืบทอดทางวัฒนธรรม
4. หน้าที่ให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม
5. หน้าที่แสดงออกซึ่งตัวตนของกลุ่มหรือสังคม
6. หน้าที่การขับเคลื่อนพลังเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

7.3 บทบาทหน้าที่ของสารตามทฤษฎีสัญญาวิทยา สัญญา (sign) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการศึกษาเชิงสัญญาวิทยา (Semiology) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นตัวแทนของของจริง หรือตัวจริงที่อยู่ในตัวบท (text) ภายใต้บริบท (context) หนึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2558) ได้ระบุถึงบทบาทหน้าที่ของสารตามทฤษฎีสัญญาวิทยามีดังต่อไปนี้

1. ผู้ส่งสารมีหน้าที่ใส่รหัสและความหมายผ่านเนื้อหาสารเพื่อให้เชื่อมโยงกับผู้รับสาร
2. ผู้ส่งสารมีหน้าที่ควบคุมความหมายโดยผ่านรหัสในเนื้อหา
3. เนื้อหาสารมีหน้าที่สร้างความเป็นจริงทางสังคม
4. เนื้อหาสารมีหน้าที่สร้างภาพลักษณ์ให้แก่สื่อต่างๆ
5. ผู้ส่งสารและผู้รับสารในทางสัญญาวิทยามีสถานะเท่าเทียมกัน เนื้อหาจึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับผู้รับสารดังต่อไปนี้

5.1 ผู้รับสารได้ใช้การตีความหมายในสารเพื่อตรวจสอบ ตอกล้ำ ทบทวน ประสบการณ์ในชีวิตของตนเอง

5.2 ผู้รับสารบางกลุ่มใช้เนื้อหาสารเพื่อต่อรองหรือเปรียบเทียบกับ ประสบการณ์ของตนเอง

5.3 ผู้รับสารบางกลุ่มใช้เนื้อหาสารตอบสนองความปรารถนาที่ไม่อาจหาได้จากชีวิตจริง

มีปัจจัยหลายระดับและหลายประการที่มีผลต่อการสร้างสาร ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยระดับบุคคล ต้องพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้
 - 1.1 ภูมิหลังของผู้ส่งสาร เช่น ภูมิค่านา เพศ ชนชั้น อาชีพ รายได้ และ ประสบการณ์
 - 1.2 ทักษะคิด ค่านิยม และความเชื่อของผู้ส่งสาร เช่น ศาสนา และค่านิยมทางการเมือง
 - 1.3 การอบรมบ่มเพาะทางอาชีพ ประกอบด้วยจรรยาบรรณ อุปนิสัย และการประกอบอาชีพ
2. ปัจจัยระดับกลุ่มและองค์กร ต้องพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้
 - 2.1 ประเภทของสื่อ เช่น หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ และป้ายประกาศ
 - 2.2 ขนาดและขอบเขตการทำงานขององค์กรการสื่อสาร
 - 2.3 พันธกิจและเป้าหมายของกลุ่มและองค์กร ลักษณะการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม และการบริหารจัดการ

3. ปัจจัยระดับสังคม ต้องพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- 3.1 การควบคุม กำหนดจากด้านการเมือง – กฎหมายและสถาบันอื่นๆ
- 3.2 แรงผลักดันจากด้านเศรษฐกิจ
- 3.3 ความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร
- 3.4 เหตุการณ์และสารสนเทศที่เกิดขึ้นในสังคม

8. การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล

การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล (Bale's Interaction process analysis) เน้นการปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสาร เบลพัฒนาทฤษฎีดังกล่าวจากฐานงานวิจัยของเขา โดยมีแนวคิดที่สำคัญคือบุคคลกระทำแล้วโต้ตอบในกลุ่ม การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์มีพื้นฐานมาจากสามัญสำนึกที่ง่าย โดยเชื่อว่าการสนทนาประจำวันได้รับการต่อยอดจากสามัญสำนึกนั้น การเปิดเผยทัศนคติของคน บุคลิกภาพ และสถานภาพภายในกลุ่มนั้น ไม่สามารถคาดการณ์ได้ง่าย

การวิเคราะห์ของเบลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนของอารมณ์ (socioemotional area) และส่วนของงาน (task area) ส่วนแรกเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม และส่วนที่สองเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของปัญหาหรืองานของกลุ่ม โดยเบลได้พบว่ากลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกันทุกประการจะมีผู้นำอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ผู้นำของงานและผู้นำอารมณ์ของสังคม โดยผู้นำของงานนั้นจะช่วยประสานความคิดเห็นของงานทำให้งานสามารถเดินหน้าไปสู่ความสำเร็จได้ ในขณะที่ผู้นำอารมณ์สังคมนั้นจะช่วยปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เน้นที่ปฏิสัมพันธ์ด้านบวกและด้านลบ (Bale, 2548: 37)

ทฤษฎีของเบลเน้นการปฏิสัมพันธ์จึงมีความเหมาะสมต่อการศึกษาการสื่อสารในกลุ่มเล็ก วิธีการที่บุคคลตอบสนองต่อกันด้วยวาจา โดยเห็นได้ชัดจากการปฏิสัมพันธ์เมื่อมีความเห็นเกี่ยวกับสังคมและงาน การพัฒนาและความเป็นไปของกลุ่มขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ภายในของสมาชิกในกลุ่มนั้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นงานวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่นำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา เปรียบเทียบ และวิเคราะห์หาความสอดคล้องของเนื้อหาวรรณคดีในฐานะของภูมิปัญญาไทยในอดีตกับแนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในปัจจุบัน

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการศึกษาใช้การศึกษาจากเอกสาร ทั้งเอกสารในระดับปฐมภูมิ ได้แก่วรรณคดีเรื่องต่างๆที่นำมาใช้ศึกษา และเอกสารในระดับทุติยภูมิ ได้แก่เอกสารทางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์หาเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารจากวรรณคดีที่ยกขึ้นมาตัวอย่างในการศึกษา คือ

1. โคลงโลกนิติ ฉบับสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ
2. กฤษณาสมันต์ คำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุ-ชิตชิโนรส
3. สวัสดิรักษา ของพระสุนทรโวหาร (ภู่)
4. เพลงยาวถวายโอวาท ของพระสุนทรโวหาร (ภู่)

เพื่อนำแนวคิดที่ปรากฏในวรรณคดีทั้ง 4 เรื่องข้างต้น มาเปรียบเทียบกับเนื้อหาการสื่อสารคุณธรรมในปัจจุบันที่ปรากฏ ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept)
2. ทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. ทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์
4. จริยศาสตร์การสื่อสารในพระไตรปิฎก
5. ปัจจัยมนุษย์ในการสื่อสาร
6. ปัจจัยสื่อในการสื่อสาร

7. ปัจจัยสารในการสื่อสาร

8. การวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล

เหตุที่มีการเลือกใช้วรรณคดีคำสอนทั้ง 4 เรื่องในการศึกษานั้น เป็นเพราะเป็นวรรณคดีคำสอนที่ทราบประวัติความเป็นมาได้แน่ชัด สามารถอ่านเข้าใจได้ง่าย เป็นที่นิยมของผู้อ่านอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน และเป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะคำสอนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นอย่างตรงไปตรงมา

เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยเอกสารเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอนของไทย และเอกสารเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2. ทฤษฎีและพฤติกรรมกรสื่อสาร จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

3. นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย

4. โคลงโลกนิคณิบบัสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรทรงชำระ

5. สวัสดิรักษาของพระสุนทรโวหาร (ภู่)

6. เพลงยาวถวายโอวาทของพระสุนทรโวหาร (ภู่)

7. กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม-

พระปรมาภิไธยชิโนรส

8. เอกสารอื่นๆตามความเหมาะสม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวบทในวรรณคดี จากเอกสารต้นฉบับ ที่มีการจัดพิมพ์โดยกรมศิลปากร สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือ และอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีและงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ จากคณะและสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารที่ใช้นั้นเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นเอกสารที่มีที่มาจากเผยแพร่ของหน่วยงานราชการ และสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สพศ.)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์โดยอ้างอิงจากเอกสาร โดยในการศึกษาจะต้องมีการวิเคราะห์คุณค่าของหลักฐานทั้งการวิเคราะห์ภายนอก และการวิเคราะห์ภายใน โดยอาศัยข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่บนหลักฐานนั้นเป็นหลักในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ภายนอกที่เป็นการมุ่งเน้นหาความจริงที่ปรากฏอยู่บนหลักฐานนั้นไม่จำเป็นนักในการศึกษาค้นคว้า เนื่องจากหลักฐานเอกสารทั้งหมดที่คัดเลือกมานั้นเป็นตัวบทดั้งเดิม และเป็นเอกสารที่ได้รับการรับรองแล้วว่ามีความถูกต้องในเชิงวิชาการ ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นการวิเคราะห์ภายในเป็นหลัก โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 การตีความข้อสนเทศ

4.1.1 เป็นการประเมินหาความหมายที่แท้จริงของข้อสนเทศ โดยเฉพาะในวรรณคดีคำสอน

4.1.2 เป็นการวิเคราะห์หาเจตนาารมณ์ของผู้สร้างสาร ทั้งความหมายตรงและความหมายที่แฝงอยู่ในข้อสนเทศ

4.2 การประเมินคุณค่าของข้อสนเทศ

4.2.1 แยกข้อสนเทศที่เป็นองค์ความรู้และข้อสนเทศที่เป็นพรรณนาของผู้สร้างสารออกจากกัน

4.2.2 ลดความคลาดเคลื่อนอันอาจเกิดจากอคติ ความไม่รู้ การบิดเบือน และความเท็จ โดยอาศัยความรู้จากผู้ศึกษาวิจัยที่ศึกษาด้านภาษาและวรรณคดีไทย ทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับปริญญาตรี รวมถึงการปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาภาษาไทย และสาขาที่เกี่ยวข้องโดยตรง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง จริยศาสตร์ที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ได้ศึกษาผ่านวรรณคดีทั้งสิ้น 4 เรื่อง คือกฤษณาสนนื่องคำฉันท์ เพลงยาวถวายโอวาท สวัสดิรักษา และโคลงโลกนิติ ซึ่งจะอธิบายผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ โดยในวรรณคดีแต่ละเรื่องนั้น จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยลำดับตามระดับการสื่อสาร ได้แก่ การสื่อสารภายในตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเล็กตามลำดับ และสำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกย่อยตามลักษณะพฤติกรรมการสื่อสาร คือการพูด การฟัง และการปฏิสัมพันธ์ตามลำดับ

ตอนที่ 1 กฤษณาสนนื่องคำฉันท์

1.1 บริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับกฤษณาสนนื่องคำฉันท์

กฤษณาสนนื่องคำฉันท์ เป็นบทพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในวินิจฉัยเรื่องกฤษณาสนนื่องว่า เรื่องกฤษณาสนนื่องนี้น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากเนื้อความในคัมภีร์พราหมณ์ที่กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องมหาภารตะ โดยในมหาภารตะได้กล่าวถึงในกฤษณา (ในมหาภารตะเรียกว่า เทราปตี) ว่าเป็นพระมเหสีของกษัตริย์ปาณฑพ 5 พระองค์ กาลหนึ่ง นางสตัยภามา พระมเหสีของพระกฤษณะ ผู้เป็นพระสหายของกษัตริย์ปาณฑพทั้ง 5 ได้มาพบกัน นางสตัยภามาได้ถามนางเทราปตีเกี่ยวกับวิธีที่ทำให้พระสวามีทั้ง 5 ทั้งเคารพและยกย่องพระนาง นางเทราปตีจึงได้กล่าวถึงวิธีต่างๆ โดยเฉพาะวิธีปฏิบัติตนต่อพระสวามีในนางสตัยภามาฟัง

อย่างไรก็ตาม เรื่องกฤษณาสนนื่องของไทยนี้ สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ได้กล่าวถึงที่มาของนางกฤษณาและนางสตัยภามาแตกต่างกันเล็กน้อย โดยในฉบับภาษาไทยนี้ องค์ผู้ทรงพระนิพนธ์ออกพระนามนางสตัยภามาว่านางจิริประภา และทั้งนางกฤษณา

และนางจिरประภาเป็นพระราชธิดาร่วมพระอุทรเดียวกัน ของพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี นอกจากนี้ เรื่องราวในกฤษณาสมันต์ฉบับภาษาไทย ยังมีเนื้อหาที่ถูกปรับให้เข้ากับขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมไทยมากขึ้นด้วย

ในเนื้อเรื่องกฤษณาสมันต์ฉบับคำฉันท์นั้น กล่าวถึงนางจिरประภาที่แม้จะมีพระสวามีเพียงพระองค์เดียว แต่ไม่สามารถผูกพระทัยพระสวามีไว้ได้ จึงนำความทุกข์นั้นมาปรารภแก่นางกฤษณาผู้เป็นพระพี่นางพี่นาง กฤษณาจึงได้กล่าวถึงวิธีการปรนนิบัติดูแลสามี สอนให้เว้นจากความชั่ว สร้างความดี และลักษณะของภรรยาที่ดี เมื่อนางจिरประภานำไปปฏิบัติก็ได้ผลสำเร็จ รักนั้นก็กลับมั่นคงยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ องค์กรทรงพระนิพนธ์ ได้มุ่งหมายพระทัยให้กฤษณาสมันต์ฉบับคำฉันท์นี้เป็นสุภาษิตโอวาทสอนใจสตรีที่จะพึงปฏิบัติต่อสามีด้วยความจงรักภักดี ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

หวังโอวาทอนุศาสนุสนธิสกลสตรี	
แสวงสวามีภักดี	ฤทวาร
กฤษณาสุภามิตวี	คติโลกฤาเสื่อมสูญ
สำหรับประดับยศประยูร	เขาวายอดยุพาพาง
พึงเพียรบำเพ็ญพิพิธวัตร	ประตบิบัติภรรดา
สุจริตเจริญสวัสดิศวา	มิภักดีแต่โบราณ
โดยกิจจัตถุญกตเว	ทินุพเพภิปรายสาร
เป็นอย่างแต่ปางอดีตกาล	ประกาศเกียรติในโลกา
เนื่องนางสุรางคพิงอำรุง	ผดุงโดยจรยาปรา-
กฏกลวิมลกุฎิอา	ภรณ์รัตน์สตรีทรง
เป็นศรีสถาพรอนเนก	อดิเรกคุณคง
เฉลิมเกศนิกอรอรอง	คพฐูทั้งราชสตรี

1.2 สารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์

หากพิจารณาการสื่อสารที่ปรากฏในกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ พบว่าผู้ส่งสาร (องค์ผู้ทรงพระนิพนธ์) ต้องการส่งสาร (ตัวบทวรรณคดี) ไปสู่ผู้รับสาร ซึ่งในที่นี้คือสตรี ทั้งผู้ที่กำลังจะออกเรือนและออกเรือนไปแล้ว โดยจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้ จะให้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยเน้นสอนให้สตรีในฐานะผู้ที่ส่งสารได้สื่อสารกับผู้รับสารในชีวิตจริงคือสามีให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล โดยผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.2.1 การสื่อสารภายในบุคคล ไม่ปรากฏ

1.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

1) การพูด แนวคิดที่ปรากฏคือการพูดจาให้สุภาพ ไม่พูดคำหยาบ ซึ่งจะเป็นที่ถูกใจชายผู้เป็นสามีทุกคน ซึ่งการพูดจาอย่างไพเราะนั้นถือเป็น “การอภิบาล” สามีประการหนึ่ง ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

อิกการภิบาลพิบลวัตร	ประปฏิบัติเลวจา
หย่อนหยาบสุภาพพจนมา	รยาทพร้อมลม่อมกาย
สิ่งนี้เป็นที่ภิรมยศ	บุรุษเจตนาหมาย
เสน่ห์สนองบหมองจิตรรกาย	ฤาข้องเคียดจักเกลียดไกล

นอกเหนือจากการพูดหยาบแล้ว กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ยังกล่าวถึงการดูคำว่ากล่าว และกล่าวคำดูถูก ซึ่งก็เป็นลักษณะการสื่อสารที่ภรรยาไม่พึงกระทำต่อสามีด้วย เช่นเดียวกัน ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

ไปควรวักคิคจิตรประมาท	บริภาษดูเบา
ควรรคิดสนิทเสน่ห์เคา	รพเริ่มรักคีสอนง

หมายความว่า นอกเหนือจากจะไม่ดูคำว่ากล่าวหรือดูถูกสามีแล้ว ภรรยา ยังพึงต้องให้ความเคารพต่อสามีอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ไม่ได้ระบุ

ว่า สามีจะต้องให้เกียรติต่อภรรยาอย่างไร ทั้งนี้เข้าใจว่าเป็นเพราะต้องการกล่าวถึงเฉพาะบทบาทของภรรยาต่อสามีเป็นหลัก

ต่อจากนั้นบทพระนิพนธ์ได้กล่าวถึงลักษณะของหญิงชั่วโดยใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์สุรางคนางค์ โดยกล่าวถึงการพูดของภรรยาต่อสามีที่ไม่พึงกระทำดังต่อไปนี้

1. พูดจาข่มสามี ไม่เกรงกลัว และมีจิตมุ่งร้าย

.....
.....
ลิ้นลมข่มคำ	หอนยำเฆษา
จงจิตรคิดหมาย	มุ่งร้ายภรรดา

2. พูดจาดีต่อหน้า แต่ลับหลังนินทาสามี

	ต่อหน้าปราไส
ลับหลังตั้งใจ	คูหมิ่นนินทา
คอยหาข้อผิด	หอนคิดกรรณา
.....

3. เถียงหรือล้อเลียนสามี

.....
.....
กล่าวเถียงเถียงล้อ	ปากต่อมือดี
การมข่มขี้	จู้จี้เจรจา

4. ทะเลาะกับสามี โกรธสามี แสดงความโอหังปากกล้าต่อสามี และไม่มอง

ง้อสามี

	อย่าเยี่ยงหญิงโหด
มักหึงขี้งโกรธ	วิวาทวาทา
ฤหอนย่อหื้อ	งอนจ้อภรรดา
โอหังตั้งหน้า	ปากกล้าไม่กลัว

5. พุดจาหยาบคายแก่พ่อแม่และญาติของสามี

.....
 หยาบคายแก่ประยูร
 ชนกชนนี สวามีตระกูล
 เกิดเชิญเป็นมุล โทโสโมหันธ์

ต่อจากนั้นในภพภูษาสอนน้องคำฉันท์ ได้กล่าวถึงลักษณะของภรรยาที่ดีว่า ควรที่จะทราบอัธยาศัยของสามี คือการรู้จักสามีของตนเองเป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถปรนนิบัติสามีได้ให้เป็นที่พอใจ หากทราบว่าสิ่งใดที่สามีของตนชอบหรือพอใจ ก็ให้ปฏิบัติไปตามนั้นและยังได้แสดงถึงลักษณะการสื่อสารที่ภรรยาพึงกระทำต่อสามีคือ เมื่อได้ทราบเรื่องราวอันใดมา พึงพิจารณาก่อนให้ถี่ถ้วน หากพบว่าเป็นเท็จก็ห้ามนำมากล่าวแก่สามี ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

ทูลแถลงแสดงอรรถโดยควร ยูลสัตยประมวญ
 เท็จบอบทวน มาทูลไท

ภพภูษาสอนน้องคำฉันท์ยังได้กล่าวถึงการเลือกกาละ (เวลา) ในการพูดกับสามี โดยกล่าวว่า หากเมื่อใดที่สามีไม่สบายใจ จงอย่าพูดหรือปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับงาน ให้รู้ใจสามีว่าสิ่งใดชอบก็ให้ทำ สิ่งใดไม่ชอบก็อย่าทำ ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

หนึ่งรู้จริตจิตร บพิตรผู้ภรรดาปรา
 รกไคบันโดยอา รมณพระประสงศ์สม
 หนึ่งน้องจักทูลความ สิ่งใดยามสำเร็จรมย์
 ยามไ้ทุกข์ระทม ทุกขออย่ากิจจาแถลง
 รู้รอบประกอบการ บริบาลบันโดยแสดง
 ชอบราชมนโนแห่ง สิ่งใดไซ้ร้ออย่าได้ทำ

ในตอนท้ายของกฤษฎาสนนึ่งคำฉันท์ ยังได้กล่าวถึงเรื่องราวอื่นๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอีก คือ ไม่ให้ภรรยาหัวเราะเสียงดังเมื่อต้องการจะพูดอะไร และ เมื่อต้องการจะพูดสิ่งใดไม่ควรจะพูดมากเกินไปดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

.....
จักแถลงแสดงนุสนธิ์	อย่าสรวลเสียงสำเนียงดัง
	ฯลฯ
.....	แสดงอรรถอย่าตรัสหลาย

2) การฟัง ในกฤษฎาสนนึ่งคำฉันท์กล่าวว่าภรรยาที่ดีสมควรที่จะทราบ อรรถาัยของสามี ไม่ฟังขัดคำพูดของสามีระหว่างที่สามีกำลังพูดอยู่ ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

รอบรู้ภริยาอัชฌาไศรย	นฤบดีศรไอ
ศูรย์พระศาสน์ไอ	บขัดคำ

และควรที่จะรับฟังคำพูดของสามีด้วยความเคารพ ตอบรับอย่างอ่อน น้อมไม่ตีตนเสมอหรือล้อเล่น หากสามีเชิญชวนให้ทำสิ่งใด ก็ควรจะพลอยแสดงตามนั้น ดังบทพระ นิพนธ์ที่ว่า

ขามเอื้อโองการตรัส	สนองอรรถอย่าลามลวน
ขามท้าวธเชชชวณ	บัน โดยชอบในเชิงสม

ในกฤษฎาสนนึ่งคำฉันท์ กล่าวถึงการละเว้นอคติทั้ง 4 หรือความ ลำเอียงทั้ง 4 ประการตามหลักพระพุทธศาสนา อันจะก่อให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาดได้ อคติทั้ง 4 ประกอบด้วย

1. นันทาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะรัก

2. โมหาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะหลง
3. โทสาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะโกรธ
4. ภยากติ หมายถึง ลำเอียงเพราะกลัว

3) การปฏิสัมพันธ์ ประเด็นแรกเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารด้านการปฏิสัมพันธ์ที่กล่าวถึงในกฤษฎาสนอน้องคำฉันท์คือเรื่องเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์เพื่อผูกไมตรี โดยกล่าวว่าการผูกความรักไว้ด้วยมนตรา (เช่น เสน่ห์ยาแฝด) ยังไม่สู้การผูกไมตรีเอาไว้ด้วยธรรมะอันสุจริต เนื่องจากมนต์พิเศษนั้นก็สามารรถเสื่อมไปได้ ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

แม้รักด้วยฤทธิ์ประสิทธิมน	ตริวิกลกฤติยา
พลันหน่ายบังวายสวาดิอา	ครุร้ายบรวงนาน
เสน่ห์สนิพด้วยมิตรธรรมะแท้	บปรวนแปรจักร้างวาน
สุจริตเจริญคุณะฤาราน	เมตรมุงคั่งวายวาง

และกล่าวถึงภรรยาที่ชั่ว คือภรรยาที่ไม่ต้อนรับแขก ส่งสัญญาณให้สามีไล่แขกออกนอกไปเสียจากเคหสถานของตน

	แขกมหาสู
เกรงเปลื้องหมากพลู	ทานทัดขัดคำ
ดูตาฝัวพลาง	ให้ข้างฤายำ
แยบยลกลทำ	ขับแขกจากสถาน

นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของภรรยาที่ไม่พึงกระทำต่อญาติของสามี และเพื่อนบ้าน คือการมีจิตใจขัดเคือง เคียดแค้น รังเกียจ และริษยาญาติหรือเพื่อนบ้าน ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

	เผ่าพงสว่างสวรรค์
เพื่อนเรือนเพื่อนบ้าน	ผัดพ็องหมองกัน
เคื่องขุนครุ่นเคียด	รังเกียจเคียดฉั่น
ฤาว่างเว้นวัน	ข้องจิตรริษยา

และต่อหน้าทำอย่างหนึ่ง ลับหลังทำอีกอย่างหนึ่ง

	หอนผูกไมตรี
ร่วมสุขเขมมศรี	พาทีปริดา
ทำเลห์เท่หักกล	แยบยนต์นานา
ชื่อต่อหน้า	ลับหลังปรวนแปร

และยังได้กล่าวถึงการว่ากล่าวตักเตือนบรรดาข้าทาสบริวาร สมมก้านัลว่า หากผิดพลาดเป็นครั้งแรกหรือครั้งที่สอง ฟังสั่งสอนตักเตือน แต่หากยังผิดพลาดซ้ำถึงครั้งที่สาม จึงควรลงโทษตามโทษที่กำหนดไว้ ลักษณะดังกล่าวเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านกับบรรดาข้าทาสบริวารภายในบ้าน ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

มละเหตุอคติ	บ่เริ่มริทังสี่พรรค
โทษะโมหะฉั่น	ทะภยาฤาอารณ์
ครั้งหนึ่งถึงสองครั้ง	ผิผิตพลั้งฟังสั่งสอน
สามครั้งควรกรรมกรณ์	นุกิจราชาญา

กฤษณาสอนน้องคำฉันทยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการชำระรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเอาไว้ว่ามีความสำคัญ โดยเน้นว่า คนอาจจะผูกงู (หมายถึงเลี้ยงงูไว้ให้เชื่อง) ด้วยเวทมนตร์ และอาจจะผูกช้างเอาไว้ด้วยเชือกบาตเส้นใหญ่ แต่การจะผูก (ใจ) คนเอาไว้ให้ได้นั้น จะต้องผูกด้วยไมตรี ซึ่งจะผูกพันกันไปชั่วชีวิต ดังบทพระนิพนธ์ที่ว่า

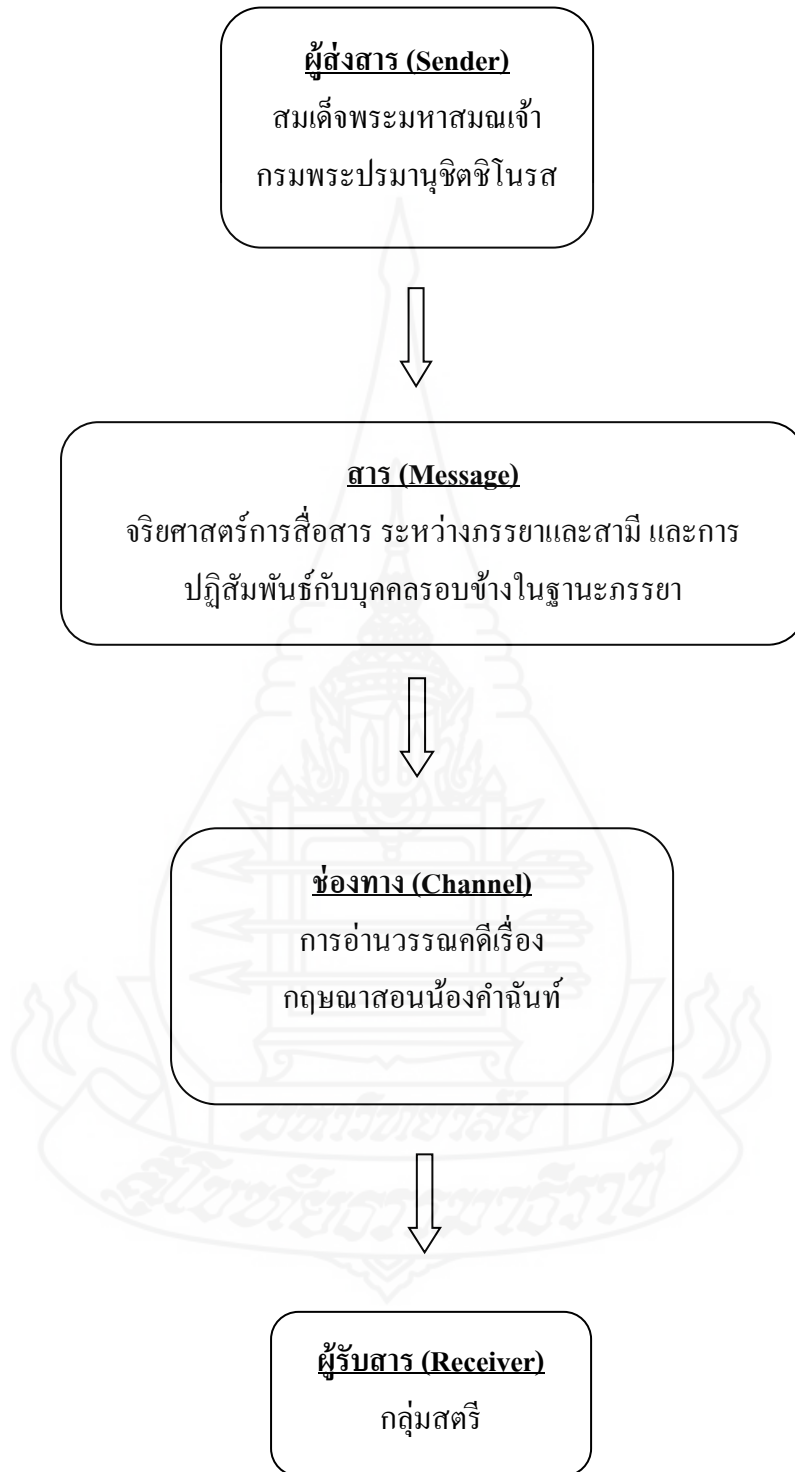
ผู้กึ่งด้วยมนตรา	วิทยาอาคมหมาย
ผู้กึ่งสารบเคลื่อนคลาย	ด้วยเชือกบาศกระสันพัน
ผู้กึ่งชนด้วยไมตรี	จิตรปรีดีเทพารักษ์
รักคิ่งชีวาวัน	มรณาศฤหาณายแห่ง

1.2.3 การสื่อสารกลุ่มเล็ก ไม่ปรากฏ

คำสอนทั้งหมดนี้ ในกฤษฎาสนอน้องคำฉันท์กล่าวว่า หากภรรยาผู้ใดได้ประพฤติตามนี้ ก็จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตคู่ราบรื่น

คำสอนสมรมาลัย	ประสาทสารสุนทรแสดง
จงจำอย่าเคลือบแคลง	ประพฤติเพื่อผดุงตน
เป็นที่เสนาหา	แต่ภรรยาเจริญผล
กว่าเล่าที่เสนห่มนต์	ตรมาษาอันอาชรรพ์ฯ]

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าเรื่องกฤษฎาสนอน้องคำฉันท์นั้น เน้นเรื่องการสื่อสารภายในครอบครัว โดยเน้นไปที่การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีภรรยาและสามีผลัดกันเป็นผู้รับสารและผู้ส่งสาร และการสร้างและธำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ประกอบด้วยญาติมิตรของสามี และเพื่อนบ้านเป็นต้น ซึ่งคุณธรรมที่ปรากฏในเรื่องกฤษฎาสนอน้องนี้ โดยมากแล้วจะเป็นเรื่องของการพูดของผู้เป็นภรรยาว่าควรจะต้องพูดกับสามีอย่างไร เน้นไปที่การพูดจาให้เหมาะสม สุภาพ และรู้จักกาลเทศะ ในขณะที่ภรรยาในฐานะผู้ฟังนั้นจะต้องรับฟังสามี ไม่พูดขัด และภรรยาจะต้องได้รับสารอย่างครบถ้วนอีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในกฤษฎาสนอน้องคำฉันท์นี้ เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก

ภาพที่ 4.1 สรุปกระบวนการสื่อสารของกฤษณาสอนน้องคำฉันท์

ตอนที่ 2 สวัสดิศึกษา

2.1 บริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับสวัสดิศึกษา

สวัสดิศึกษา เป็นหนึ่งในวรรณคดีคำสอนของพระสุนทรโวหาร (ภู่) สันนิษฐานว่า มีการประพันธ์ขึ้นในราว พ.ศ.2364 เพื่อสั่งสอนเจ้าฟ้าอาภรณ์ ซึ่งทรงเป็นลูกศิษย์ของสุนทรภู่ โดยกล่าวถึงการปฏิบัติตนตามความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เกิดสิริมงคลต่อชีวิต เช่น ก่อนจะนอนให้ล้างเท้า ตอนตื่นนอนให้ล้างหน้า ฤกษ์ยามยามดีในการประกอบกิจการต่างๆ การใช้เครื่องนุ่งห่มตามสีของวัน และยังรวมไปถึงประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสาร ซึ่งจะนำเสนอผลการค้นคว้าต่อไป

โดยสุนทรภู่ได้กล่าวถึงที่มาของสุภาษิตสวัสดิศึกษานี้ ว่ามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังคำกลอนที่ว่า

ขอพระองค์จงจำไว้สำเหนียก	ดังนี้เรียกสวัสดิศึกษา
สำหรับองค์พงศ์กษัตริย์ขัตติยา	ให้ผ่องผาสุกสวัสดิ์ขจัดภัย
บทโบราณท่านทำเป็นคำฉันท์	แต่คนนั้นมิใคร่แจ้งแถลงไข
จึงกล่าวกลับซบซ้อนเป็นกลอนไว้	หวังจะให้เจนจำได้ชำนาญ
สนองคุณมุสิกาสามิภักดิ์	ให้สูงศักดิ์สืบสมบัติพิสดาน
แม้้นคิดเพี้ยนเปลี่ยนเรื่องเบื่องโบราณ	ขอประทานอภัยโทษได้โปรดเอย

จากบทประพันธ์ข้างต้นจึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสวัสดิศึกษานี้ ก็ได้มีการกล่าวถึงเอาไว้ตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว โดยมีการประพันธ์เอาไว้ในรูปแบบของคำฉันท์ โดยคำประพันธ์ประเภทคำฉันท์นั้น โบราณถือว่าเป็นคำประพันธ์ชั้นสูง จึงทำให้แม้ว่าจะมีการเรียนรู้ตกทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่อาจจะยังไม่มีการศึกษากันในวงกว้างนัก อย่างไรก็ตาม สุนทรภู่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนคำสอนที่ตกทอดกันมาบางประการ ทั้งนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าอาจเป็นการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของสังคมในสมัยนั้น หรือประเพณีในราชสำนักของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในเรื่องสวัสดีรักษานี้ ผู้ศึกษาเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างของวรรณคดีคำสอนที่ผู้ส่งสารคือกวี (ในที่นี้คือสุนทรภู่) และมีผู้รับสารเป็นชนชั้นปกครอง หรือเจ้านาย (ในที่นี้คือเจ้าฟ้าอาภรณ์) ทั้งนี้ได้ใช้วรรณคดีคำสอนของสุนทรภู่ 2 เรื่องมาศึกษา คือสวัสดีรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท ซึ่งมีผู้รับสารเป็นเจ้านายทั้ง 2 เรื่อง ดังจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

2.2 สารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในสวัสดีรักษา

2.2.1 การสื่อสารภายในบุคคล แนวคิดแรกที่ปรากฏอยู่ในกลอนบทที่ 3 ของสวัสดีรักษา กล่าวว่า เมื่อตื่นนอนมาแล้วควรทำจิตใจให้ผ่องใส ไม่ควรคิด โกรธเคืองผู้ใด ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อย่าลืมหลงงอตุสำหรับรักษาสิริ	ตามคติโบราณท่านชานไช
เข้าตุสุริโย โธ โธทัย	ตื่นนอนให้ห้ามโมโหอย่าโกรธา

ในสวัสดีรักษาได้กล่าวถึงจริยศาสตร์การสื่อสารภายในบุคคลไว้อีกครั้ง คือให้กราบพระก่อนนอน และรำลึกถึงบุญคุณของบิดามารดา และครูบาอาจารย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการประกอบสร้างตัวตนด้านจิตวิญญาณ เช่นเดียวกันกับที่สวัสดีรักษา สั่งสอนให้กระทำเป็นสิ่งแรกของวัน คือการไม่โกรธผู้อื่น ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อนึ่งเล่าเข้าที่ศรีไสยาสน์	อย่าประมาทหมั่นคำนับลงกับหมอน
เป็นนิรันดร์สรรเสริญเจริญพร	คุณบิดามารดาคุณอาจารย์

จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณนั้นให้ความสำคัญกับการทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งจัดเป็นการสื่อสารภายในบุคคลอันจะนำไปสู่พฤติกรรมการแสดงออกในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นหากบุคคลนั้นเริ่มต้นวันใหม่ด้วยอารมณ์ที่ขุ่นมัว ก็อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกตลอดทั้งวันนั้นได้ ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อบุคคลนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ในสวัสดีรักษาจึงมีการถือเอาการไม่มีอารมณ์โกรธในตอนเช้าเป็นส่วนหนึ่งของ “สิริ” คือความเป็นมงคลที่ควรค่าต่อการรักษา และให้ใช้สติพิจารณาตนเองเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะเข้านอน

2.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

1) การพูด หลังจากตื่นนอนเช้าแล้ว ในสวัสดิรัภษายังได้กล่าวถึงการเริ่มต้นสนทนาด้วยการกล่าวคำพูดที่ดี อย่างไรก็ตาม ในสวัสดิรัภษาไม่ได้กล่าวว่าคำพูดที่ดีนั้นมีลักษณะหรือมีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง แต่ในสังคมสมัยจาริตนั้น กรอบความคิดเกี่ยวกับการพูดดีนั้นคงจะไม่ผิดไปจากแนวคิดสัมมาวาจาซึ่งเป็นจริยศาสตร์เกี่ยวกับการสื่อสารในพระไตรปิฎก โดยสัมมาวาจา หรือการพูดจาชอบนั้นคือการไม่พูดปด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดส่อเสียด และการไม่พูดเพื่อ-เจ้อ

แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นการสื่อสารด้วยคำพูดที่ดีนั้น ปรากฏในบทประพันธ์ ดังนี้

ผินพักตร์สู่บุรพทิศแลทักษิณ	เสกวารินด้วยพระธรรมคาถา
นับถือคือพระไตรสรณา	ถ้วนสามคราจึงชำระสระพระพักตร์
แล้วเอื้อนอรรถตรัสความที่ดีก่อน	จะถาวรพูนเกิดประเสริฐศักดิ์
ด้วยราสีที่ชะลอนรลักษณ์	อยู่พระพักตร์แต่ทิวาเวลากาล

จะเห็นได้ว่าสวัสดิรัภษาให้ความสำคัญต่อการเริ่มต้นพูดดีในตอนเช้า โดยลำดับความสำคัญไว้ต่อจากการบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และการชำระพระพักตร์ด้วยน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อทั้งสองประการประจวบเข้ากับการพูดดีในตอนเช้าแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดความเป็นสิริมงคลต่อผู้ปฏิบัติ เนื่องจาก “ราสี” ของมนุษย์ทุกคนในตอนเช้าจะอยู่ที่ใบหน้า

แนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารที่สุนทรภู่กล่าวถึงในสวัสดิรัภษาอีกประการหนึ่งคือการดูค่าว่ากล่าวก่อนและของผู้เป็นเจ้านาย (ต่อบริวาร – ผู้ศึกษา) โดยผู้ที่เป็นเจ้านายนั้นไม่ควรที่จะดูค่าว่ากล่าวก่อนและผู้อื่น โดยสุนทรภู่ได้กล่าวเปรียบเทียบผู้ที่ชอบพูดขู่ ค่าและก่อนและผู้อื่นว่ามีพฤติกรรมเหมือนกับสุนัข จะทำให้เสื่อมสง่าราสี และสุดท้ายแล้วก็จะไม่มีใครเกรงกลัว ดังบทประพันธ์ที่ว่า

อนึ่งสุนัขมักเฝ้าแต่เห่าหอน อย่างคุ้นค้ำว่าอัมฉฉฉฉ
เสียดง่าราศีมักมีภัย คนมิได้ย่ำแยงเกรงวจา

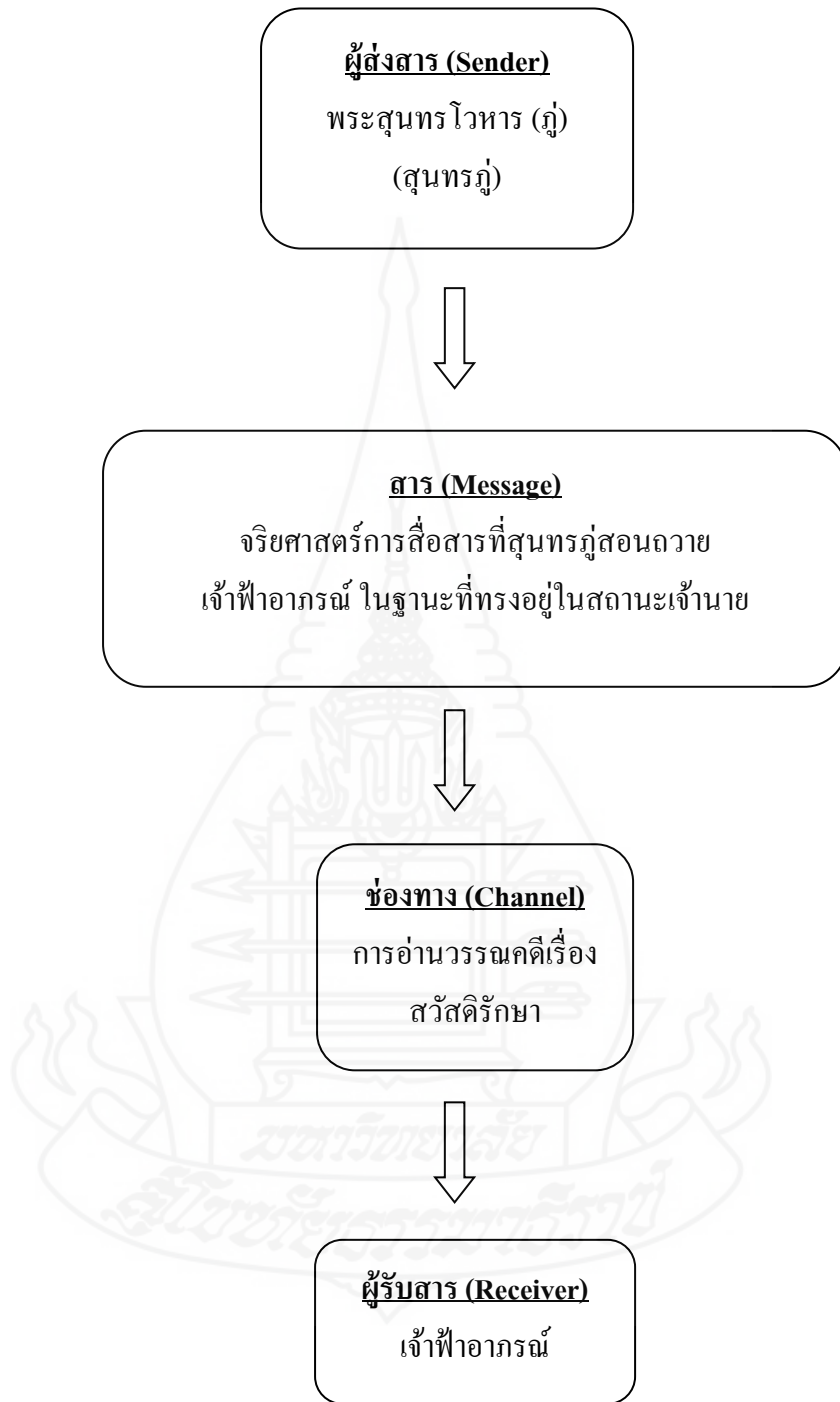
2) การฟัง ไม่ปรากฏ

3) การปฏิสัมพันธ์ ไม่ปรากฏ

2.2.3 การสื่อสารกลุ่มเล็ก ไม่ปรากฏ

จากการศึกษาดังกล่าวจึงสามารถเห็นภาพรวมของจริยศาสตร์การสื่อสารในสวัสดิรักษาได้ว่า การสื่อสารที่นั่นคือลักษณะที่เป็นมงคล และเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ที่อยู่ในสถานะเจ้านาย แม้ว่าการสื่อสารจะเป็นคำสอนที่ปรากฏแทรกอยู่ในสวัสดิรักษา โดยไม่ใช่คำสอนหลัก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสาร แม้ว่าผู้อ่านในปัจจุบันจะอยู่ในคนละสถานะกับกลุ่มเป้าหมายของวรรณคดีเรื่องนี้ในครั้งแรก แต่ในสถานภาพทางสังคมที่ผู้อ่านอาจจะเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับครอบครัว ระดับองค์กร หรือในระดับประเทศ ก็คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในสวัสดิรักษาจะสามารถเป็นแนวทางในการสื่อสารของตนได้อย่างดียิ่ง

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าเรื่องสวัสดิรักษานั้น เน้นเรื่องการสื่อสารสำหรับชนชั้นปกครอง โดยปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับการสื่อสารไม่มากนัก โดยเน้นไปที่การสื่อสารภายในตนเองและการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเองที่ปรากฏนั้นเป็นเรื่องของการทำจิตใจให้ผ่องใส และการระลึกรู้พิจารณาการกระทำตลอดทั้งวันของตนเองก่อนเข้านอน ในขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการพูดจาดี และการไม่ขู่ตะคอกบรดาขำราช ซึ่งการสื่อสารที่ดีในเรื่องสวัสดิรักษานี้ ถูกกล่าวถึงในฐานะสิ่งที่จะเสริมสร้าง “มงคล” ให้แก่ชีวิตของผู้ที่นำไปประพฤติปฏิบัติ

ภาพที่ 4.2 สรุปกระบวนการสื่อสารของสวัสดิศรัภษา

ตอนที่ 3 เพลงยาวถวายโอวาท

3.1 บริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับเพลงยาวถวายโอวาท

เพลงยาวถวายโอวาทเป็นวรรณคดีคำสอนประเภทสุภาษิต ที่พระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือสุนทรภู่ประพันธ์ขึ้นใน พ.ศ.2372 ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นโอวาทครั้งสุดท้ายในฐานะพระอาจารย์ผู้ถวายการสอนหนังสือแก่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากลาง และสมเด็จพระเจ้าฟ้าปิ๋ว โดยเพลงยาวถวายโอวาทนั้นมีความยาวเป็น 2 เท่าของสวัสดิกษา

เพลงยาวถวายโอวาทจึงมีลักษณะคล้ายกับสวัสดิกษตรงที่เป็นวรรณคดีคำสอนที่ใช้สำหรับสอนเจ้านายเหมือนกัน แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทเดียวกัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าเพลงยาวถวายโอวาทจะพบประเด็นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ที่มากกว่าสวัสดิกษา ทั้งนี้ด้วยสาเหตุ 2 ประการคือ (1) เพลงยาวถวายโอวาทมีความยาวเป็น 2 เท่าของสวัสดิกษา จึงกล่าวถึงเนื้อหาต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารเอาไว้มากกว่าสวัสดิกษา และ (2) สวัสดิกษามีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องคำสอนทางด้านโศลกกลาง ถูกขังยามตีมากกว่าประเภทอื่น การสื่อสารจึงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงเป็นส่วนน้อย ในขณะที่เพลงยาวถวายโอวาทนั้นจะเน้นสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนโดยทั่วไปของเจ้านายมากกว่า จึงทำให้ประเด็นจริยศาสตร์การสื่อสารมีปรากฏอยู่ในเพลงยาวถวายโอวาทมากกว่าสวัสดิกษา

เพลงยาวถวายโอวาทเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงสาเหตุของการประพันธ์ ว่าภู่ (สุนทรภู่) กำลังจะพ้นจากตำแหน่งพระอาจารย์ จึงได้แต่งเพลงยาวถวายโอวาทขึ้นด้วยความอาลัยและถวายแด่เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ หลังจากนั้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับคำสอนต่างๆที่มีความสำคัญและปิดท้ายด้วยการถวายพระพรเจ้านายทั้งสี่พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี เจ้าฟ้าอาภรณ์ เจ้าฟ้ากลาง และเจ้าฟ้าปิ๋ว

เพลงยาวถวายโอวาทแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนเพลงยาว ซึ่งขึ้นต้นด้วยวรรครับ มีฉันทลักษณ์คล้ายกับกลอนสุภาพ ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในเรื่องเพลงยาวถวายโอวาทนี้ ผู้ศึกษาเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างของวรรณคดีคำสอนที่ผู้ส่งสารคือภู่ (ในที่นี้คือสุนทรภู่) และมีผู้รับสารเป็นชนชั้น

ปกครอง หรือเจ้านาย (ในที่นี้คือเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปิ๋ว) ทั้งนี้ได้ใช้วรรณคดีคำสอนของสุนทรภู่ 2 เรื่องมาศึกษา คือสวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท ซึ่งมีผู้รับสารเป็นเจ้านายทั้ง 2 เรื่อง โดยสวัสดิรักษาได้กล่าวถึงไปแล้ว เพลงยาวถวายโอวาท จะเป็นสุภาษิตที่มีกลุ่มผู้รับสารกลุ่มเดียวกับสวัสดิรักษา ซึ่งจะทำได้กล่าวถึงให้เห็นภาพของการสื่อสารคุณธรรมในวรรณคดีที่มีกลุ่มผู้รับสารเป็นเจ้านายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

3.2 สารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในเพลงยาวถวายโอวาท

3.2.1 การสื่อสารภายในบุคคล ไม่ปรากฏ

3.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

1) การพูด จริยศาสตร์การสื่อสารเกี่ยวกับการพูดที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในเพลงยาวถวายโอวาทกล่าวถึงเรื่องการกราบบังคมทูลต่อเจ้านายชั้นสูงกว่า (เช่น องค์พระมหากษัตริย์) ที่ควรจะต้องมีการใช้ราชาศัพท์ที่เหมาะสมต่อสถานะของบุคคลคู่สนทนา ซึ่งตามประเพณีของราชสำนัก การใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้องเหมาะสมถือเป็นการแสดงความให้เกียรติคู่สนทนาวิธีหนึ่ง นอกจากการใช้ราชาศัพท์ให้ถูกต้องแล้ว สิ่งที่ควบคู่กันตามที่ปรากฏในเพลงยาวถวายโอวาทนั่นคือการให้เจ้านายทรงศึกษาวรรณคดีโบราณที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีราชสำนัก เช่น ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวงซึ่งเป็นวรรณคดีเชิงสารคดีที่เกี่ยวข้องกับการจัดขบวนเสด็จพระราชดำเนิน และสุภาษิตพระร่วงซึ่งเป็นวรรณคดีคำสอนอีกเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงแนวทางการประพฤติตนของคน ทั้งนี้ ยังรวมไปถึงขนบธรรมเนียมและกัมภีร์ของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูด้วย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

อนึ่งให้รู้สุภาษิตบัณฑิตพระร่วง	โคลงเพชรพวงผิดชอบทรงสอบสวน
ราชาศัพท์รับสั่งให้บังควร	ทราบให้ถ้วนถี่ไว้จะได้ทูล
ทั้งพุทธไสยไตรดาทวายุค	ให้ทราบทุกที่ถวิลบดินทร์สุร
พระยศศักดิ์จักเฉลิมให้เพิ่มพูน	ได้ฟังทูลกระหม่อมของฉันทององค์

ลำดับต่อมาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการพูดจาไพเราะ ว่าสามารถยังความเป็นที่รักให้เกิดขึ้นได้ ผู้ใดที่ได้ฟังวาจาที่ดีจากเราก็จะกลายเป็นมิตรที่ดีกับเรา เกิด

สัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน โดยสุนทรภู่ได้เน้นย้ำว่า ความรู้สึกรักและความรู้สึกชังล้วนแล้วแต่เกิดขึ้น
เนื่องคำพูดของตัวเรา นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังได้กล่าวถึงการวางตนของเจ้านาย ว่าไม่ควรที่จะวางตน
ให้อยู่สูงเกินไป หรือต่ำเกินไป แต่ควรจะวางตัวให้พอดี ดังบทประพันธ์ที่ว่า

อัน โขตรวนพรวนพินม้นไม่อยู่	คงหนีผู้ซ่อนหมุนในฝุ่นผง
แม่นผูกใจไว้ด้วยปากไม่จากองค์	อุดส่าห์ทรงทราบแบบที่เขยคาย
อัน อ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก	แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย
แม่นเจ็บอื่นหมิ่นแสนจะแคลนคลาย	เจ็บจนตายนั้นเพราะเหน็บให้เจ็บใจ
จะรักชังทั้งสิ้นเพราะสิ้นพลอด	เป็นอย่างยอดแล้วพระองค์อย่าสงสัย
อันช่างปากยากที่จะมีใคร	เขาชอบใช้ช่างมือออกอื้ออึง
จงโอบอ้อมถ่อมถดพระยศศักดิ์	ถ้าสูงนักรู้แล้วก็เขาเข้าไม่ถึง
ครั้นต่ำนักรู้จักคิดรำพึง	พอกำกึ่งกลางนั้นขยันนักรู้

คำสอนเกี่ยวกับการพูดที่ปรากฏเป็นลำดับสุดท้ายในเพลงยาวถวาย
โอวาทเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการพูดของผู้อยู่ในสถานะพระมหากษัตริย์หรือเจ้านาย โดยกล่าวว่า การ
เปล่งพระสุรเสียงขององค์พระมหากษัตริย์นั้นเปรียบเหมือนกับราชสีห์คำราม ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ธรรมดาว่ากษัตริย์อัถิเรก	เป็นองค์เอกอำนาจดังราชสีห์
เสียงสังหารผลาญสัตว์ในปฐพี	เหตุเพราะมีลมปากนั้นมากนักรู้

2) การฟัง ไม่ปรากฏ

3) การปฏิบัติสัมพันธ์ เพลงยาวถวายโอวาทให้เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ทรงคบ
หาเหล่าบรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิต อย่าได้ถ้อยยศศักดิ์ นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังสอนให้เจ้าฟ้าทั้งสอง
ไม่ถือพระองค์ต่อบรรดาข้าทาสบริวาร และให้ผูกมิตรกับบรรดาผู้เชี่ยวชาญด้านเวทมนตร์คาถา
โดยสุนทรภู่ได้กล่าวถึงคนเหล่านี้ไว้ว่า ให้เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ผูกไมตรีเอาไว้ เนื่องจากหากใน

ภายภาคหน้าทั้งสองพระองค์ทรงปรารถนาสิ่งใด ความเป็นไมตรีต่อกันนั้นจะทำให้พระองค์ได้ทุก
สิ่งตามพระประสงค์ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หนึ่งนักปราชญ์ราชครูซึ่งรู้หลัก	อย่าถือศักดิ์สนทนาอหฺมลัย
อุตส่าห์ถามตามประสงค์จํานงใน	จึงจักได้รู้รอบประกอบการ
หนึ่งบรรดาข้าไทที่ใจซื่อ	จงนับถือถ่อมศักดิ์สมครสมาน
หนึ่งคนมณฑลชางชํานาญ	แม้พบพานผูกไว้เป็นไมตรี
เขาทำชอบปลอมให้น้ำใจชื่น	จึงเรงรักแรงไม่แหงนหนี
ปรารถนาสารพัดในปฐพี	เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง

เพลงยาวถวายโอวาทยังได้กล่าวถึงการไม่คบคนพาล แต่ให้คบคนดีมี
สัตย์เอาไว้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

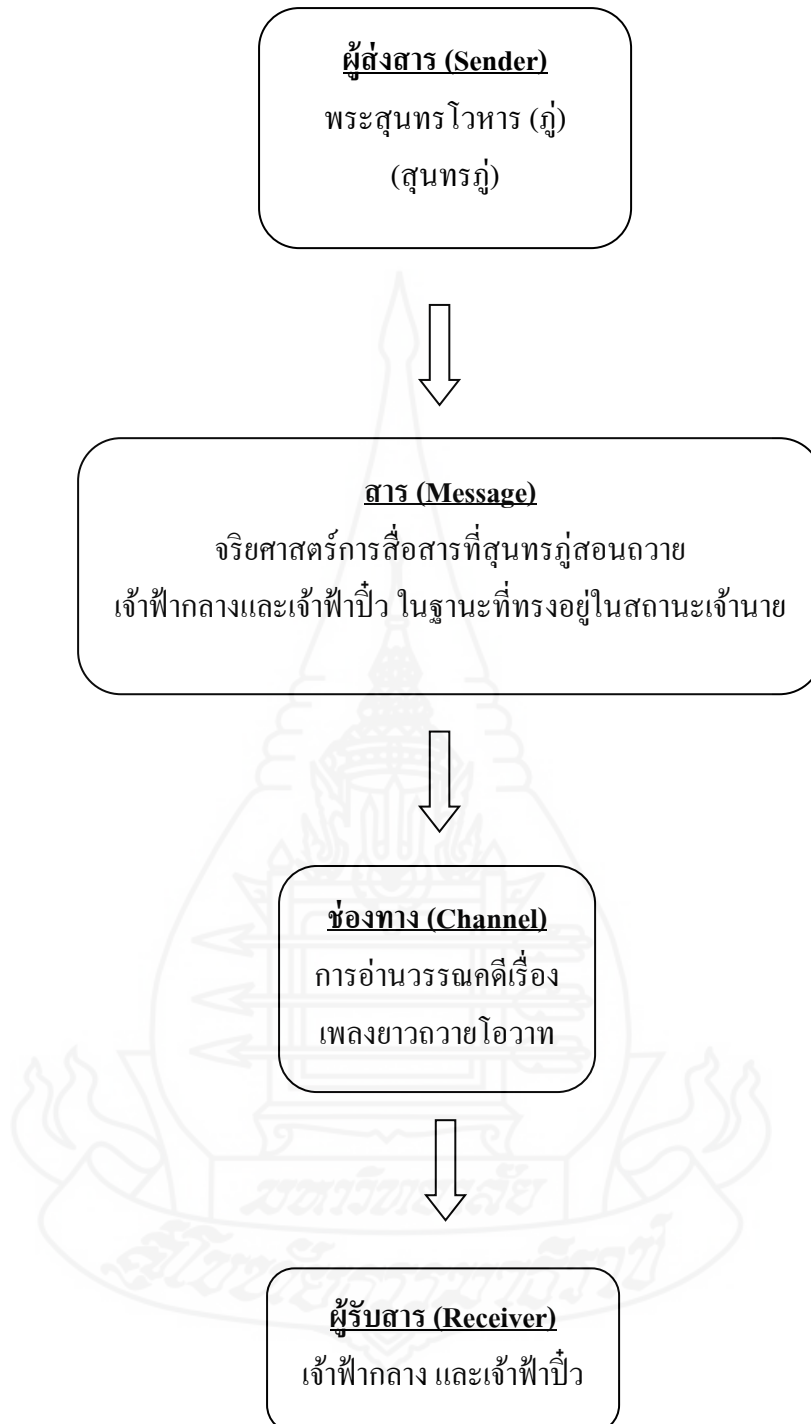
แต่คนร้ายหลายลึนยอมปลิ้นปลอก	เลี้ยมมันหลอกหลอนเล่นเหมือนเช่นผี
อย่าพบพานคบค้าเป็นราศี	เหมือนพาลีหลายหน้าระอาอาย
อันคนดีมีสัตย์สันทัดเที่ยง	ช่วยชุบเลี้ยงชูเชิดให้เจิดฉาย
เอาไว้ใช้ใกล้ชิดไม่คิดร้าย	เขารักตายด้วยได้ด้วยใจตรง

3.2.3 การสื่อสารกลุ่มเล็ก ไม่ปรากฏ

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าเรื่องเพลงยาวถวายโอวาท เน้นเรื่องการสื่อสารสำหรับชนชั้น
ปกครองเช่นเดียวกับสวัสดิกษา แต่ปรากฏจริยศาสตร์การสื่อสารที่มากกว่า โดยเพลงยาวถวาย
โอวาทนั้น ปรากฏจริยศาสตร์การสื่อสารอันเนื่องด้วยการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นหลัก
เช่นเดียวกับสวัสดิกษา แต่จะปรากฏเป็นเรื่องของการสร้างและธํารงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
มากกว่า และไม่ปรากฏประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเอง โดยหัวข้อเกี่ยวกับการสื่อสาร
ระหว่างบุคคลนั้น ก็จะเน้นไปที่การพูดให้เหมาะสม โดยเฉพาะการกราบบังคมทูลเฉพาะพระพักตร์

พระมหากษัตริย์ที่จะต้องใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้องกับฐานะของบุคคล และจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะกราบบังคมทูลเป็นอย่างดี ในขณะที่หัวข้อกับการสร้างและธำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น กล่าวถึงเรื่องการวางตัวของเจ้านาย และการคบค้าสมาคมกับคนดี ซึ่งจริยศาสตร์การสื่อสารที่มีการกล่าวถึงในเพลงยาวถวายโอวาทนี้ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้นำตามพระศนะของผู้ประพันธ์

ภาพที่ 4.3 สรุปกระบวนการสื่อสารของเพลงยาวถวายโอวาท

ตอนที่ 4 โคลงโลกนิติ

4.1 บริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับโคลงโลกนิติ

ในบรรดาวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่เลือกขึ้นมาศึกษาในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ โคลงโลกนิติ นับว่าเป็นวรรณคดีที่มีความโดดเด่นมากที่สุด ในบรรดาวรรณคดีคำสอนทุกเรื่อง เนื่องด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ (1) โคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีที่มีความยาวมากที่สุด ในบรรดาวรรณคดีทั้ง 4 เรื่องที่เลือกนำมาศึกษา และ (2) โคลงโลกนิติมีกลุ่มผู้รับสารที่กว้างที่สุดในบรรดาวรรณคดีทั้ง 4 เรื่อง คือมีกลุ่มผู้รับสารตามความมุ่งหมายของการแต่งวรรณคดีเป็นทั้งเจ้านาย ขุนนาง และประชาชนทั่วไป ทุกระดับชั้น ไม่ได้แต่งขึ้นเพื่อกลุ่มผู้รับสารเฉพาะ ดังเช่นกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ สวัสดิศรัทธา และเพลงยาวถวายโอวาท

โคลงโลกนิตินี้เป็นสุภาษิตเก่าแก่ที่มีคำสอนสืบทอดต่อกันมาช้านานแล้ว อาจจะตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สันนิษฐานว่าเดิมที่กวีได้คัดเลือกสุภาษิตภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต อันมีอยู่ในคัมภีร์โบราณต่างๆ โดยมีคัมภีร์โลกนิติ คัมภีร์โลกนัย และคัมภีร์พระธรรมบท เป็นต้น แล้วนำมาแต่งแปลเป็นภาษาไทยในรูปแบบของคำโคลงเรียงร้อยต่อกันไปเรื่อยๆ รวมเป็นเรื่องเรียกว่า โลกนิติ

ในปี พ.ศ.2374 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) ขึ้นใหม่ ในครั้งนั้น จึงโปรดฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงรวบรวมคำโคลงโลกนิติของเก่ามาชำระและแก้ไขใหม่ให้เรียบร้อย ดังนั้น โคลงโลกนิติฉบับสมเด็จพระยาเดชาดิศร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ จึงเป็นโคลงโลกนิติที่มีความละเอียดไพเราะ เนื่องจากได้มีการแก้ไขชำระจากของเดิมที่คัดลอกสืบทอดกันมาแล้วถ้อยคำบางแห่งผิดเพี้ยนวิปลาสค่อนข้างมาก และเมื่อสมเด็จพระยาเดชาดิศร ทรงชำระแก้ไขจนเสร็จสิ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจารึกเอาไว้ในวัดพระเชตุพนฯ โคลงโลกนิติจึงแพร่หลายออกสู่สายตาของสาธารณชนนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ทั้งนี้ด้วยเหตุผลประการสำคัญที่ว่า วัดพระเชตุพนฯ นั้นเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ที่มีการรวบรวมเอา

สรรพวิชาและองค์ความรู้ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน แล้วเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตามสะดวก

เวลาต่อมา เมื่อ พ.ศ.2460 หอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้มีการรวบรวมโคลงโลกนิติทั้งของเก่าและของใหม่ที่ชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ให้รวมขึ้นเป็นเล่ม เรียกว่า “ประชุม โคลงโลกนิติ” โดยมีคาถาภาษาบาลีและสันสกฤตเท่าที่สามารถค้นพบพิมพ์กำกับไว้ข้างต้นของโคลงสุภาษิตต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในที่นี่จะใช้เฉพาะ โคลงโลกนิติที่สมเด็จพระยาเดชาดิศรชำระเท่านั้น มาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย

4.2 สารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในโคลงโลกนิติ

โคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีคำสอนเรื่องยาว ที่ว่าด้วยแบบแผนและระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งในบรรดาคำสอนทั้งหลายนั้น การสื่อสารที่ดีก็นับเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงไว้มาก โดยเฉพาะเท่าที่สมเด็จพระยาเดชาดิศร ทรงชำระขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ปรากฏจริยศาสตร์การสื่อสารเอาไว้ในหลายแง่มุม ทั้งเพื่อสั่งสอนบุคคลในฐานะผู้ส่งสาร และในฐานะผู้รับสาร อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับคุณธรรมตามหัวข้อศึกษาที่ปรากฏนั้น จะมีเฉพาะการสื่อสารระดับภายในบุคคล ระดับระหว่างบุคคล และระดับกลุ่มเล็ก ซึ่งแตกต่างไปจากวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ ที่ได้นำเสนอไว้ก่อนหน้า

และเนื่องด้วยโคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีเรื่องยาว เพราะฉะนั้นในที่นี้จึงจะแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ตามระดับของการสื่อสาร คือการสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเล็กตามลำดับ

4.2.1 การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารในประเด็นจริยศาสตร์การสื่อสารภายในบุคคลปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนครั้งแรกในโคลงสุภาษิตบทที่ 13 โดยกล่าวถึงเรื่องการสอนใจตนเอง ในเนื้อความกล่าวว่า ใจของคนที่มีความชั่วช้านั้น ไม่สามารถที่คนๆ นั้นจะสอนใจตนเองให้เป็นคนดีได้ แต่หากเป็นจิตใจของผู้ที่เป็นนักปราชญ์แล้ว บุคคลนั้นก็ย่อมที่จะสามารถสอนใจตนเองให้ดีได้ เปรียบเหมือนกับช่างไม้ที่สามารถแต่งปิ่นให้ตรงได้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ใจชนใจชั่วช้า	โจงจง
ใจจักสอนใจเอง	ไปได้

ใจปราชญ์คัดตามเพลง	พลันง่าย
คูช่างปิ่นคัดไม้	แต่งให้ปิ่นตรง

ในโคลงโลกนิติบทที่ 195 กล่าวถึงผู้ที่จิตใจภายในและการแสดงออกไม่ตรงกัน โดยบางคนอาจมีหน้าตาเข้มขื่นเปรียบเหมือนกับดอกบัวที่บ้าน พุดจาติดกับผู้อื่น ในขณะที่การประกอบสร้างตัวตนภายในนั้นเต็มไปด้วยความเลวร้าย เหมือนกับมีดาบอยู่กับตัวพร้อมที่จะทำร้ายผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการแสดงออกที่ขัดแย้งต่อตัวตนภายในที่แท้จริง โดยการแสดงออก (ซึ่งถือเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล) นั้นอาจเป็นไปเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นแต่มีความประสงค์ร้ายแฝงอยู่ด้วย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

หน้าเข้มขื่นช้อยเช่น	บัวบาน
ถ้อยคำคำเฉื่อยหวาน	ทราบไส้
หัวใจดั่งดาบผลาญ	ชนม์ชีพ
เขาเหล่านี้กล่าวไว้	ว่าผู้ทรชน

4.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

1) การพุด การพุดดินั้นเป็นคุณธรรมที่ถูกสื่อสารออกมาบ่อยครั้งที่สุดในโคลงโลกนิติ โดยปรากฏขึ้นครั้งใน โคลง โลกนิติบทที่ 10-11 ที่กล่าวถึงเป็นข้อความต่อเนื่องกัน โดยเปรียบเทียบคนพาลกับหมู และบัณฑิตกับราชสีห์ เนื้อความในโคลงโลกนิติกล่าวถึงหมูตัวหนึ่ง ร้องทวาดราชสีห์ว่าถ้าไม่กลัวตนก็อย่าหลีกหนีไปไหน เพราะเราทั้งสองคนต่างก็มีสีเท่าเหมือนกัน ราชสีห์จึงตอบกลับว่า อันที่จริงแล้วใครก็ตามที่สู้กับตนเองก็ต้องพ่ายแพ้ แต่เนื่องจากผู้ที่มาทำตนเองเป็นคนพาลอย่างหมู ดังนั้นตนจึงขอยอมแพ้ โคลงบทนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของคนพาลที่มักจะสื่อสารในลักษณะที่ยั่วยุ ดึงคำประพันธ์ที่ว่า

หมูเห็นสีหราช	ชวนรบ
กูสีตินกูพบ	ท่านไซรั

อย่ากลัวท่านอย่าหลบ	หลีกเลี่ยง กุณา
ท่านสี่ตีนอย่าได้	วากเว้วางหนี
สี่ทราขรื่องว่าไอ้	พาลหมู
ทราชาติกรั้นเห็นกู	เกลียดไกล่
ฤามิ่งไกรรรบคนู	มิงนาศ เองนา
กูเกลียดมิ่งกูให้	พ่ายแพ้ยัตว์

ประเด็นที่ถูกกล่าวถึงเป็นลำดับต่อมาคือเรื่องของการพูดความจริง โคลงโลกนิติบทที่ 24 กล่าวถึงคำสัตย์ (ถ้อยคำที่เป็นความจริง) ของคนดีที่เปรียบเสมือนงาช้างที่งอกออกมาแล้วจะไม่มีวันหดคืนกลับไป ในขณะที่คำเท็จของเหล่าคนชั่วนั้นเปรียบเสมือนหัวเต่าที่ยัดหดได้ไม่แน่นอน เป็นการเล่นลิ้นของคนชั่ว ดังบทประพันธ์ที่ว่า

งาสารฤาห่อนเหี้ยน	หดคืน
ค้ำกล่าวสาธุชนอื่น	อย่างนั้น
ทุรชนกล่าวคำฝืน	คำเล่า
หัวเต่ายาวแล้วสั้น	เล่าหลั่นทรชน

โคลงโลกนิติบทที่ 54 กล่าวถึงลักษณะของนักปราชญ์ว่าควรจะเป็นผู้ที่หมั่นแสดงความเห็น หมั่นฟัง หมั่นถาม และเป็นคนช่างสังเกตหากบุคคลใดก็ตามที่ว่างเว้นจากลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็จะได้ชื่อว่าเป็นนักปราชญ์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เว้นวิจารณ์ว่างเว้น	สดับฟัง
เว้นที่ถามอันยัง	ไปรู้
เว้นเล่าลิจิตสัง	เกตว่าง เว้นนา
เว้นตั้งกล่าววาผู้	ปราชญ์ได้ฤามี

และในโคลงโลกนิติบทที่ 55 ได้กล่าวถึงผู้ที่ได้ศึกษาพระธรรมจน
แตกฉานเจนจัด และสามารถตอบแก้ข้อสงสัยของชนทั้งหลายได้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

รู้ธรรมเทียมเท่าผู้	ทรงไตร
เจนจัดอรรถภายใน	ลึกสัน
กล่าวแก้สิ่งสงสัย	เลอะเลื่อน
รสพระธรรมอันอัน	ว่ารู้ใครชม

โคลงโลกนิติบทที่ 90 ได้เน้นย้ำความสำคัญของการพูดว่าจะยังผลให้คน
รักหรือคนชังก็เป็นได้ โดยเปรียบเทียบว่าการฟ้อนรำที่สวยงามนั้นขึ้นอยู่กับรูปโฉมที่งดงามและ
การขับร้องที่ไพเราะ และการเล่นมวยปล้ำนั้นต้องขึ้นอยู่กับร่างกายที่กำยำล่ำสันและความสามารถ
ในขณะที่คนจะรักหรือชังนั้นก็ขึ้นอยู่กับกรพูด ดังบทประพันธ์ที่ว่า

รำฟ้อนสุนทรด้วย	รูปา
ร้องขับศัพท์เสนาหา	ยิ่งแท้
มवलปล้ำล่ำสันสา	มารถจึง ดีแฮ
รักกับชังนั้นแล้ว	เพื่อลิ้นเจรจา

และโคลงโลกนิติเน้นย้ำความสำคัญของการพูดว่า ถ้อยคำหวานนั้น
หวานยิ่งกว่าสิ่งใดทั้งปวงบนโลก ดังโคลงโลกนิติบทที่ 167 ที่ว่า

หวานใดในโลกนี้	มีสาม สิ่งนา
หวานหนึ่งคือรสกาม	อีกอ้อย
หวานอื่นหมิ่นแสนทราม	สารพัด หวานเอย
หวานไปปานรสอ้อย	กล่าวเกลี้ยงคำหวาน

ในโคลงโลกนิติบทที่ 190 ได้กล่าวถึงลักษณะของลักษณะของผู้ที่มาจาก
ตระกูลทราม ว่าสามารถสังเกตได้จากการพูด คือการอวดรู้ต่างๆที่ไม่มีคนถาม ประกอบกับลักษณะ
ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่ดี 2 ลักษณะ คือการเข้าบ้านผู้อื่นต่างๆที่ไม่ได้รับเชิญ และ
การแสดงตนยกตนข่มท่าน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เขาบ่เรียกสักหน่อยขึ้น	เกหา
ท่านบ่ถามเจรจา	อวดรู้
ยกตนอหังการ	เกินเพื่อน
สามลักษณะนี้	เผ่าร้ายฤดี

โคลงโลกนิติบทที่ 212 ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมมาวาจาเอาไว้ว่า ผู้
ที่พูดจาดี ประกอบด้วยวาจาที่ไพเราะ ให้ความเคารพบนอบแก่ผู้ใหญ่ จะเป็นที่สรรเสริญของเหล่า
มนุษย์ทั้งโลก และเมื่อสิ้นชีพไปแล้วจะได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ คำประพันธ์ที่ว่า

คนใดเอมโอชถ้อย	เจรจา
เห็นแก่แต่พาพุดตา	ถ่อมใจ
สรรเสริญทั่วโลกา	มนุษย์นี้
ปรโลกพุ้นจักได้	คู่ฟ้าเมืองแมน

ในขณะที่บุคคลใดก็ตามที่มักด่าว่าโคตรตระกูลของตน โดยถือว่าตนนั้น
ร่ำรวยมีทรัพย์ศฤงคารบริบูรณ์มั่งคั่ง และยังดูหมิ่นญาติพี่น้องของตนเอง คนเช่นนี้ย่อมเป็นที่ติเตียน
ในหมู่มนุษย์ทั้งโลก ดังโคลงโลกนิติบทที่ 213 ที่ประพันธ์ไว้ว่า

คนใดด่าโคตรเค้า	ตระกูล
ถือว่าตนทรัพย์มูล	มั่งขี้
ดูหมิ่นหมู่ประยูร	พงศ์เผ่า

เป็นที่ติเตียนทั้ง

ทั่วห้องโลกา

โคลงโลกนิติบทที่ 217 สอนให้บุคคลเลือกผู้รับสารให้เหมาะสม โดยกล่าวถึงการสั่งสอนคนว่า การสั่งสอนคนโง่ย่อมเหมือนกับฝนที่ตกลงไปบนยอดเขา (จอมเขา) ที่มีแต่จะไหลออกตามสันเขาทั้งหมด ในขณะที่การสอนคนคินั้น เหมือนกับนำกละอมน้ำมาอู๋น้ำ ซึ่งจะสามารถอู๋น้ำไว้ได้มาก ดังบทประพันธ์ที่ว่า

สอนคนหีนชาติช้า	โคนเขา
ฝนตกเจิมจอมเขา	หลังหลุ่ม
คนดีสั่งสอนเอา	โอวาท
กลกละอมน้ำอู๋	อู๋ได้โดยใจ

โคลงโลกนิติบทที่ 222 กล่าวถึงพฤติกรรมการพูดของนักปราชญ์และคนพาลที่แตกต่างกัน พฤติกรรมการพูดของนักปราชญ์นั้นเปรียบเสมือนกลองที่จะดังก็ต่อเมื่อมีคนตีเท่านั้น ในขณะที่พวกคนพาลนั้นมักจะอวดดี ไม่ว่าจะมีคนถามหรือไม่ก็ตาม คนเหล่านั้นก็มักจะพูดมากเกินยั้งไปกว่านั้น ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ไปถามปราชญ์บ่พร้อม	พาทิ
เปรียบตั้งเกร็ด	จิ้งครึ้น
คนพาลพวกอวดดี	จ๊กกล่าว
ถามบ่ถามมันพิน	เฟื่องถ้อยเกินถาม

โคลงโลกนิติบทที่ 241 ได้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยเนื้อความได้กล่าวว่าเราจะสามารถทราบได้ว่าบุคคลคนใดเป็นนักปราชญ์ด้วยคำพูดที่เขาได้กล่าวออกมา เช่นเดียวกับที่เราจะทราบคุณภาพของม้าได้ด้วยกำลังแรง ทราบความแข็งแรงของโองานด้วยการใช้งาน และทราบคุณภาพน้ำนมของโคนมด้วยการรีนมออกมา ดังบทประพันธ์ที่ว่า

รู้ดีตรงคิ้วด้วย	รณแรง รวดแฮ
รู้ว่าโงงานแข็ง	เมื่อใช้
โคนมเกษียรแสดง	ดีเมื่อ รุดนา
รู้ว่าปราชญ์เปรี๊ยะไร	เมื่อถ้อยคำแถลง

โคลงโลกนิติบทที่ 242 – 243 กล่าวสอดคล้องกับเนื้อความใน โคลงบทที่ 241 โดยเปรียบเทียบคนที่พูดจาทรามว่าเหมือนกับเหล่านกกา ตัวอุฐู ลา ล่อ ในขณะที่คำพูดของคน ที่พูดจาดีนั้น เปรียบเสมือนกับเสียงของนกแขกเต้า นกแก้ว หงส์ และนกยูง ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีเสียง ไพเราะ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

นกแสกสกนโทษเค้า	กู่กา
ทิ้งพูดอุฐูอีกลา	ล่อร้อง
เสียงประทุษฐูภาษา	หีนโหด
ฟังบ่เพราะหูพร้อม	คุดถ้อยทรชน
แขกเต้าคเหว่าแก้ว	โกญจา
หงส์วิหคมยุรา	ร่าร้อง
นกนรชาติวาจา	เอมไอช
ฟังเสนาะเพราะพร้อม	มฤถุถ้อยวาที

โคลงโลกนิติบทที่ 275 กล่าวถึงการสะท้อนอุปนิสัยส่วนลึกและชาติ ตระกูลได้จากมารยาท และจะสามารถบอกสติปัญญาของบุคคลได้ด้วยคำพูดของบุคคลนั้น ดังบท ประพันธ์ที่ว่า

ก้านบัวบอกลึกตื่น	ชลธาร
มารยาทต่อสันดาน	ชาติเชื้อ

โศคนลาดเพราะคำขาน	ควรถราม
หย่อมญาเหี่ยวแห้งเรือ	บอกร้ายแสดงคืน

และโคลงโลกนิติบทที่ 276 ยังได้เน้นย้ำความสำคัญของการพูดว่า แม้ว่าบุคคลใดจะมีทรัพย์น้อยปราศจากซึ่งยศถาบรรดาศักดิ์ทั้งปวง และรูปทราวม แต่หากเป็นผู้ที่มีวาจาไพเราะแล้ว ก็ย่อมจะเป็นบุคคลที่มีคุณค่า และงดงามขึ้นมาได้ ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีทรัพย์ศฤงคารมากมายแต่วาจาตำทราวม ย่อมไม่เป็นที่รักของผู้ใด ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ทรัพย์มากหากถ้อยแท้	วาจา
ชนไปชอบหุดา	คิดต้อง
น้อยทรัพย์อภัยศดา	ทราวมรูป
แต่เพราะถ้อยคำพริ้ง	เพริศสิ้นทั้งมวล

ในขณะที่แม้ว่าผู้ใดก็ตามที่รูปโฉมงามเรากับเทพยดา และยังประกอบด้วยอิสริยยศต่างๆ แต่เป็นผู้ที่ประกอบด้วยคำพูดที่ตำทราวม ก็นับว่าผู้นั้นได้หมดสิ้นความงามทั้งปวง เสมือนกับเป็นผู้ที่ตายแล้ว ดังแสดงไว้ในโคลงโลกนิติบทที่ 277 ว่า

แม้โฉมเฉิดเฉกไ้	เทพา
อีกอิสริยยศศดา	กอบด้วย
บุรุษถ้อยทฤษฎา-	จาพากย์
นับว่าผู้นั้นม้วย	หมดสิ้นสิ่งงาม

โคลงโลกนิติบทที่ 287 กล่าวถึงการพูดจาโอเนอน ไม่เป็นหลักเป็นฐาน เช่น การพูดจากลบเกลื่อน และการพูดจากลับกลอก ที่เปรียบเสมือนน้ำที่ขังอยู่บนใบบัวที่กลิ้งไปมา

เปรียบเสมือนลูกข่างที่วางอยู่บนหลังม้า และเปรียบเสมือนเสาที่ปักอยู่บนกองแกลบไม่สามารถยึดไว้เชือกถือได้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ใบบัวฝนตกน้ำ	ขาดข้ง
ลูกข่างวางบนหลัง	มิ่งม้า
เสาหลักปักอยู่ยง	กองแกลบ นาพ้อ
คนบ่แม่นถ้อยอ้า	พูดแล้วโอนเอน

โคลงโลกนิติบทที่ 288 กล่าวถึงการพุดจาสั่งสอนกับคนที่เขารู้ดีอยู่แล้ว ทำนองเดียวกันกับสอนหนังสือสังฆราช และเนื้อความยังต่อกับโคลงโลกนิติบทที่ 289 ได้ที่สอนไม่ให้คนเที่ยวอวดรู้กับคนอื่น ทำนองเดียวกันกับเอามะพร้าวห้าวไปขายสวน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

กล่าวภัยในน้ำแก่	มังกร
แสดงพิลึกดงดอน	อวคซ้าง
เอาพร้าวใส่เรือคอน	ขายพวก สวนแฮ
ยกศัพท์แปลอรรถอ้าง	อวคผู้เพียรเรียน
เอาน้ำจู่ระเซ่	ขันเหลือ
เอาป่าไปข่มเสื่อ	ขู่คู่
เอาหมากเล่นลงเรือ	ไปจ่าย สวนแฮ
เอากาพย์โคลงกระทู้	เที่ยวอวดอ้างกระวี

โคลงโลกนิติบทที่ 291 กล่าวว่า เมื่ออยู่ท่ามกลางคนจำนวนมาก ให้พุดแต่พอสมควร เมื่อมีใครก็ตามหัวเราะขึ้นมาก็ไม่ควรที่จะหัวเราะตอบ ให้ใช้แต่คำพุดที่อ่อนหวาน และเมื่อมีใครก็ตามที่เสรำโศกเสียใจ เราก็ควรที่จะเสรำโศกเสียใจตาม ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ท่ามกลางกล่าวถ้อยแต่	พอควร
เห็นท่านสรวลอย่าสรวล	ตอบแต่
ใช้คำแต่น้ำนวล	นฤโทษ
เห็นท่านเสร้าทำเสร้า	โศกหน้าตาตาม

โคลงโลกนิติบทที่ 293 กล่าวห้ามก่อนขอคผู้อื่นด้วยคำพูด อย่าถากถางคนอื่นด้วยสายตา และอย่าฟังคำพูดเท็จที่คนอื่นพูด จะมีโทษแก่ตนเอง ดังบทประพันธ์ที่ว่า

อย่าขุดขอคท่านด้วย	วาจา
อย่าถากท่านด้วยตา	ศีลอื่น
ฟังคำกล่าวมถุษา	โศกหนึ่ง นะพ้อ
หียบ บ่ ศัพท์กลับย้อน	โทษให้กับตน

โคลงโลกนิติบทที่ 348 กล่าวถึงการครองเรือน ว่าไม่ว่าใครก็ตามในครอบครัว ควรที่จะพูดจาดี มีวาจาสุภาพต่อกัน หากสมาชิกในครอบครัวนั้นใช้เวลาไปกับการพูดจาเป็นการไร้สาระสูญเปล่า ก็เปรียบเสมือนกับผู้ที่ปากไม่ได้รับประทานหมากพลู ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ใครใดและอยู่เหี่ยว	เคหะฐาน
เว้นสุภายิตสาร	สวัศีลล้ำ
เจรจาเป็นการ	สูญเปล่า
คือคั่งปากเว้นกล้ำ	แก่หมี่ขมหมากพลู

โคลงโลกนิติบทที่ 351 สอนให้คนคิดก่อนพูด โดยกล่าวว่าก่อนที่จะเจรจาสิ่งใด บุคคลควรที่จะไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน อย่าคิดแต่จะเอาแต่ได้ อย่าคิดถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ควรที่จะใช้ปัญญาของตนเองในการไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน และ

พึงใช้สติซึ่งเป็นธรรมอันมีอุปการะมากมาประกอบด้วย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จัดเป็นกระบวนการ
สื่อสารภายในตนเองที่จะช่วยส่งผลให้การพูดของบุคคลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังบทประพันธ์
ที่ว่า

เป็นคนคิดแล้วจึง	เจรจา
อย่ามลนหลับตา	แต่ได้
เลือกสรรหมั่นปัญญา	ตรงตรีภ
สติรอบให้	ถูกแล้วจึงทำ

โคลงโลกนิติบทที่ 357 พูดถึงการบอกกล่าวความลับ โดยกล่าวว่า แม้ว่า
เราจะมีความรักต่อใครมากก็ตาม ให้พิจารณาดูให้ดีเสียก่อน หากพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นเป็น
ผู้นิ่งสงบ ในขณะที่คนที่ชอบพูดมาก ไม่ควรที่จะเข้าไปสนทนาด้วย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เสนอหาอย่าปล่อยสิ้น	สุดสัจ
ยั้งยั้งฟังระหัด	จึงพร้อม
คนนิ่งจึงเอาอรรถ	อันลับ แสดงนา
คนกากปากเป็นพ้อง	อย่าไถล็กถ้วมัน

โคลงโลกนิติบทที่ 407 เป็นบทสุตถายที่สมเด็จพระยาเดชาดิศร
ทรงชำระ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อกล่าวหา โดยกล่าวว่า บุคคลใดก็ตามที่เป็นคนอ่อนหวานจะมีมิตร
สหายมากคบหาสมาคมมาก ในขณะที่ผู้ใดที่พูดจาหยาบค้ายจะไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย
เปรียบเสมือนดวงจันทร์อันมีแสงนวลฉายออกมาย่อมมีดวงดาวรายล้อม ในขณะที่ดวงอาทิตย์
อันมีแสงร้อนแรงแผดเผาย่อมไม่มีดวงดาวมารายล้อม ดังบทประพันธ์ว่า

อ่อนหวานมานมิตรล้วน	เหลือหลาย
หยาบบ่มีเกลอกราย	เกลื่อนไกล

คุณดวงศศิณาย

ดาวดาษ ประดับนา

สุริยส่องคาราไร

เมื่อร้อนแรงแสง

2) การฟัง ในโคลงโลกนิติกล่าวถึงการรับสารอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ การฟัง โดยทั่วไปแล้ว การฟังที่สัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้องประกอบไปด้วย 4 ลักษณะ คือ

1. ฟังแล้วทราบว่าจุดประสงค์ของการฟังได้แก่อะไร
2. ฟังแล้วทราบว่าความครบถ้วนหรือไม่
3. ฟังแล้วพิจารณาได้ว่าสารที่รับมานั้นน่าเชื่อถือหรือไม่
4. ฟังแล้วเห็นว่าสารนั้นมีคุณค่าหรือไม่อย่างไร

โคลงโลกนิติกล่าวถึงจริยศาสตร์เกี่ยวกับการฟังครั้งแรกในโคลงบทที่ 8 - 9 กล่าวไว้ต่อเนื่องกัน โดยโคลงบทที่ 8 นั้นกล่าวถึงคนพาลอันมีจิตใจทราม แม้ว่าจะไปมาหาสู่กับบัณฑิตตลอดเวลา ได้สดับแต่สิ่งที่ดี แต่ก็ไม่ได้ซึมซาบเข้าไปในความคิด เปรียบเสมือนกับจวักที่ตักแกงอยู่ทุกวันแต่ไม่เคยได้ลิ้มรสแกงเลยว่ารสชาติเป็นอย่างไร ตรงกันข้ามกับโคลงบทที่ 9 ที่กล่าวถึงผู้มีปัญญาจะเลือกรับฟังสิ่งที่นักปราชญ์กล่าว เมื่อได้ยินแล้วก็จะสามารถเข้าใจและจดจำเอาไว้ได้ เปรียบเหมือนกับลิ้นของคนที่ได้รับประทานแกงก็จะทราบได้ว่ารสชาติของแกงนั้นอร่อยเพียงใด ดังบทประพันธ์ที่ว่า

คนพาลผู้บ่าบแท้	ทูลจิต
ไปสู่หาบัณฑิต	คำเข้า
ฟังธรรมอยู่เนื่องนิตย์	บ่ทราบ ใจนา
คือจวักตักเข้า	ห้อนรู้รสแกง
ผู้ใดใจฉลาดล้ำ	ปัญญา
ได้สดับปราชญ์เจรจา	อาจรู้
ยินคำบัดเดี้ยวมา	ซบซาบ ใจนา
คือมลิ้นคนผู้	ทราบรู้รสแกง

ในโคลงโลกนิติบทที่ 54 ซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้วในประเด็นเกี่ยวกับการพูด ก็ได้กล่าวถึงการฟังเอาไว้ด้วยเช่นกัน ว่าการฟังนั้นจะทำให้เป็นนักปราชญ์ โดยระบุไว้ในคำประพันธ์ ถึงพฤติกรรมที่ไม่เป็นปราชญ์ว่า

เว้นวิจารณ์ว่างเว้น

สดับฟัง

โคลงโลกนิติบทที่ 70 ไม่ได้สอนเรื่องการฟังโดยตรง แต่สอนเกี่ยวกับเรื่องของการรับรู้ (ซึ่งการฟังก็จัดว่าเป็นการรับรู้ประเภทหนึ่ง) โดยกล่าวเปรียบเทียบสถานการณ์ที่บุคคลรับรู้แล้วจิตกวัดแกว่งไปตามสิ่งที่รับรู้โดยปราศจากสติยั้งคิด โดยเปรียบเทียบกับนกยูงที่บินอยู่สูง เห็นสายน้ำคดเคี้ยวก็เข้าใจว่าเป็นรูจึงบินตามสายน้ำนั้นไป เนื้อทรายมองเห็นหางของนกยูงที่สวยงามก็เข้าใจว่าเป็นหญ้าจึงตามไป และถึงก็เห็นตาของเนื้อทรายที่วาววับจึงเข้าใจว่าเป็นผลไม้ ก็กระโดดตามเนื้อทรายไป พฤติกรรมดังกล่าวเปรียบเสมือนคนที่รับสาร โดยไม่มีสติและวิ่งเต้นไปตามสารที่ตนเองได้รับมา ดังบทประพันธ์ที่ว่า

น้ำเคี้ยวยูงว่าเงี้ยว	ยูงตาม
ทรายเหลือบหางยูงงาม	ว่าหญ้า
ตาทรายยั้งนิลวาม	พรายเพชร
ลิ่งว่าหว่าหวังหว่า	หว่าคั้นโดดตาม

โคลงโลกนิติบทที่ 121 กล่าวถึงการเห็นและการฟัง โดยกล่าวว่าเมื่อคนเราเห็นหรือฟังสิ่งใดมาก็ตาม จงจำเอาไว้ให้แม่น หากชีวิตยังไม่สิ้นสุดไปเสียก่อนก็ควรที่จะนำสิ่งต่างๆ ที่ตนได้รับรู้มาพิจารณาไตร่ตรองอยู่เสมอ เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างที่เราได้รับรู้นั้น แม้ว่าผิดเพี้ยนไปก็ยังสามารถนำมาเป็นเครื่องสอนใจของเราได้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เห็นใดจำให้แน่	นึกหมาย
ฟังใดอย่าฟังคาย	สดับหมั่น

ชนมียืนอย่าฟังวาย
สิ่งสดับทั้งนั้น

ตรงตริก ธรรมนา
ผิดเพี้ยนเป็นครู

โคลงโลกนิติบทที่ 124 กล่าวถึงเรื่องการเลือกฟัง โดยกล่าวถึงมนุษย์บางจำพวกที่ชอบพูดจาโผงผาง โอ้อวดเสียงดัง ว่าเราควรจะหลีกเลี่ยงให้ไกล ไม่ควรที่จะไปเสียเวลาฟัง เปรียบเสมือนกับเวลาที่สุนัขเห่าเหอนั้นมักจะไม่ว่าง และลงท้ายว่าคนที่ชอบพูดจาโอ้อวดเสียงดังนั้นก็มักจะทำอะไรไม่ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคนดีแต่พูด ดังเช่นสุนัขที่เห่าเสียงดังมักจะไม่ว่าง เพราะฉะนั้น การเสียเวลาฟังคนพูดจาโอ้อวดจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรอย่างยิ่งเนื่องจากไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด ดังบทประพันธ์ที่ว่า

คนใดโผงผาดโอ้อวด	อิงดัง
อวดว่ากล้าอย่าฟัง	สับปลี
หมาเห่าเล่าอย่าหวัง	จักขบ ไครนา
สองเหล่าเขาหมุ่นี่	ชาติเชื้อเดียวกัน

โคลงโลกนิติบทที่ 209 กล่าวถึงการฟังที่ขาดการพิจารณาต่อ เพียงแต่รับทราบจับประเด็นได้ แต่ขาดการวิเคราะห์วิจารณ์ ดีความและประเมินค่า ซึ่งถือว่าไม่ใช่การฟังที่มีคุณภาพ เนื่องจากคนที่ฟังสิ่งใดแล้วไม่รู้จักขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติม ไม่นำไปคิดพิจารณาต่อ ไม่สนใจที่จะไต่ถามหาความรู้เพิ่มเติม วิสัยเหล่านี้ย่อมไม่ใช่วิสัยของผู้ที่เป็นนักปราชญ์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

คนใดฟังอรรถแล้ว	บ่ขวย ขวนนา
บ่ ตริตรอนึกหมาย	มันไว้
บ่ ถามไต่อุบาย	เติมต่อ
ปราชญ์ว่าผู้นั้นไซ้	ไซ้เชื้อเมธา

โคลงโลกนิติบทที่ 290 กล่าวว่า บางครั้งการที่เราเป็นคนพูดตรงเกินไป ก็อาจจะทำให้ไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ฟัง เปรียบเสมือนไม้เหลี่ยมที่กลิ้งได้ยาก แต่หากมีการนำคำพูดที่ดีงามอื่นๆ ที่แม้จะเป็นเท็จมาประกอบการพูดของเราด้วย (เช่น การพูดโดยอ้อม – ผู้ศึกษา) ก็จะทำให้ความพึงพอใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังได้เพราะว่าฟังแล้วรื่นหู เปรียบเสมือนไม้กลมที่เมื่อจะกลิ้งไปที่ใดก็สามารถกลิ้งไปโดยง่าย อนึ่ง โคลงบทนี้ผู้ประพันธ์ไม่ได้มีเจตนาที่จะสอนให้คนพูดเท็จ แต่มุ่งที่จะสอนผู้ฟัง (receiver) ว่าบางครั้งคำพูดที่อ่อนหวานฟังแล้วรื่นหูนั้นอาจจะเป็นความเท็จที่หมายเอาความนิยมชมชอบจากตัวเรา เพราะฉะนั้นเราในฐานะผู้ฟังจะต้องฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

กล่าวจริงบ่พริ้งเพราะ	โศดสดับ
เอาเท็จปนคนนับ	เนตรหน้า
ไม้เหลี่ยมเยียวอย่างกลับ	ด้วยยาก
กลมกล่อมลึบอ้อมอ้า	อาจกลิ้งปล้นทัน

โคลงโลกนิติบทที่ 292 กล่าวถึงเรื่องที่ไม่ควรฟัง ที่นี้ได้แก่เรื่องของความจริงใจของสตรี โดยโคลงบทนี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่มีต่อสตรีว่าเป็นเพศที่ไม่จริงจัง โดยกล่าวเปรียบเปรยว่าหากมีคนมาเล่าให้ฟังว่าต้นมะเดื่อมีดอกออกมา เล่าว่ามีนกกาสีขาว เล่าถึงตัวรีนที่ใหญ่เท่าภูเขา ยังพอรับฟังได้ แต่หากเล่าถึงความจริงใจของผู้หญิงแล้วก็ไม่ควรที่จะรับฟังเลย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เล่าเดื่อมีดอกให้	ฟังฟัง
เล่าว่ากาขาวยัง	เชื่อได้
รีนเทียมเท่าเขาหวัง	ฟังเถิด นะพ่อ
เล่าว่าหญิงจริงไซ้	อย่าได้ควรฟัง

3) การปฏิสัมพันธ์ การปฏิสัมพันธ์ในทางนิเทศศาสตร์นั้นถือว่าเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง โดยการปฏิสัมพันธ์นั้นจะต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มามีความสัมพันธ์กันตามบทบาทที่กำหนดให้ขึ้นตามสถานภาพ โดยความสัมพันธ์นั้นจะคงอยู่ได้อย่างยาวนานและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้ง 2 ฝ่ายนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ โดยโคลงโลกนิติได้มีการกล่าวถึงปัจจัยต่างๆที่มีการส่งเสริมและธำรงรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลดังต่อไปนี้

โคลงโลกนิติบทที่ 16 – 19 กล่าวถึงการเลือกคบคนเอาไว้ 4 บทต่อเนื่องกัน โดยโคลงบทที่ 16 กล่าวว่า คนใดก็ตามที่ไปคบหาสมาคมกับคนพาล ชีวิตก็จะมีแต่ความทุกข์ ในขณะที่ใครก็ตามที่คบหาสมาคมกับนักปราชญ์ ชีวิตก็มีความสุขเนื่องจากได้สดับฟังแต่สิ่งที่ดี ดังบทประพันธ์ที่ว่า

คนใดไปเสพด้วย	คนพาล
จักทุกข์ทนเนานาน	เน้นแท้
ใครเสพท่วยทรงญาณ	เปรมปราชญ์
เสวยสุขล้ำเลิศล้ำ	เพราะได้สดับดี

โคลงโลกนิติบทที่ 17 กล่าวถึงการอยู่ร่วมกับนักปราชญ์ว่าจะมีความสุข แม้ยังได้อยู่ร่วมเรือนเดียวกันทั้งคำและเข้าก็จะปราศจากความทุกข์ทั้งปวง ในขณะที่หากบุคคลใดอยู่ร่วมกับคนพาล ก็จะได้รับแต่คำสั่งสอนที่ปลุกใจให้เป็นพาล เปรียบเหมือนในนิทานชาดกที่นกแขกเต้าตกอยู่ในหมูโจร นกแขกเต้าก็มีนิสัยเหมือนกับหมูโจร (สัตติคุมพชาดก) และในนิทานชาดกเรื่องดังกล่าวยังระบุต่อไปว่า นกแขกเต้าอีกหนึ่งตัวที่เป็นพี่น้องกับนกแขกเต้าโจนั้น เติบโตขึ้นมาในอาศรมของดาบสผู้ทรงศีลซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ จึงมีความประพฤติแตกต่างกันทุกประการ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ได้เห็นนักปราชญ์ไซ้	เป็นสุข
อยู่ร่วมเรือนหายทุกข์	คำเข้า

ผู้พาลตั้งสอนปลุก	ใจตั้ง พาลนา
ยลเยี่ยงนกแขกเต้า	ตกต้องมือโจร

โคลงโลกนิติบทที่ 18 กล่าวว่าเมื่อคนดี (สัปบุรุษ) ผู้ใดที่ได้รับรู้เกี่ยวกับบุญกรรม เกิดความเข้าใจในความดีความชั่วอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ก็จะหลีกหนีพ้นจากสิ่งพาลทั้งปวง และจะประพฤติดีสร้างบุญกุศลสืบไป เนื่องด้วยพิจารณาเห็นแล้วว่าชีวิตของคนนั้นไม่เที่ยง เปรียบเหมือนกับฟองคลื่นในมหาสมุทรที่เกิดขึ้นแล้วก็หายไป ทั้งนี้ ความรู้เกี่ยวกับผิดชอบชั่วดีนี้ก็เป็นผลที่มาจาก การคบหาสมาคมกับนักปราชญ์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

จงนับสัปบุรุษรู้	บุญกรรม
จงละหลีกพาลอัน	ชั่วร้าย
จงสร้างสืบบุญกรรม	ทุกเมื่อ
จงนึกนิตยชีพคล้าย	คุจด้วยฟองชล

โคลงโลกนิติบทที่ 19 กล่าวถึงการคบคนชั่วที่จะส่งผลให้เสื่อมเสียไปถึงวงศ์ตระกูล แม้แต่ตระกูลของตนจะสูงส่งสักเพียงใดก็ตาม เปรียบเสมือนหงส์ทองที่ไปคบบกับพวกนกกา ก็จะพาให้สกุลหงส์ทองของตนตกต่ำลงไปด้วย เพราะเมื่อคบคนชั่วเสียแล้วก็จะเป็เหตุให้ว่างเว้นจากสิ่งดีทั้งปวง แม้กระทั่งผู้สืบตระกูลของตนก็ไม่พ้นคนครหานินทาแม้ว่าจะเสียชีวิตไปแล้ว ดังบทประพันธ์ที่ว่า

คบบกกาโหดให้	เสียพงศ์
พาตระกูลเหมหงส์	แหลกด้วย
คบบคนชั่วจกปลง	ความชอบ เสียเนา
ตราบลูกหลานเหลนม้วย	ไม่ม้วยนินทา

โคลงโลกนิติบทที่ 38 – 39 กล่าวถึงเรื่องการสรรเสริญและนินทา ซึ่งถือเป็นเรื่องโลกธรรม 8 ตามหลักพระพุทธศาสนา ในชีวิตประจำวันที่สังคมมนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ย่อมหนีไม่พ้นการนินทา โคลงโลกนิติสอนว่าการนินทานั้นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีใครที่ไม่ถูกนินทาในโลก คนที่มีจิตใจหนักแน่นอยู่เสมอย่อมไม่หวั่นไหวไปกับการนินทา เปรียบเสมือนภูเขาหินทั้งลูก ที่แม้ว่าลมพายุจะพัดแรงกล้าเท่าใด ก็จะไม่ขยับเขยื้อน จิตใจของผู้เป็นปราชญ์ก็ย่อมจะไม่ซึนลงไปกับการนินทาอันนั้น และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า หากมั่นใจว่ามนุษย์ห้ามไฟไม่ให้มีควัน ห้ามดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ไม่ให้ส่องสว่าง และห้ามอายุของตนเองไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาได้แล้ว ก็จึงจะห้ามการนินทาได้ นั่นหมายความว่า การนินทาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถห้ามได้ สิ่งที่ห้ามใครก็มีแต่ใจของเราเท่านั้น ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ภูเขาทั้งแห่งล้วน	ศิลา
ลมพายุพัดพา	บ่ซึน
สรรเสริญและนินทา	คนกล่าว
ใจปราชญ์ฤาเพื่อยพิน	ห่อนได้จิ้นจัจล
ห้ามเพลิงไว้ไม่ให้	มีควัน
ห้ามสุริยแสงจันทร์	ส่องไซริ
ห้ามอายุให้หัน	คืนเล่า
ห้ามคั้งนี้ไว้ได้	จึงห้ามนินทา

โคลงโลกนิติบทที่ 99 กล่าวถึงความสำคัญในการผูกไมตรีระหว่างบุคคลเอาไว้ว่าสามารถผูกคนเอาไว้ด้วยกันได้มากกว่าสิ่งใดๆ ในโลก มากกว่าการผูกโลกเอาไว้ด้วยเหล็กที่มีขนาดเท่ากับลำต้นตาล หรือแม้กระทั่งการผูกคนเอาไว้ด้วยมนต์สะกดก็มีโอกาสที่มนต์เหล่านั้นจะเสื่อมไปในวันหนึ่ง แต่หากผูกคนไว้ด้วยไมตรีนั้น ความสัมพันธ์เหล่านั้นก็จะสามารถคงอยู่ไปได้ตราบวันสุดท้ายของชีวิต ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ใครจักผูกโลกแม่	รักริ่ง
เหล็กเท่าลำตาลหึ่ง	ไปหมั้น
มนตรียาผูกน่านหึ่ง	หายเลื่อม
ผูกเพื่อไมตรีนั้น	แน่นเท่าวันตาย

โคลงโลกนิติบทที่ 200 กล่าวว่า หากเราพบเจอกันที่กำลังเคลิ้ม ไม่มีสติ
อย่าเพิ่งเจรจาด้วย ลากที่อยู่ไกลก็ไม่ต้องไปหาเพราะยากที่จะได้ หากมีลูกเมียที่อับจนสติปัญญาที่จะ
ลำบาก และหากมีเพื่อนหรือคู่ครองที่นิสัยร้ายกาจ ก็ควรที่จะอยู่เป็นชั้นที่ดีกว่า ดังบทประพันธ์ที่ว่า

สบพบคนเคลิ้มอย่า	เจรจา
ลากอยู่ไกลอย่าหา	ใคร่ได้
มีลูกโอดปัญญา	ยากจิต ตนนา
เมียมิตรร้ายอย่าใกล้	อยู่เพียงชั้นที่

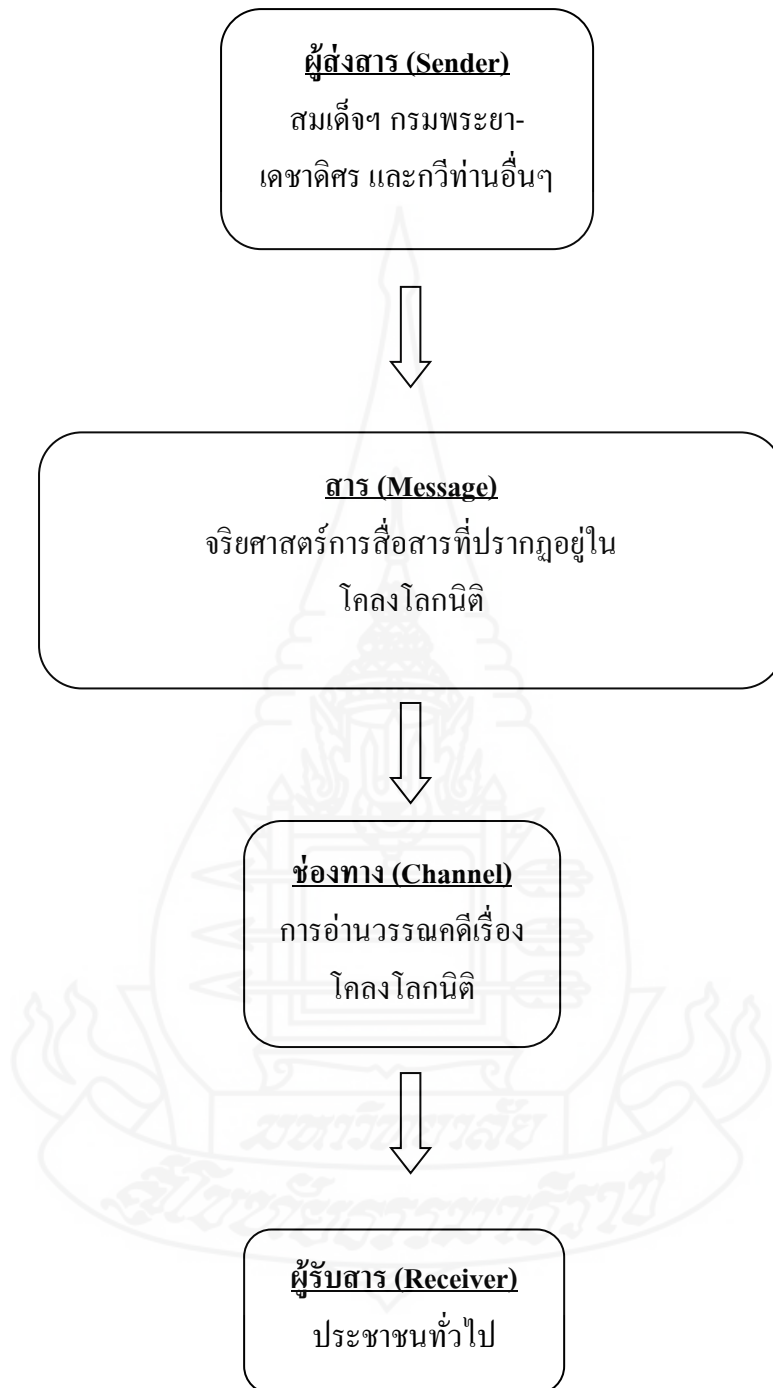
โคลงโลกนิติบทที่ 319 กล่าวถึงการไปบ้านของผู้อื่นว่าไม่ควรที่จะอยู่
รบกวนนาน ให้พูดจาแต่พอสมควรแล้วก็กลับเคหสถานของตน และควรให้ความสนใจเรียนรู้
กิจการภายในบ้านของตน (ให้มากกว่าบ้านของผู้อื่น) แม้ว่าจะยากเย็นเท่าใดก็ไม่ควรที่จะทอดอ
แต่ควรให้มีความเพียรเรียนรู้ไปเรื่อยๆ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ไปเรือนท่านไซร้อ่า	เนานาน
พูดแต่พอควรการ	กลับเหย้า
ริร่ำเรียนการงาน	เรือนอาด มานา
ยากเท่ายากอย่าเศร้า	เลื่อมสิ้นความเพียร

4.2.3 การสื่อสารกลุ่มเล็ก การสื่อสารกลุ่มเล็กที่ปรากฏนั้น ปรากฏเกี่ยวกับพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่จะมีความโน้มเอียงไปตามกลุ่มที่ตนเองคบค้าสมาคมด้วย ดังบทประพันธ์ที่ได้กล่าวถึงแล้วครั้งหนึ่งในประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นโคลงโลกนิติบทที่ 17 ที่มีการกล่าวถึงนกแขกเต้าที่ไปอาศัยอยู่กับหมูโจร จึงทำให้มีนิสัยเหมือนโจรที่ว่า

ได้เห็นนักปราชญ์ไซริ	เป็นสุข
อยู่ร่วมเรือนหายทุกข์	คำเช่า
ผู้พาลสั่งสอนปลุก	ใจตั้ง พาลนา
ขลยียงนกแขกเต้า	ตกต้องมือโจร

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าเรื่อง โคลงโลกนิติ เป็นวรรณคดีคำสอนที่มีความยาวมากที่สุด ในบรรดาวรรณคดีคำสอนทุกเรื่อง that ปรากฏอยู่ในการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระฉบับนี้ และเป็นเรื่องที่ปรากฏ การสื่อสารคุณธรรมมากที่สุด ทั้งการสื่อสารภายในบุคคล และการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยการสื่อสารภายในบุคคลนั้นเน้นเรื่องการสอนใจตนเองเป็นหลัก ส่วนการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าด้วยการพูดนั้น เน้นเรื่องการพูดจาดีเป็นหลัก โดยลักษณะการพูดจาดีที่มีการกล่าวถึงใน โคลงโลกนิตินั้นมีหลายประการ เช่น การพูดความจริง การพูดจาอ่อนหวาน และการพูดที่แสดงออกถึงสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด ส่วนในส่วนที่ว่าด้วยการฟังนั้น กล่าวถึงเรื่องการฟังที่ฟังประสงค์และไม่ฟังประสงค์ การฟังที่ทำให้เป็นนักปราชญ์ และเรื่องที่ไม่ควรฟัง ในขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น โคลงโลกนิติเน้นไปที่เรื่องของ การคบคน โดยที่กล่าวว่าบุคคลควรเลือกคบคนดีเป็นหลัก ซึ่งถือว่าคุณสมบัติต่างๆที่ได้มีการกล่าวถึงใน โคลงโลกนิตินั้น เป็นคุณสมบัติที่พึงจะเกิดแก่บุคคลในทุกระดับชั้นของสังคม ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม

ภาพที่ 4.4 สรุปกระบวนการสื่อสารของ โคลงโลกนิติ

ตอนที่ 5 เปรียบเทียบจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนที่เลือกศึกษา

5.1 ความสอดคล้องระหว่างวรรณคดีแต่ละเรื่อง

จริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีแต่ละเรื่องนั้น ปรากฏความสอดคล้องกันอยู่หลายประการ สิ่งที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือการเลือกใช้บทร้อยกรองมานำเสนอ ทั้งนี้สาเหตุของการใช้บทร้อยกรองมานำเสนอนั้น ปรากฏอยู่ในเรื่องสวัสดิรักษา ที่ว่าการนำเสนอในรูปแบบของร้อยกรองนั้นจะทำให้คนสามารถจดจำเนื้อหาได้ง่าย ทั้งนี้ การใช้บทร้อยกรองในการสื่อสารนั้นคงเป็นที่นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่เพิ่งจะผ่านพ้นยุคทองของวรรณคดีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) มาไม่นาน

วรรณคดีทั้ง 4 เรื่องที่เลือกมานี้ล้วนแล้วแต่มีการประพันธ์ขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ทั้งสิ้น ซึ่งในสมัยนี้นั้น กวีมีอิสระทางความคิดมากขึ้น และความนิยมในการแต่งวรรณคดีที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อความบันเทิงก็มากขึ้นเช่นกัน ในสมัยรัชกาลที่ 3 นี้ ปรากฏว่ามีการแต่งวรรณคดีคำสอนขึ้นมากกว่าในสมัย 2 รัชกาลก่อน โดยเนื้อหาของวรรณคดีแต่ละเรื่อง ที่มีการสื่อสารถึงประเด็นเกี่ยวกับคุณธรรมอันเนื่องด้วยการสื่อสารนั้น มีลักษณะที่สอดคล้องคล้ายคลึงกันหลายประการ โดยหากกล่าวถึงประเภทของการสื่อสารแล้ว ก็จะพบว่า ไม่มีวรรณคดีคำสอนที่นำมาศึกษาเรื่องใดเลยที่กล่าวถึงคุณธรรมอันเนื่องด้วยการสื่อสารองค์การ (Organizational Communication) การสื่อสารสาธารณะ (Public Communication) และการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) และ การสื่อสารในระดับที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีทุกเรื่องคือการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) โดยปรากฏเรื่องของการพูดมากที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่า นิเทศศาสตร์สาขาแรกสุดที่มีการสอนผ่านวรรณคดีในสังคมไทยคือด้านวาทวิทยา

เรื่องของการพูดที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนนั้นมีคำสอนที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือการพูดจาดี ให้มีความเหมาะสม โดยจะเห็นว่าคนในสังคมไทยสมัยจารีตให้ความสำคัญต่อการพูดจามาก โดยเฉพาะการพูดจาให้ไพเราะ ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รวมถึงให้มีความเหมาะสมกับบุคคล โดยมีกรกล่าวถึงทั้งในลักษณะที่เจาะจงคู่สนทนา เช่น การกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ในเรื่องเพลงยาวถวายโอวาท และการพูดกับสามีในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ และมีการกล่าวถึงการพูดจาดีโดยทั่วไปดังเช่นที่ปรากฏเนื้อหาอยู่ในโคลงโลกนิติ

อีกหนึ่งประเด็นที่มีการกล่าวถึงในวรรณคดีคำสอนทุกเรื่องคือหัวข้อเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งก็คือว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลในรูปแบบหนึ่งเช่นเดียวกัน หากแต่อาจจะมีความแตกต่างกันอยู่แต่เพียงเล็กน้อยในรายละเอียดตามจุดเน้นของการสื่อสารไปสู่กลุ่มผู้รับสารตามเป้าหมายของการประพันธ์วรรณคดี แต่แม้ว่าวรรณคดีแต่ละเรื่องจะมีส่วนแตกต่างกัน

ในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ก็มีความสอดคล้องร่วมกันประการหนึ่งก็คือการให้ความสำคัญต่อการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ โดยเฉพาะกับบุคคลรอบข้าง อย่างไรก็ตาม ในวรรณคดีแต่ละเรื่องไม่ได้รับบุถึงจุดประสงค์ในการที่จะให้ธำรงรักษาความสัมพันธ์กับคนรอบข้างอย่างชัดเจนนัก แต่ก็อาจอนุมานได้ด้วยความรู้สึกของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมว่า คนทุกคนในสังคมล้วนแต่ต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มนุษย์ไม่สามารถอยู่ตัวคนเดียวในโลกใบนี้ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการมีเพื่อนมนุษย์คอยให้ความช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการพื้นฐานในด้านต่างๆ ดังนั้นจึงปรากฏคำสอนเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ในวรรณคดีคำสอนที่ศึกษา

5.2 ความแตกต่างระหว่างวรรณคดีแต่ละเรื่อง

แม้ว่าวรรณคดีทั้ง 4 เรื่องจะเป็นวรรณคดีคำสอนที่แต่งขึ้นในรัชสมัยเดียวกัน แต่ก็ยังปรากฏความแตกต่างเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารอยู่พอสมควร โดยสังเกตได้จากการใช้รูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรองคนละประเภทกัน กล่าวคือ กฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์และฉันท์นาหานาชนิดผสมผสานกัน สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนเพลงยาว และโคลงโลกนิติใช้คำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ และคู่ของผู้ส่งสาร – ผู้รับสารตามความมุ่งหมายของการประพันธ์วรรณคดีก็มีความแตกต่างกัน โดยกฤษณาสนนึ่งคำฉันท์นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส มีพระประสงค์ที่จะทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อประทานให้เป็นคำสอนแก่สตรีทั้งหลาย กลุ่มผู้รับสารจึงเป็นกลุ่มสตรี ในขณะที่สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทนั้น สุนทรภู่ตั้งใจที่จะประพันธ์ขึ้นถวายเจ้าฟ้าอาภรณ์ และเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปวีตตามลำดับ ในฐานะที่สุนทรภู่เป็นพระอาจารย์ ส่วนโคลงโลกนิตินั้น สมเด็จพระยาเดชาดิศร ทรงเป็นประธานในการชำระเพื่อให้เป็นคำสั่งสอนสำหรับคนทั่วไปได้จดจำและนำไปปฏิบัติ และหากพิจารณาถึงประเภทของการสื่อสาร เมื่อพิจารณาวรรณคดีคำสอนแต่ละเรื่องในฐานะสื่อแล้ว วรรณคดีที่มีสถานะเป็นสื่อมวลชน (Mass Media) เมื่อแรกเริ่มประพันธ์นั้นคือ กฤษณาสนนึ่งคำฉันท์และโคลงโลกนิตินั้น โดยโคลงโลกนิตินั้นจะสามารถเข้าถึงมวลชนได้มากกว่ากฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ เนื่องจากเมื่อสมเด็จพระยาเดชาดิศรทรงชำระเรื่องโคลงโลกนิติแล้วเสร็จแล้ว ได้มีการจารโคลงดังกล่าวเอาไว้บนแผ่นศิลาภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ในปัจจุบัน ในขณะที่สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทนั้นถือว่าเป็นสื่อบุคคล (Personal Media) ด้วยเหตุที่ว่าเมื่อแรกเริ่มประพันธ์นั้น สุนทรภู่ตั้งใจที่จะถวายวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ต่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ทรงเป็นลูกศิษย์ของท่านเท่านั้น ไม่ได้ตั้งใจที่จะเผยแพร่ออกมาสู่สาธารณะ แต่ในเวลาต่อมาวรรณคดีเรื่องนี้จึงได้ถูกเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งที่ปรากฏอย่างเด่นชัดระหว่างวรรณคดีเรื่องต่างๆ คือ การสื่อสารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารในระดับอื่นๆ ที่ไม่ใช่การสื่อสารระหว่างบุคคล นั่นคือ

การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) และการสื่อสารกลุ่มเล็ก (Small Group Communication) โดยประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเองนั้น ปรากฏเฉพาะในเรื่องสวัสดิรักษา และเรื่องโคลงโลกนิติเท่านั้น โดยไม่ปรากฏอยู่ในกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์และเพลงยาวถวายโอวาทเลย ในขณะที่การสื่อสารกลุ่มเล็กนั้นปรากฏอยู่เพียงครั้งเดียวในโคลงโลกนิติ

ในเรื่องโคลงโลกนิติมีการกล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารในระดับต่างๆ มากที่สุด และโดยทั่วไปโคลงโลกนิติจะกล่าวถึงการสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้เจาะจงลงไปว่าเป็นผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ ดังที่ปรากฏในเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท ดังนั้นผู้ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับโคลงโลกนิติและจะนำแนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารไปปฏิบัตินั้นก็จะต้องประยุกต์ใช้ตามบริบทที่ตนเองกำลังสื่อสารอยู่ เนื่องจากโคลงโลกนิตินั้นจะสอนอย่างกลางๆ นอกจากนี้ โคลงโลกนิตียังเป็นวรรณคดี ที่มีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องของการเป็นผู้ฟังที่ดี ควบคู่ไปกับการเป็นผู้พูดที่ดีมากที่สุด ในขณะที่กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์นั้นกล่าวถึงเรื่องการฟังเพียงแต่น้อย เช่น การฟังสามิให้ครบถ้วนกระเสความเท่านั้น ในขณะที่สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทนั้นไม่ปรากฏคำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องของการฟังเลย จึงอาจกล่าวได้ว่า โคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีคำสอนที่มีการสื่อสารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารมากที่สุด และครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด ในบรรดาวรรณคดีทุกเรื่องที่ได้ศึกษาในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ได้ศึกษาจากวรรณคดีคำสอนทั้งหมด 4 เรื่องที่ ประพันธ์ขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325 – 2394) ได้แก่ กฤษณาสมนึ่งคำฉันท์ สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท และ โคลงโลกนิติ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ ปรากฏในวรรณคดีคำสอนที่เลือกมาเป็นตัวอย่างดังกล่าว โดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารในวรรณคดีคำสอนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางด้านจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับแนวคิดด้านการสื่อสารในปัจจุบัน

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยอาศัยสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านนิเทศศาสตร์และทางด้านวรรณคดี ทางด้านนิเทศศาสตร์นั้นได้ใช้ทั้งแนวคิดนิเทศศาสตร์ตามแบบตะวันตกที่นับเป็นกระแสหลักในการศึกษาวิชานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ และเอกสารด้านวรรณคดีนั้น ใช้ตัวบทประพันธ์ดั้งเดิมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นหลัก เพื่อนำแนวคิดที่ปรากฏในวรรณคดีทั้ง 4 เรื่อง มาเปรียบเทียบกับเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารในปัจจุบัน จากนั้นจึงสังเคราะห์ขึ้นเป็นผลงานการวิจัย และนำเสนอการค้นคว้าวิจัยในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ได้ใช้วรรณคดีมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 4 เรื่อง คือกฤษณาสมนึ่งคำฉันท์ สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท และ โคลงโลกนิติ ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

ด้านที่เกี่ยวกับบริบทของสารนั้น ทั้ง 4 เรื่องจัดเป็นวรรณคดีคำสอนเหมือนกัน หมายความว่า ผู้ทรงพระนิพนธ์และผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่จะประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้สั่งสอนผู้คนตาม ความมุ่งหมายของตน และสาเหตุที่เลือกใช้เป็นบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองนั้น มีการระบุไว้ใน เรื่องสวัสดิรักษาว่าเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำของผู้คน เนื่องจากผู้คนจะสามารถจดจำร้อยกรองที่มี ฉันทลักษณ์แน่นอนได้มากกว่าการอธิบายเป็นร้อยแก้ว โดยกฤษณาสุนนึ่งคำฉันท์นั้น เป็นบท พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อใช้สอน สตรีที่ออกเรือนและสตรีที่มีครอบครัวแล้วเกี่ยวกับภรรยาที่ดี โดยอ้างอิงมาจากเค้าเรื่องในมหาภาร- ตะของอินเดียโบราณ สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทเป็นบทประพันธ์ของพระสุนทรโวหาร (ภู่) เพื่อใช้สั่งสอนเจ้าฟ้าอาภรณ์ และเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปิ๋ว ผู้เป็นพระราชโอรสใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ในฐานะพระอาจารย์ ในขณะที่โคลงโลกนิติ เป็นบทประพันธ์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาเดชาดิศรทรงเป็นประธานชำระ เพื่อรวบรวมชำระโคลง โลก-นิติที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเข้าด้วยกันให้เป็นระเบียบแบบแผน และจารึกเอาไว้เพื่อสั่ง สอนประชาชนทั่วไปในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สำหรับตัวสารนั้น วรรณคดีที่มีลักษณะการประพันธ์เพื่อกลุ่มผู้อ่านที่แคบที่สุดคือ สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาท เนื่องจากในเบื้องต้นนั้น สุนทรภู่ตั้งใจประพันธ์ขึ้นเพื่อถวาย เจ้าฟ้าอาภรณ์ และเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปิ๋วตามลำดับในฐานะพระอาจารย์เท่านั้น ไม่ได้เผยแพร่ ออกสู่สาธารณชน ผู้ส่งสารในที่นี้จึงเป็นสุนทรภู่ ที่ประพันธ์คำสอนดังกล่าวขึ้นเพื่อสั่งสอนบุคคล ในสถานะเจ้านาย ส่วนกฤษณาสุนนึ่งคำฉันท์นั้นมีความจำเพาะเจาะจงรองลงมา คือสมเด็จพระ- มหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อกลุ่มผู้รับสารที่เป็นสตรีเป็นหลัก ในขณะที่โคลงโลกนิตินั้นเป็นวรรณคดีที่มีกลุ่มผู้รับสารกว้างมากที่สุด คือไม่ได้จำเพาะเจาะจงที่ บุคคลใดโดยเฉพาะ แต่สามารถใช้สั่งสอนบุคคลได้ทุกระดับ ทุกสถานะในสังคม เนื่องจากสมเด็จพระ- กรมพระยาเดชาดิศรทรงเป็นประธานในการชำระ และจารไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ ด้วยเหตุนี้บุคคล ทั่วไปจึงสามารถเข้าถึงโคลงโลกนิติ และคงจะสามารถจดจำนำไปปฏิบัติได้ง่าย เนื่องจากวัดพระเช- ตุพนฯ ได้รับการยกย่องว่าเป็นแหล่งรวมสรรพวิชาในสมัยรัชกาลที่ 3 และเปรียบได้เสมือนเป็น มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย

เนื้อหาของสารที่มีการสื่อสารเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏมากที่สุดใน วรรณคดีคำสอนทุกเรื่องคือเรื่องราวเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูด โดยเน้นไปที่การพูดจาให้ดีเป็นหลัก ซึ่งการพูดจาดังนั้นปรากฏอยู่หลายลักษณะ เช่น การพูดจริง การ พูดไพเราะ การพูดให้เป็นนักปราชญ์ การพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และการพูดโดยประกอบ องค์กรความรู้ที่ถูกต้อง และเนื้อหาที่มีการกล่าวถึงประกอบเสมอในเรื่องของการสื่อสารระหว่างบุคคล

คือเรื่องการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่เน้นให้บุคคลผูกไมตรี รู้จักคบค้าสมาคมกับคนดีเป็นหลัก โดยเฉพาะเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์และเรื่องโคลงโลกนิติที่กล่าวถึงความสำคัญของการผูกไมตรีเอาไว้อย่างชัดเจนว่าจะสามารถผูกสัมพันธ์ระหว่างผู้คนเอาไว้ได้ยาวนานเท่าไรไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่

อนึ่ง เนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารหลายเรื่องปรากฏอยู่เฉพาะในวรรณคดีบางเรื่องเท่านั้น กล่าวคือ ในเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ก็จะมีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพูดและการฟังของภรรยาที่ดี เช่น การรู้จักอดออมถนอมคำ การไม่ได้เถียงสามี การปฏิสัมพันธ์กับญาติข้างฝ่ายสามีและบุคคลรอบข้าง

ในเรื่องสวัสดิรักษาปรากฏเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารภายในบุคคล ที่ว่าเมื่อบุคคลใดก็ตามตื่นนอนขึ้นมาในตอนเช้าก็ไม่ควรที่จะนึกโกรธใคร เป็นการประกอบสร้างตัวตนทางด้านจิตวิญญาณให้มีความสดใสในตอนเช้า และเมื่อถึงเวลาก่อนที่จะเข้านอน ยังให้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย กราบพระก่อนนอน ในทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนพึงใช้ช่วงเวลานี้ในการระลึกพิจารณาสิ่งที่ตนเองได้กระทำมาตลอดทั้งวัน ถิ่นนับว่าเป็นโอกาสที่ดีในการสื่อสารภายในตนเองเพื่อพัฒนาชีวิตของตนครั้งหนึ่ง สำหรับประเด็นเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น เน้นเรื่องการพูดจาดีและการไม่ขู่ตะคอกบรธาข้าราชการ และได้นิยามความสำคัญของการพูดจาดีว่าเป็นการสร้างมงคลให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต

ในเรื่องเพลงยาวถวายโอวาทนั้น แม้ว่าจะเป็นวรรณคดีคำสอนที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อกลุ่มผู้รับสารที่เป็นชนชั้นปกครองเหมือนกันกับสวัสดิรักษา แต่ก็มีประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารที่ปรากฏอยู่เฉพาะตัวอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ปรากฏมากที่สุด แต่มีประเด็นที่ปรากฏเฉพาะในเรื่องเพลงยาวถวายโอวาท เช่น เรื่องการกราบบังคมทูลขอราชการต่อองค์พระมหากษัตริย์ไม่เพียงแต่ที่จะต้องใช้คำราชาศัพท์ให้มีความถูกต้องเหมาะสม แต่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับข้อราชการแผ่นดิน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณให้ถูกต้องด้วย ซึ่งในเพลงยาวถวายโอวาทนั้นได้กล่าวถึงวรรณคดี 2 เรื่องในอดีต นั่นคือสุภายิตพระร่วง และลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง นอกจากนี้ เรื่องเพลงยาวถวายโอวาทนั้นยังปรากฏเรื่องของกรวางตัวของเจ้านายให้มีความเหมาะสม ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป และเน้นเรื่องการคบค้าสมาคมกับคนดี และบรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิต ซึ่งจะสามารถยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นต่อชีวิตได้มาก เข้าทำนองคบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล อนึ่ง เป็นที่สังเกตได้ว่า เรื่องราวเกี่ยวกับคุณธรรมอันเนื่องด้วยการสื่อสารภายในบุคคลไม่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้เลย

โคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีเรื่องยาวที่สุด ที่ปรากฏคำสอนเกี่ยวกับการสื่อสารที่มากที่สุด โดยคำสอนที่มีมากที่สุดนั้นเกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการ

พูด โคลงโลกนิติกกล่าวถึงลักษณะของการพูดที่ฟังประสงค์เอาไว้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การพูดจริง การพูดไพเราะ และการพูดจาอ่อนหวาน อย่างไรก็ตามการพูดที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้งในโคลงโลกนิติ และพบคำสอนเกี่ยวกับการพูดลักษณะนี้เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นในบรรดาวรรณคดีทุกเรื่องที่ศึกษาคือเรื่องการพูดที่ทำให้ผู้มีลักษณะเป็นนักปราชญ์ ในโคลงโลกนิติได้กล่าวถึงลักษณะของการพูดของผู้เป็นนักปราชญ์ที่ฟังศึกษาเอาไว้เป็นตัวอย่างอยู่หลายประการ ได้แก่ การไม่พูดมากเกินไป เป็นต้น นอกจากนี้ โคลงโลกนิติยังเป็นวรรณคดีคำสอนที่ปรากฏคำสอนเกี่ยวกับเรื่องของการฟัง โดยเฉพาะ โดยปรากฏคำสอนเกี่ยวกับการฟังใน 4 ประเด็น คือการฟังที่ฟังประสงค์ การฟังที่ไม่ฟังประสงค์ การฟังที่ทำให้เป็นนักปราชญ์ และเรื่องราวที่ไม่ควรฟัง โดยโคลงโลกนิติเน้นให้แต่ละบุคคลนั้นเลือกฟังในสิ่งที่ดี ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฟังแล้วรู้จักนำมาใคร่ครวญวิเคราะห์ต่อ ไม่ฟังโดยขาดวิจารณญาณอันจะก่อให้เกิดผลเสียตามมาได้ และยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการฟังที่เป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาของตัวผู้ฟังเองอีกด้วย ในขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น โคลงโลกนิติกกล่าวเอาไว้คล้ายคลึงกับที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ จึงไม่นำมากล่าวซ้ำในที่นี้

โคลงโลกนิติปรากฏเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารภายในบุคคลที่ไม่เด่นชัดนัก คือเรื่องของการสอนใจตนเอง แต่ปรากฏคำสอนเกี่ยวกับการสื่อสารในระดับการสื่อสารกลุ่มเล็ก ซึ่งไม่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ เลย โดยกล่าวถึงเรื่องการปฏิสัมพันธ์กลุ่ม เข้าทำนองที่ว่าคบคนเช่นไรย่อมเป็นคนเช่นนั้น ลักษณะดังกล่าวคล้ายกับที่ปรากฏอยู่ในเพลงยาวถวายโอวาท แต่โคลงโลกนิติให้รายละเอียดลงไปมากกว่าการกล่าวว่าควรคบค้าสมาคมกับใคร แต่กล่าวลงไปถึงผลที่ได้จากการคบค้าสมาคมด้วย

ดังนั้น การสื่อสารคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จากวรรณคดีที่ศึกษานั้น ทั้ง 4 เรื่องพบการประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือการสื่อสารภายในตนเอง พบการสื่อสารกลุ่มเล็กน้อยที่สุด และไม่พบประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารในระดับอื่นๆ เลย และคุณธรรมที่ปรากฏนั้น โดยมากแล้วมีความสอดคล้องกับแนวคิดในปัจจุบัน ซึ่งจะอภิปรายในลำดับต่อไป

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่าวรรณคดีคำสอนทั้ง 4 เรื่องนั้นปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารในระดับการสื่อสารระหว่างบุคคลมากที่สุด และการสื่อสารภายในตนเองรองลงมา โดยประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลมิได้จำกัดอยู่เพียงแต่แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการพัฒนาและธำรงรักษาความสัมพันธ์เท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมรายละเอียดไปถึงเรื่องการพูดและการฟัง ซึ่งเป็นพฤติกรรมสื่อสารที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ และประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในบุคคลนั้น พบเนื้อหาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นหลัก และอาจกล่าวได้ว่า ไม่พบแนวคิดเกี่ยวกับรู้คุณค่าของตนเองกับพฤติกรรมสื่อสารเลย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล แต่ไม่สอดคล้องทั้งหมดกับข้อสันนิษฐานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารภายในตนเอง ดังจะอภิปรายโดยแบ่งตามวรรณคดีแต่ละเรื่องที่ได้ศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ มีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดด้านการสื่อสารที่มี การศึกษาในปัจจุบันอยู่หลายประการ โดยมีหลายประการสอดคล้องกับการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวคิดแรกที่มีการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยตนเอง (Social Penetration Theory) (บุษบา สุธีธร, 2556: 413 - 415) โดยกล่าวว่า การเปิดเผยตนเองนั้นยิ่งปรากฏมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างคู่สื่อสารได้มากขึ้นเท่านั้น ดังที่บทประพันธ์ได้กล่าวไว้ว่า การสนิทใจกันฉันมิตรด้วยธรรมะนั้นจะก่อให้เกิดความสุจริตต่อกัน และจะยังคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายยิ่งขึ้น ไป และเป็นบ่อเกิดของความดีงามทั้งปวงในชีวิต นอกจากนี้ยังมีส่วนที่สอดคล้องกับทฤษฎีความเท่าเทียม (Equity Theory) (บุษบา สุธีธร, 2556: 416) ที่กล่าวถึงการเคารพและให้เกียรติสามีของภรรยา ที่แม้ในกฤษณาสอนน้องคำฉันท์จะไม่ได้กล่าวถึงการให้เกียรติของสามีที่พึงมีต่อภรรยา แต่ก็อาจอนุมานได้ว่าสามีก็ต้องให้เกียรติภรรยาเช่นเดียวกัน ชีวิตคู่จึงจะสามารถคงอยู่ไปได้ตลอดรอดฝั่ง และในลำดับสุดท้ายได้มีการกล่าวถึงทฤษฎีการดึงดูดใจ (Attraction Theory) (บุษบา สุธีธร, 2556: 412 - 413) โดยปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ที่กล่าวถึงภรรยาที่ทราบอหยาตย์ของสามี และภรรยาที่รับฟังคำพูดของสามีด้วยความเคารพ ไม่ตีตื้นเสมอหรือล้อเล่นลามปาม โดยทฤษฎีการดึงดูดใจนั้นกล่าวถึงความคล้ายคลึง ความใกล้ชิด และการให้แรงเสริมว่าจะช่วยสร้างความดึงดูดใจให้เกิดขึ้นได้ระหว่างคู่สนทนา โดยกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลว่าการจะผูกใจคนไว้ได้นั้นจะต้องผูกไว้ด้วยไมตรีเท่านั้น และกลวิธีหนึ่งในการผูกใจคนเอาไว้ด้วยกันให้ได้นั้นก็คือการทำตามคำสอนที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่อง

แนวคิดที่มีความสอดคล้องและอาจจะถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาผสมผสานกับเค้าเรื่องเดิมของมหากาพย์ในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูนั้น ก็คือจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เนื่องจากกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์มีการปรับเนื้อหาบางประการให้มีความเหมาะสมต่อสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และองค์ผู้ทรงพระนิพนธ์เองก็ทรงเป็นพระภิกษุผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยและทรงเป็นพหูสูต โดยจริยศาสตร์ทางการสื่อสารในพระไตรปิฎกที่ปรากฏอยู่ในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์นั้นมีอยู่หลายประการ โดยมีการกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับมิชฌาวาจา เช่น การพูดเท็จ ที่ในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์ระบุว่า ภรรยาควรที่จะคัดกรองข่าวสาร ทบทวนดูให้แน่ใจเสียก่อนว่าเป็นความจริงแล้วจึงค่อยนำความดังกล่าวนั้นมากล่าวแก่สามีของตน และมีการกล่าวถึงเรื่องปาฏิโมกข์ ที่ว่าด้วยการสถาปนากฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์ระบุเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ภรรยาที่ดีควรที่จะต้องกล่าวตักเตือนข้าทาสบริวารและสนมกำนัล โดยหากกระทำผิดเป็นครั้งแรกหรือครั้งที่สองให้ว่ากล่าวตักเตือนก่อน แต่หากยังกระทำผิดซ้ำเป็นครั้งที่สาม ก็ควรที่จะต้องลงโทษตามโทษที่กำหนดไว้ และยังมีการกล่าวถึงการดูเวลาที่ควรกล่าวและไม่ควรกล่าว โดยกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์ได้กล่าวถึงการสังเกตกาลในการพูดกับสามี หากเมื่อใดที่มาสามีไม่สบายใจ จงอย่าพูดหรือปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องงาน ให้รู้ใจสามีว่าสิ่งใดชอบก็ให้ทำ สิ่งไม่ชอบก็อย่าทำ และประการสุดท้ายที่มีการกล่าวถึงก็คือการพูดมาก โดยภรรยาที่พูดมากเกินไปนั้นย่อมเป็นที่ตำหนิติเตียนของคนทั้งปวง

แนวคิดด้านจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์นั้นล้วนจัดอยู่ในประเภทการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ทั้งหมด โดยอาจมีเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) มาแทรกบ้างเป็นส่วนตัว แต่ก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนการสื่อสารระหว่างบุคคลให้บรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น อาทิ เรื่องภรรยาควรละเว้นอคติทั้งสี่ในการพูดจากับสามี

2.2.1 ความสอดคล้อง โดยความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์กับปัจจุบันนั้น ปรากฏดังต่อไปนี้

1) **แนวคิดเกี่ยวกับการพูด** ในกฤษฎาสอนน้อมคำฉันท์มีการสื่อสารถึงแนวคิดด้านจริยศาสตร์การสื่อสารเกี่ยวกับการพูดอยู่หลายลักษณะ เช่น การไม่พูดคำหยาบ การไม่ดูคำว่างกล่าว การเลือกกาลเทศะที่จะพูด การไม่พูดเท็จ และการคิดก่อนพูด ซึ่งการพูดนั้นถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นได้มากที่สุด ในบรรดาวัจนภาษาทั้งหมด การพูดจากันอย่างดีระหว่าง

สามีและภรรยาเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ตลอดจนครอบครัวให้สามารถคงอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง จริยศาสตร์การสื่อสารเหล่านี้ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และปรากฏเป็นหลักด้านวาทวิทยาในระดับสากล ทั้งกระแสหลักและกระแสรอง

2) แนวคิดเกี่ยวกับการฟัง ในภณณาสอนน้องคำฉันท์ได้กล่าวถึงบทบาทของภรรยาในฐานะคู่สื่อสารที่ควรจะเป็นผู้รับสาร หรือผู้ฟังที่ดีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การไม่พูดขัดสามีระหว่างที่สามีกำลังพูดอยู่ และการรับฟังสามีด้วยความเคารพ ไม่ลามปามล้อเล่นกับสามี การเป็นผู้ฟังที่ดีนั้นจะทำให้ผู้รับสารได้รับเนื้อสารครบถ้วน ไม่มีตกหล่น และสามารถที่จะดำเนินการสื่อสารนั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรับฟังผู้พูดจนผู้พูดพูดจบ และการรับฟังผู้พูดด้วยความเคารพให้เกียรติ จะยังความพึงพอใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้พูด และยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังเพราะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และครอบคลุมอีกด้วย แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดปัจจุบัน

3) แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในภณณาสอนน้องคำฉันท์ กล่าวถึงการสร้างและสร้างความสัมพันธ์ไว้หลายครั้ง นอกเหนือไปจากจุดประสงค์หลักในการสั่งสอนและให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาแล้ว คุณสมบัติของภรรยาที่ดีที่ปรากฏอยู่ในบทพระนิพนธ์ยังต้องมีความสัมพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคลรอบข้างด้วย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. พ่อแม่ และญาติข้างสามี

ในภณณาสอนน้องคำฉันท์สอนไม่ให้ภรรยาแสดงกิริยาหรือพูดจาหยาบคายต่อพ่อแม่สามีและประยูรญาติ เนื่องจากจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนได้ในภายหลัง

2. แยกของสามี

ในภณณาสอนน้องคำฉันท์เน้นเรื่องการปฏิสันถารระหว่างภรรยา กับแยกของสามี ว่าควรให้ความเคารพ ไม่พึงขับไล่ แต่พึงปฏิสันถารด้วยดี

3. เพื่อนบ้าน

ในภณณาสอนน้องคำฉันท์สอนไม่ให้ผู้เป็นภรยานั้นอิจฉาริษยา ชุ้นแค้นเคืองโกรธต่อเพื่อนบ้าน เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก ละเว้นการผูกไมตรีกับบรรดาเพื่อนบ้าน

4. ข้าทาสบริวาร

ในภณณาสอนน้องคำฉันท์สอนให้ผู้เป็นภรยานั้นปกครองบังคับ

ปัญญาคนในบ้าน โดยให้โอกาสในการปรับปรุงตัว ตักเตือน แนะนำสั่งสอนเมื่อเกิดข้อผิดพลาด

4) *แนวคิดอื่นๆ* ในภคณาสนนึ่งคำฉันท์ยังปรากฏการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะที่ดีของภรรยาในฐานะผู้สื่อสาร โดยมากแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับอวัจนภาษา เช่น การใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม บุคลิกภาพ การไม่หัวเราะเสียงดังจนเกินไป และการวางตัว

2.2.2 *ความแตกต่าง* ความแตกต่างกันระหว่างแนวคิดจริยศาสตร์การสื่อสารในภคณาสนนึ่งคำฉันท์กับปัจจุบันนี้ ปรากฏดังต่อไปนี้

1) *ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร* เนื่องจากภคณาสนนึ่งคำฉันท์เป็นวรรณกรรมที่มีการประพันธ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพสังคมยังคงมีลักษณะแบบจารีต สถาบันครอบครัวถูกควบคุมโดยบุรุษ ดังนั้นบทบาทของสตรีจึงมีลักษณะเป็นผู้ตามหรือเป็นช้างเท้าหลังเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังผู้อ่านสามารถเห็นได้จากการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมของผู้เป็นภรรยาที่จะต้องให้ความเคารพ เชื่อฟัง และอยู่ใต้บังคับบัญชาของสามี ในภคณาสนนึ่งคำฉันท์ แทบจะไม่กล่าวถึงบทบาทของภรรยาในสนทนากับสามีอย่างเท่าเทียม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ และไม่ได้กล่าวถึงว่าสามีควรปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร อย่างไรก็ตาม ประการหลังนี้อาจพิจารณาได้ว่า เนื่องจากภคณาสนนึ่งคำฉันท์มุ่งเน้นสอนผู้เป็นภรรยาเป็นหลัก จึงไม่ได้กล่าวถึงสิ่งที่สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยา แต่แนวคิดเกี่ยวกับสามีที่ดีก็มีปรากฏในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ เช่นเดียวกัน

ดังนั้น หากพิจารณาเนื้อหาของตัวบทพระนิพนธ์ที่กล่าวถึงจริยศาสตร์การสื่อสารอันเนื่องด้วยการสื่อสาร จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารในที่นี้มีนิยามว่า การสื่อสารเป็นการใช้อำนาจแบบหนึ่งจากผู้ส่งสารกระทำต่อผู้รับสาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สามีมีสูงกว่าภรรยา โดยพิจารณาสามีเป็นผู้ส่งสาร และภรรยาเป็นผู้รับสาร แต่หากพิจารณาในทางกลับกัน คือภรรยาเป็นผู้ส่งสาร และสามีเป็นผู้รับสารแล้วนั้น การสื่อสารดังกล่าวควรมีลักษณะเป็นการสื่อสารแนวตั้ง ที่ผู้ส่งสารที่ฐานะต่ำกว่าผู้รับสารอย่างชัดเจน

2) *บริบทของตัวละครในบทพระนิพนธ์* แม้ว่าภคณาสนนึ่งคำฉันท์จะเป็นวรรณคดีคำสอนที่มุ่งเน้นสอนสตรีที่กำลังครองเรือนหรือกำลังจะออกเรือน แต่บริบทที่ปรากฏตลอดจนต้นเค้าของวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นสูง สตรีที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้คือนางกฤษณาและนางจिरประภาที่ทรงเป็นสตรีสูงศักดิ์ อย่างไรก็ตาม จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องนี้ก็เป็นแนวคิดที่สตรีทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดของ

สังคมสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ตลอดจนสามารถธำรงรักษาความสัมพันธ์อันสามัคคีให้คงอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง สมดังเจตนารมณ์ขององค์ผู้ทรงพระนิพนธ์

2.2 สวัสดิศึกษากล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารภายในตนเองว่าการประกอบสร้างตัวตนด้านจิตวิญญาณนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ยิ่งบุคคลนั้นอยู่ในสถานะที่เป็นเจ้านาย เป็นผู้ที่มิสถานภาพสูงในสังคม การแสดงออกของบทบาทที่สัมพันธ์กับสถานภาพยิ่งต้องให้ความสำคัญ ต้องการสร้างความสมดุลทางด้านอารมณ์ให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อบุคคลนั้นเริ่มกิจวัตรประจำวันของตนเองในตอนเช้า

เมื่อถึงเวลาเช้านอน ในสวัสดิศึกษายังได้กล่าวถึงการกราบรำลึกคุณ พระศรีรัตนตรัยก่อนที่จะเช้านอน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา การใช้เวลาก่อนเช้านอน ทำสมาธิให้เกิดการระลึกพิจารณาตัวเองนั้นถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นช่วงเวลาที่บุคคลจะได้พิจารณาความประพฤติที่ตนเองได้ทำตลอดทั้งวัน ว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

จากประเด็นดังกล่าว สุนทรภู์จึงถือเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมแวดล้อมที่มีส่วนเหลือให้เจ้าฟ้าอาภรณ์ ผู้ทรงเป็นศิษย์ของท่านเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่เพียบพร้อม สมควรแก่การเกิดในชาติดิยตระกูล ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ต่อตนเองที่ดี และภาพลักษณ์ของตนที่ปรากฏในสายตาของคนอื่น ทั้งนี้เป็นภาพลักษณ์ที่ดีด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเองที่ปรากฏในสวัสดิศึกษาและแนวคิดในปัจจุบันนี้มีความสอดคล้องกัน

สำหรับแนวคิดด้านการสื่อสารระหว่างบุคคลในสวัสดิศึกษานั้น กล่าวถึงเรื่องการเริ่มต้นพูดจาดี ซึ่งในเนื้อเรื่องไม่ได้ระบุว่าคู่สนทนานั้นเป็นใคร อยู่ในสถานะใด แต่ก็อาจอนุมานได้จากข้อมูลเท่าที่ปรากฏว่า ผู้ที่เจ้าฟ้าอาภรณ์ตรัสด้วยเป็นลำดับแรกๆ เมื่อทรงต้นบรรทมน่าจะเป็นเหล่าข้าราชการ และแม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็นข้าราชการที่มีสถานะต่ำกว่า แต่สุนทรภู์ก็ยังคงเน้นย้ำในคำสอนว่าให้เจ้าฟ้าอาภรณ์ทรงต้อง “*เอื้อนอรรถตรัสความที่ดีก่อน*” จึงจะเป็นสิริมงคลต่อชีวิต

ความเป็นสิริมงคลนี้ก็คือความดีงาม ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถพิสูจน์ได้ เนื่องจากทุกคนก็ล้วนแต่ต้องการการพูดจาดีต่อตนเอง ดังนั้น หากเริ่มต้นวันด้วยการตรัสแต่สิ่งที่ดี เหล่าบรรดาข้าราชการที่ถวายการรับใช้เจ้าฟ้าอาภรณ์ก็จะเกิดความประทับใจ กิจการงานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระองค์ท่าน ก็จะได้รับ的帮助ช่วยเหลืออย่างเต็มใจยิ่งของเหล่าข้าราชการ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าฟ้าอาภรณ์และเหล่าข้าราชการนั้น จึงไม่ใช่การปฏิสัมพันธ์ในแง่ของการควบคุมระหว่างเจ้านายและลูกน้องเพียงอย่างเดียว หากแต่การพูดจาดีนั้นยังเป็นกุศโลบายในการสร้างความสัมพันธ์ด้านความใกล้ชิด และความไว้วางใจระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายอีกด้วย

การพุดจาตีเป็นการใช้ความตั้งใจในการชำระรักษาความสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้เสริมสร้างความใกล้ชิด และยังถือเป็นการให้แรงเสริมทางสังคม ในทางสังคมวิทยาอาจถือได้ว่าการพุดจาตีนั้นเป็นการให้รางวัลวิธีหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์

เพราะฉะนั้นในทางกลับกัน การไม่คู่ค้ำตะคอกต่อว่าบรรดาข้าราชการ ก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย คือฐานะเจ้านายและในฐานะลูกน้อง เนื่องจากว่าลูกน้องก็มักจะมีความรู้สึกที่ตนเองอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าเจ้านายอยู่แล้ว ดังนั้นไม่ว่าเจ้านายจะให้ความเมตตา เช่น การพุดจาตี และการดูแลเอาใจใส่อย่างไร ลูกน้องก็ยังสามารถรู้สึกเกรงกลัวเจ้านายอยู่นั่นเอง ดังนั้นหากเจ้านายให้ความเมตตาอยู่อย่างสม่ำเสมอ ความกลัวนั้นก็จะเป็นความรักและความเคารพ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้องจะไม่สามารถปรับมาให้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันได้ด้วยบทบาทที่ถูกจัดสรรให้แตกต่างกัน แต่จะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่เหลื่อมล้ำกันมากนักในจิตใจ

และการคู่ค้ำว่ากล่าวนั้นสุนทรภู่ยังได้เน้นย้ำไม่มีประโยชน์ เพราะจะทำให้ลูกน้องไม่เกรงกลัว และถึงแม้จะเกรงกลัว ก็จะสร้างทำเป็นเกรงกลัวต่อหน้าเท่านั้น แต่ลับหลังก็จะเกิดพฤติกรรมสื่อสารที่เป็นโทษต่อตัวเจ้านายเอง เช่น การนินทา กับซุบซิบ การต่อว่าลับหลัง และในที่สุดเจ้านายก็จะกลายเป็นตัวตกในสายตาของลูกน้อง และลูกน้องก็จะปราศจากความเคารพเกรงกลัวไปโดยสิ้นเชิง

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า แม้เรื่องสวัสดิรักษาจะปรากฏจริยศาสตร์การสื่อสารที่ไม่มากนัก แต่ก็ถือว่า สิ่งที่ปรากฏอยู่ในสวัสดิรักษานั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์การสื่อสารในปัจจุบันทุกประการ

2.3 เพลงยาวถวายโอวาท กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสร้างและชำระรักษาความสัมพันธ์ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน และสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะประกอบให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นนั้นก็คือการพูด โดยประเด็นการพูดที่ปรากฏเป็นประเด็นแรกคือการกราบบังคมทูลเนื้อความต่อองค์พระมหากษัตริย์ ที่ควรจะต้องมีการใช้คำศัพท์ให้ถูกต้อง และยังคงต้องเป็นคนที่รอบรู้ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่พูดเป็นอย่างดี อนึ่ง ในสมัยโบราณนั้น ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานนั้น อาจพิจารณาได้จากหลักการวุฒิ 4 หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 ประการของชนชั้นขุนนาง โดยหนึ่งในนั้นได้มีการกล่าวถึงปัญญาวุฒิ คือความเฉลียวฉลาดรอบรู้สรรพวิชาต่างๆ การกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วยข้อมูลที่แม่นยำนั้นสอดคล้องกับการวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนวทางของทฤษฎีเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล

เพลงยาวถวายโอวาทยังได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของการเลือกคบคน ว่า ควรจะเลือกคบคนที่เป็นคนดี นำพาเราไปในทางที่เจริญขึ้น เมื่อเรามีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล เหล่านั้นเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ความรู้สึกไว้วางใจจะเกิดขึ้น และยังมีความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมมากขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีที่จะช่วยประกอบสร้างตัวตนของบุคคลนั้น ให้เป็นคนดี ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ นอกจากจะสอดคล้องกับหลักของการสร้างและธำรงรักษา ความสัมพันธ์แล้ว ยังมีลักษณะสอดคล้องกับหลักการสื่อสารภายในตนเองที่ว่าด้วยการประกอบสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคลอีกด้วย

ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้เกียรติคน โดยการผูกมัดจิตใจของผู้คนเอาไว้ด้วยการพูดนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในสวัสดิรักษา ทั้งนี้อาจจะเป็น เพราะทั้งสวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทมีกวีท่านเดียวกันเป็นผู้ประพันธ์ และผู้รับสารตาม เนื้อเรื่องนี้อยู่ในระดับเดียวกันคือเป็นชนชั้นสูง

2.4 โคลงโลกนิติ จริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ใน โคลงโลกนิตินั้นมีลักษณะที่ สอดคล้องกับแนวคิดในปัจจุบันเป็นส่วนมาก ทั้งด้านการสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่าง บุคคล รวมไปถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ดังจะอธิบายความต่อไปนี้

2.4.1 การสื่อสารภายในตนเอง ประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเองที่ปรากฏ อยู่ในโคลงโลกนิตินั้น ปรากฏอยู่ในโคลงบทที่ 13 โดยมีเนื้อความเกี่ยวกับการสอนใจของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกันกับแนวคิดเกี่ยวกับการให้คุณค่าต่อตนเอง (บุษบา สุธีธร, 2556: 274 – 277) ที่จะมีการมองดูและสำรวจตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ พิจารณาว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องสิ่งใดต้องแก้ไข หรือไม่ ถ้ามี ก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขและสร้างตนเองให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น ได้ ลักษณะของการพิจารณาตนเองนี้จะส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีใจกว้าง เปิดรับข้อวิพากษ์วิจารณ์ ได้ ไม่หวั่นไหวไปกับเสียงชื่นชมและเสียงนินทา การรู้จักตนเองให้มากขึ้นนี้ ทฤษฎีเรื่องแนวคิด เกี่ยวกับตนเองกล่าวว่า จะนำไปสู่พฤติกรรมการแสดงออกและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม โคลงโลกนิติบทที่ 13 กล่าวถึงเฉพาะการสอนใจตนเองของผู้ ที่เป็นนักปราชญ์ ที่เปรียบเสมือนช่างปั้นที่มีความสามารถตัดไม้ให้ตรงเท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวไปถึง ผลที่จะได้รับจากการสอนใจตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ประพันธ์อาจจะอนุมานเอาว่า ผู้อ่านย่อมเข้าใจ แนวในการปฏิบัติตนให้เป็นนักปราชญ์ด้วยการสอนใจตนเองอยู่แล้ว หรืออาจจะทราบผลของการ สอนใจตนเองอยู่แล้ว จึงมิได้นำมาแสดงไว้เป็นเหตุผลต่อเนื่องกัน

ประเด็นเรื่องการสื่อสารภายในตนเองถูกกล่าวถึงอีกครั้งใน โคลงโลกนิติบท ที่ 195 โดยกล่าวถึงบุคคลที่ภายนอกแสดงออกดี โดยเน้นไปที่เรื่องของการพูดจาดี แต่ในใจคิดร้าย เข้าทำนองปากปราชญ์น้ำใจเชือดคอ ลักษณะดังกล่าวตรงกับ การประกอบสร้างตัวตนทางด้าน

สังคมและจิตวิญญาณ โดยด้านสังคมนั้นจะทำให้บุคคลนั้นอาจจะเป็นที่รักของผู้อื่น แต่ภายในจิตวิญญาณนั้นชั่วร้าย ดังนั้นคู่สนทนาหรือผู้ที่ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวจึงสมควรที่จะต้องระมัดระวังตัว เพราะคนเหล่านั้นนั้นมักสังเกตนิสัยภายในได้ยาก

2.4.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล

1) ประเด็นเกี่ยวกับการพูด โคลงโลกนิติบทที่ 10 – 11 กล่าวถึงลักษณะการพูดระหว่างคนพาลกับบัณฑิต โดยเปรียบเทียบคนพาลเป็นหมู และบัณฑิตคือราชสีห์ เนื้อความในโคลงได้แสดงชัดเจนกว่าลักษณะการพูดของหมูนั้นไม่ควรเอาเป็นตัวอย่างอย่างยิ่ง เพราะราชสีห์ที่เป็นคู่สนทนาถึงกับออกปากเรียกหมูว่าเป็น “พาลหมู” ซึ่งถือว่าเป็นการดูถูกเหยียดหยาม โดยการกระทำของหมูที่ทำให้ตนเองได้รับการเหยียดหยามจากราชสีห์นั่นก็คือ การพูดจาขี้ขลาดและยกตนเสมอท่านของหมู ในทฤษฎีคลาสสิกของกลุ่มพาโล อัลโต ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล (บุษบา สุธีธร, 2556: 407 – 408) นั้นกล่าวว่าบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสื่อสาร ดังในสถานการณ์สมมติจากโคลง โลกนิติที่ราชสีห์ได้พบกับหมูโดยบังเอิญและไม่สามารถหลีกเลี่ยงกันและกันได้ แต่ราชสีห์เลือกที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารให้ตนเองเป็นผู้ที่ได้เปรียบและเป็นฝ่ายที่ถูกต้องในการสื่อสารครั้งนั้น

ทฤษฎีของกลุ่มพาโล อัลโตกล่าวว่า ผู้รับสารอาจจะมีการตอบสนองที่เหมือนกันหรือแตกต่างไปจากผู้ส่งสารก็ได้ ทั้งนี้ จากสถานการณ์สมมติในโคลง โลกนิติ หมูพูดจาในเชิงขี้ขลาด แต่ราชสีห์กลับเลือกที่จะมีปฏิริยาโต้ตอบในเชิงตรงกันข้าม โดยมีลักษณะแบบเอาความสงบสยบความเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นลักษณะทางการสื่อสารที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะความขัดแย้ง ที่บุคคลทั่วไปควรจะนำไปใช้เป็นเยี่ยงอย่าง

โคลง โลกนิติบทต่อมาที่กล่าวถึงการพูดคือ โคลงบทที่ 24 ที่กล่าวถึงการพูดจริง ซึ่งจัดเป็นสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสัมมาวาจาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสัมมาวาจาประการแรกที่ถูกกล่าวถึงตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 นั่นคือการงดเว้นจากการพูดเท็จ หากพูดใดพูดเท็จ ย่อมนับว่าเป็นมิฉาววาจา เป็นอกุศลธรรมที่จะต้องยังอกุศลวิบากให้เกิดขึ้นต่อผู้ที่พูดเท็จนั้นอย่างแน่นอน โดยในพระไตรปิฎกกล่าวถึงการกล่าวเท็จว่าเป็นคุณสมบัติของผู้ที่ไม่รู้จักละอาย และบุคคลไม่พึงกล่าวเท็จ แม้เพียงให้หัวเราะกันเล่นเท่านั้น

เรื่องของการพูดดีในโคลง โลกนิติบทนั้นดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่งในบรรดาประเด็นเกี่ยวกับการพูดทั้งหมด โดยเน้นไปที่การพูดจาเพื่อให้เป็นที่รักของผู้คน ซึ่งตรงกับหลักสังคหัตถุธรรมในทางพระพุทธศาสนาเรื่องปิยวาจา (การมีวาจาอันยังความเป็นที่รักให้เกิดขึ้นแก่บุคคล) โดยกล่าวถึงการพูดจาให้เป็นที่รัก ใน โคลง โลกนิติบทที่ 90 บท

ที่ 212 บทที่ 243 บทที่ 276 และบทที่ 407 รวมทั้งสิ้น 5 บท โดยทุกบทกล่าวถึงใจความสำคัญในทำนองเดียวกัน คือการใช้วาจาเพื่อสร้างความเป็นที่รักให้แก่ผู้คน

ลักษณะของการพูดจาให้เป็นที่รักของผู้คนนี้อาจมองได้เป็นทั้งแนวคิดของการสื่อสารภายในตนเองและการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยการมองตามแนวคิดเกี่ยวกับตนเองของการสื่อสารภายในบุคคลแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการพูดจาให้เป็นที่รักนั้นมีส่วนช่วยสนับสนุนการสื่อสารภายในตนเองเพื่อให้รู้จักและประเมินคุณค่าของตนเองมากขึ้น เพราะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมของผู้สื่อสาร (interaction and experience with the other person) และทำให้ตัวเราได้รับรู้ภาพลักษณ์ของตัวเองในสายตาของคนอื่น (ideas of yourself that you gain from the other person) และก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของตัวเอง (image of yourself) ขึ้น อันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างสัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าว

แต่หากพิจารณาในเชิงของการสื่อสารระหว่างบุคคลแล้ว การพูดจาให้เป็นที่รักเป็นการสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมและความไว้วางใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งตรงกับทฤษฎีความสัมพันธ์ว่าด้วยการสื่อสารของ L. Edna Rogers-Millar and Frank E. Millar (1976) และยังเป็นการสร้างความดึงดูดใจตามทฤษฎีว่าด้วยความดึงดูดใจในการสื่อสารระหว่างบุคคลของ Duran and Kelly (1988) โดยการพูดจาดีนั้นถือเป็นลักษณะการดึงดูดใจทางกายภาพ (Physical Attraction) นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างการสื่อสาร ที่ถ้าหากว่าทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการพูดจาดีต่อกันเสมอกันแล้ว ก็จะสามารถทำให้พูดครั้งนั้นประสบผลสำเร็จในการสื่อสารได้อย่างแน่นอน

ประเด็นเกี่ยวกับการพูดอื่นๆที่มีการกล่าวถึงอยู่ใน โคลงโลกนิติคือลักษณะของการพูดที่เป็นผู้รู้หรือนักปราชญ์ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ประเด็นเกี่ยวกับการพูดจาไปเพราะอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงประเด็นอื่นๆ ที่จะถ่ายทอดบุคลิกลักษณะของความเป็นนักปราชญ์ออกมาด้วย ดังที่มีการแสดงไว้ใน โคลงโลกนิติบทที่ 54 บทที่ 55 และบทที่ 241 โดยการสื่อสารที่ดีนั้นจะแสดงบุคลิกลักษณะที่ออกมาด้วย โคลงโลกนิติบทที่ 54 และ 55 กล่าวถึงเรื่องราวในทำนองเดียวกัน คือลักษณะของนักปราชญ์ที่จะต้องหมั่นวิจารณ์ หมั่นรับฟังผู้อื่น หมั่นถาม หมั่นเขียน หมั่นสังเกต และสุดท้ายแล้ว นักปราชญ์ควรที่จะสามารถโต้ตอบแก้ข้อสงสัยของบุคคลต่างๆ ได้ โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในขณะที่โคลงโลกนิติบทที่ 241 กล่าวว่าเราจะทราบความเป็นปราชญ์ของบุคคลได้จากถ้อยคำที่คนๆ นั้นพูดออกมา อย่างไรก็ตาม โคลงโลกนิติไม่ได้ระบุไว้มากกว่า คำพูดที่แสดงความเป็นปราชญ์นั้นมีลักษณะอย่างไร คงจะมีระบุไว้อย่างชัดเจนเพียงครั้งเดียว ที่กล่าวถึงการตอบแก้ข้อสงสัยของบุคคลต่างๆ ในโคลงบทที่ 55 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโคลงโลกนิติจะไม่ได้มีการระบุถึงลักษณะการพูดที่แสดงออกถึงความเป็นนักปราชญ์ แต่ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะอันพึงประสงค์ของการพูดที่ดีในสภาพสังคมสมัยจารีตของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ก็จะต้องมีความสอดคล้องกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังที่แสดงเอาไว้ในบทที่ 2 เนื่องจากวีที่เป็นผู้ประพันธ์โคลงโลกนิติเหล่านั้นนั้นก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา (educated) และศาสตร์หนึ่งที่ผู้รู้ในสมัยนั้นจะต้องได้รับการศึกษาอย่างแน่นอนคือพระพุทธศาสนา เนื่องจากการศึกษาในสมัยก่อนจะแพร่หลายอยู่ในวัดอย่างกว้างขวาง เพราะฉะนั้น กรอบความคิดของการพูดที่เป็นนักปราชญ์ ก็จะต้องสอดคล้องกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

นอกจากการพูดในลักษณะที่แสดงความเป็นนักปราชญ์แล้ว โคลงโลกนิตียังได้แสดงถึงการพูดที่มีลักษณะของคนพาลเอาไว้ แต่จากการชำระไม่พบลักษณะที่จับคู่โคลงที่มีเนื้อความต่อเนื่องกันมาให้อ่านเปรียบเทียบกันมากนัก คงพบเป็นบางบท เช่น เหตุการณ์สมมติเรื่องราชสีห์กับหนูที่ได้วิวาทะกันใน โคลงบทที่ 10 – 11 การเปรียบเทียบเสียงของคนพาลกับเสียงของบัณฑิตกับเสียงของสัตว์กลุ่มต่างๆ ในโคลงบทที่ 242 – 243 และการแสดงให้เห็นว่ารูปโฉมภายนอกที่ปรากฏไม่สำคัญเท่ากับการพูดใน โคลงบทที่ 276 – 277 โดยโคลงที่กล่าวถึงลักษณะการพูดที่ไม่ดีนั้นกล่าวถึงไว้กระจายตัวกันในบทประพันธ์ โดยพบในโคลงบทที่ 10 บทที่ 190 บทที่ 213 บทที่ 222 บทที่ 242 และบทที่ 315

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพูดของคนพาลนั้นปรากฏอยู่ใน โคลงบทที่ 190 และบทที่ 222 ที่กล่าวถึงการเจรจาว่าดีว่าเป็นลักษณะของคนที่มาจากตระกูลต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับ โคลงที่กล่าวถึงเนื้อหาการพูดอย่างเป็นกลางๆ คือ โคลงบทที่ 275 ที่ระบุไว้ว่า “มรรยาทต่อสันดาน ชาติเชื้อ ... โฉดฉลาดเพราะคำขาน ควรทราบ” และในโคลงบทที่ 213 ยังได้กล่าวถึงลักษณะของคนพาลที่สมควรจะได้รับการติเตียนจากคนทั้งโลกคือบุคคลที่ด่าโคตรตระกูลของตนเอง ซึ่งใน โคลงโลกนิตินิทบทที่ 293 ที่กล่าวถึงโทษของการเจรจาที่ไม่ดีไว้อย่างชัดเจน ลักษณะของการพูดที่เป็นคนพาลนี้ ในโคลงโลกนิตินิทมีการระบุเอาไว้อย่างละเอียดมากกว่าการพูดที่ทำให้มีลักษณะเป็นบัณฑิต จึงชวนให้เกิดข้อสันนิษฐานจากผู้ศึกษาว่า โคลงโลกนิตินิทอาจจะนำการเรียงลำดับความสำคัญของคำสอนตามแบบอย่างของพระพุทธศาสนา เช่น โอวาทปาฏิโมกข์ ที่กล่าวว่าการหลีกเลี่ยงจากบาปทั้งปวงมีความสำคัญมากกว่าการประกอบกุศลให้ถึงพร้อม เพราะการละเว้นจากบาปทั้งปวงย่อมนำไปสู่กุศลโดยไม่มีเงื่อนไข ในขณะที่ผู้ประกอบกุศลในบางครั้งอาจจะประพฤติชั่วด้วยก็เป็นได้และ โคลงบทที่ 315 กล่าวถึงเรื่องของการพูดจาไม่ดีโดยเฉพาะเจาะจงลงไปถึงการสื่อสารภายในครอบครัว อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารที่บ่งชี้ลักษณะของคน

พาลก็ยังมีลักษณะเป็นมิถิชาวาจาในทางพระพุทธศาสนา ดังเหตุผลที่ผู้ศึกษาได้แสดงเอาไว้ข้างต้นในเรื่องการสื่อสารที่แสดงออกถึงความเป็นนักปราชญ์

ประเด็นเกี่ยวกับการพูดอื่นๆที่มีการกล่าวถึงได้แก่ การพูดที่ต้องเลือกผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกันกับแนวคิดการเลือกผู้รับสาร ในโคลงบทที่ 213 ที่สอนให้บุคคลรู้จักเลือกผู้รับสารให้มีความเหมาะสม โดยเน้นไปที่การสอนคนที่เป็นคนดี คนเหล่านั้นก็จะสามารถรับเอาความรู้ที่เราสอนไปได้ทั้งหมด

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการคิดก่อนพูด โดยกล่าวเอาไว้ 2 บทแต่ไม่ต่อเนื่องกัน ในโคลงบทที่ 351 และบทที่ 357 โดยโคลงบทที่ 351 กล่าวถึงการคิดก่อนพูดในภาพรวม โดยกล่าวถึงสติ (ความระลึก) ประกอบด้วย ในขณะที่บทที่ 357 กล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปถึงเรื่องการบอกความลับให้แก่ผู้อื่น ว่าไม่ควรที่จะบอกแก่ผู้ที่ชื่นชอบเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องพิจารณาด้วยว่าบุคคลนั้นประพฤติตนในลักษณะที่เป็นฆ้องปากแตก คือชอบนำเอาความลับนั้นไปโพยพอหรือไม่ ประเด็นดังกล่าวนี้ยังอาจจัดให้เป็นลักษณะคำสอนของการพูดที่ต้องเลือกผู้ฟังด้วยเช่นเดียวกัน

สุดท้ายได้แก่การพูดที่ไม่สมควร ซึ่งได้มีการกล่าวเอาไว้เป็นเรื่องปลีกย่อย ปรากฏอยู่ในโคลงบทที่ 288 และบทที่ 289 โดยโคลงบทที่ 288 – 289 ได้กล่าวถึงการอวดรู้ว่าไม่ควรทำ

2) *ประเด็นเกี่ยวกับการฟัง* โคลงโลกนิติกกล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับการฟังไว้โดยตรงในโคลงจำนวน 8 บท คือ โคลงบทที่ 8 บทที่ 9 บทที่ 54 บทที่ 70 บทที่ 121 บทที่ 124 บทที่ 209 และบทที่ 292 โดยกล่าวถึงประเด็นหลัก 4 ประเด็นคือ

1. ลักษณะการฟังที่ทำให้เป็นนักปราชญ์
2. ลักษณะการฟังที่ไม่ฟังประสงค์
3. ลักษณะการฟังที่ฟังประสงค์
4. สิ่งที่ไม่ควรฟัง

ลักษณะการฟังที่เป็นนักปราชญ์ปรากฏอยู่ในโคลงบทที่ 9 เพียง 1 บทเท่านั้น โดยกล่าวเปรียบเทียบกับถิ่นของคนที่ได้รู้รสชาติของแกง เหมือนกับนักปราชญ์ที่เมื่อได้สดับฟังสิ่งที่ดีแล้วก็จะซึมซาบเข้าไปในจิตใจ โดยโคลงบทที่ 9 นี้มีเนื้อความต่อเนื่องมาจากโคลงบทที่ 8 ที่กล่าวถึงลักษณะการฟังที่ไม่ฟังประสงค์

ลักษณะการฟังที่ไม่ฟังประสงค์นี้เป็นประเด็นเกี่ยวกับการฟังที่ถูกกล่าวถึงมากกว่าประเด็นอื่นๆ โดยโคลงบทแรกที่กล่าวถึงการฟังที่ไม่ฟังประสงค์คือ โคลงบทที่ 8 ที่

กล่าวถึงลักษณะการฟังแบบจวกตักแกง คือสักแต่ว่าได้ยินเท่านั้น แต่ไม่เกิดความเข้าใจ ไม่สามารถจับประเด็นได้ ตลอดจนไม่สามารถวิเคราะห์ ตีความ หรือประเมินค่าตามหลักของการฟังที่มีประสิทธิภาพได้ เปรียบเสมือนกับคนพาลที่แม้ว่าจะใกล้ชิดกับผู้เป็นบัณฑิต ฟังสิ่งอันเป็นประโยชน์อยู่เนื่องนิคย์แต่ก็ไม่ได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจ

ลักษณะการฟังที่ไม่ฟังประสงค์ยังได้ถูกกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 54 และบทที่ 209 ที่กล่าวถึงพฤติกรรมกรการฟังที่ไม่ทำให้เป็นนักปราชญ์ โดยบทที่ 54 กล่าวถึงการว่างเว้นจากการฟังทั้งปวง และบทที่ 209 กล่าวถึงการฟังแล้วไม่ชวนขวยหาความรู้ ไม่เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ต่อ ในขณะที่การฟังที่ไม่ฟังประสงค์ในบทที่ 70 ของโคลงโลกนิตินั้นกล่าวถึงประเด็นที่แตกต่างออกไป โดยกล่าวถึงผลเสียที่เกิดจากการรับสาร (ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่การฟังเท่านั้น) แล้วเกิดการคิดไปเอง จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างไรก็ตาม โคลงโลกนิติบทที่ 70 นี้มีการตีความที่ลึกซึ้งไปกว่านั้น โดยเชื่อมโยงกับกิเลสตัณหาอันเป็นบ่อเกิดของทุกข์ทั้งปวงในชีวิตของมนุษย์

อนึ่ง การฟังที่ดีตามหลักจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับการสื่อสารในพระไตรปิฎกกล่าวว่า ความเป็นนักปราชญ์เกิดได้จากการเป็นพหูสูต คือการเป็นผู้ฟังมาก แต่ต้องฟังในสิ่งที่ดีงาม เพราะการฟังในสิ่งที่เลวร้ายจะเป็นอันตรายต่อปัญญา ในขณะที่การฟังสิ่งที่ดีมากๆ จะเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญา และเปรียบเสมือนกันกับกองทหารที่คอยป้องกันไม่ให้ความรู้รั่วไหลออกไปนอกตัว

ดังนั้นลักษณะการฟังที่ถูกประสงค์จึงควรเป็นการฟังที่ก่อให้เกิดความเป็นพหูสูต ตามลักษณะของบทบาทของสารที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร และสารนั้นต้องมีประโยชน์ ตามบทบาทของสารในเชิงหน้าที่นิยม โดยในโคลงโลกนิติได้แสดงทรรศนะว่า ไม่ว่าสิ่งที่ถูกหรือสิ่งที่ผิดเมื่อรับฟังมาแล้วก็สามารถที่จะเป็นครูสอนใจเราทั้งสิ้น สิ่งที่ถูกให้จดจำเอาไว้ใช้ประโยชน์ในกาลต่อไป ส่วนสิ่งที่ไม่ถูกนั้นก็ให้นำมาเป็นอุทาหรณ์เพื่อสอนใจตนเอง เข้าทำนองที่ว่าผิดเป็นครู

สิ่งที่ไม่ควรฟังในโคลงโลกนิติกกล่าวเอาไว้ 2 ประการ นั่นคือคนที่ชอบพูดโอ้อวดกับเรื่องความซื่อสัตย์ของผู้หญิง ประเด็นแรกถือเป็นเรื่องการฟังที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดในปัจจุบัน โดยปัจจุบันนี้เราก็ถือว่าบุคคลใดที่พูดจาโอ้อวดนั้นมักจะไม่เป็นความจริง โดยอาจจะเป็นการประกอบสร้างตัวตนในสายตาของผู้อื่นให้ดูดีกว่าความเป็นจริง แต่เรื่องความซื่อสัตย์ของผู้หญิงนั้นจะแตกต่างกับกระบวนการทัศนของคนในปัจจุบันและแนวคิดเชิงสตรีนิยมที่ว่าชายและหญิงเท่าเทียมกัน การนำเสนอความจริงเพียงด้านเดียวว่าผู้หญิงไม่มีความซื่อสัตย์ถือเป็นบทบาทใน

การสร้างสารของกวี (ที่น่าจะเป็นเพศชาย) โดยอาจจะเป็นการนำเสนอที่ประกอบไปด้วยอคติที่เกิดจากประสบการณ์ที่ไม่ดีของตัวเอง

3) ประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์

ประเด็นสำคัญว่าด้วยการปฏิสัมพันธ์ในโคลงโลกนิติเน้นหนักไปในเรื่องของการเลือกคบคน ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น ดังที่ปรากฏอยู่ในมงคลสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศานี้ให้แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่วัดเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถี แคว้นโกศล โดยหลักมงคลสูตรข้อแรกคือการไม่คบคนพาล และมงคลสูตรข้อที่สองคือการคบบัณฑิต แนวคิดดังกล่าวจึงน่าจะส่งอิทธิพลให้เกิดคำสอนดังกล่าวในโคลงโลกนิติ โดยในโคลงโลกนิตินั้นกล่าวว่าบุคคลคบคนเช่นไรย่อมเป็นคนเช่นนั้น เข้าทำนอง คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล อนึ่งการ การคบคนไม่ดีเป็นพวกนั้น นอกจากจะทำให้ตนเองเสื่อมเสียชื่อเสียงแล้ว ยังรังสรรค์ตระกูลของตนให้ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงลงไปด้วย

ลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์กลุ่ม (Theories of group interaction) (จินตนา ทองประยูร, 2556: 37-39) โดยทฤษฎีดังกล่าวนี้กล่าวว่า ผลงานของกลุ่มขึ้นกับธรรมชาติการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และการสื่อสารเป็นฐานของประสิทธิภาพในการผลิตของกลุ่ม ตามการวิเคราะห์กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของเบล (Bale's Interaction Process analysis) พบว่า บุคคลจะกระทำและโต้ตอบกันภายในกลุ่ม โดยมีที่มาจากสามัญสำนึกของแต่ละบุคคล ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้ง 2 ส่วน คืออารมณ์สังคม (social emotional area) และส่วนของงาน (task area) จะทำให้การรวมกลุ่มปฏิสัมพันธ์นั้นสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

การที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กันเป็นกลุ่ม ย่อมส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความเห็น และความเชื่อซึ่งกันและกัน แม้ว่าทฤษฎีของเบลจะระบุว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่ได้รับการเปิดเผยมากนัก แต่เพื่อสร้างความสนิทสนมใกล้ชิดแล้วบุคคลย่อมจะต้องเปิดเผยตนเอง ทั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีการเปิดเผยตนเอง (Social Penetration Theory) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์จะพัฒนาให้เกิดความสนิทสนมมากขึ้นตามระยะเวลาที่คู่สื่อสารมีการเปิดเผยข้อมูล กล่าวคือการเปิดเผยตนเองจะยิ่งทำให้คู่สนทนาเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น เมื่อมีการเปิดเผยตนเองซึ่งกันและกันแล้ว สมาชิกของกลุ่มก็จะเกิดการซึมซับสิ่งเหล่านั้น ไปประกอบสร้างตัวตนทั้งด้านวัตถุ สังคม และจิตวิญญาณ โดยบุคคลอาจจะนำไปปรับให้เข้ากับกลุ่มอ้างอิง บทบาท และประสบการณ์ของตนเองตามหลักการประกอบสร้างตัวตนของการสื่อสารภายในตนเอง ดังนั้น หากบุคคลนั้นนำตนเองไป

อยู่ในกลุ่ม (สิ่งแวดล้อม) ที่ดี ก็มีแนวโน้มที่จะดี แต่หากนำตนเองไปอยู่ในกลุ่ม (สิ่งแวดล้อม) ที่ไม่ดี ก็อาจมีแนวโน้มที่จะไม่ดีตามไปด้วย

โคลงโลกนิติบทที่ 99 กล่าวถึงเรื่องความสำคัญของการสร้างและธำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่าการใช้ไมตรีผูกความสัมพันธ์นั้นจะทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไปตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ในโคลงโลกนิติไม่ได้ระบุว่าการใช้ไมตรีผูกความสัมพันธ์นั้นต้องประกอบไปด้วยสิ่งใดบ้าง และไม่ได้ให้คำนิยามของการผูกไมตรีที่ชัดเจน แต่หากพิจารณาถึงหลักของการสร้างและธำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้ว ก็จะพบว่าการสร้างและธำรงความสัมพันธ์นั้นประกอบไปด้วย 4 แนวคิดหลัก ดังที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 2 คือ ทฤษฎีลดความไม่แน่นอน / ความไม่แน่ใจ ทฤษฎีว่าด้วยความดึงดูดใจ ทฤษฎีการเปิดเผยตนเอง และทฤษฎีความเท่าเทียม

การใช้หลักทั้ง 4 ประการนั้น แม้ว่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารว่าด้วยการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในปัจจุบัน แต่หากนำมาใช้ประกอบกันก็น่าจะที่จะสนองเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้

จากหลักจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น สังเกตได้ประการหนึ่งว่า ผู้คนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นเน้นการสื่อสารไปที่การพูดเป็นหลัก สังเกตได้ว่าไม่มีการกล่าวถึงการส่งสารด้วยการเขียนเลย ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นจากเหตุผลทั้งสิ้น 3 ประการ คือ (1) การพูดเป็นการส่งสารที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมากที่สุด ง่ายที่สุด และอยู่กับมนุษย์มายาวนานที่สุด (2) การเขียนในสมัยนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ทั้งนี้อาจเป็นด้วยข้อจำกัดด้านการศึกษาของผู้คนในสมัยนั้น และถึงแม้ว่าสวัสดิศึกษาและเพลงยาวถวายโอวาทจะประพันธ์ขึ้นเพื่อสั่งสอนพระราชโอรสของพระมหากษัตริย์ แต่ก็ไม่ปรากฏเรื่องการเขียนอยู่ในคำสอน ทั้งนี้ด้วยในสมัยนั้นคนในชนชั้นเจ้านายก็ส่งสารด้วยการพูดเป็นหลัก และ (3) การเขียนนั้นอาจปรากฏอยู่ในวรรณคดีประเภทอื่นๆ ที่สอนเรื่องการเขียนที่ถูกต้องตามแบบแผน เช่น จินตมณี ซึ่งเป็นแบบเรียนภาษาที่ใช้มาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

อนึ่ง ในวรรณคดีคำสอนทุกเรื่องที่ยกมาศึกษานั้นเน้นเรื่องการพูดเป็นหลัก โดยจะมีการกล่าวถึงการพูดที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเอาไว้หลายประการ ซึ่งโดยมากจะสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารในปัจจุบันดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว เช่น การพูดให้ถูกกาลเทศะ การพูดไพเราะ การพูดสุภาพ และการเลือกผู้ที่จะพูดด้วย อย่างไรก็ตาม บางประเด็นเกี่ยวกับการพูดนั้น วรรณคดีคำสอนที่เลือกขึ้นมาศึกษายังกล่าวถึงไม่เด่นชัดนัก เช่น การพูดดี และการพูดให้เป็นนักปราชญ์ ที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง โคลงโลกนิติ แต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงว่า การพูดดีที่กล่าวถึงนั้น คำว่าดี วัดจากค่านิยมแบบใด

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้นำเสนอทฤษฎีบางส่วนแล้วว่า คำว่าดีในสมัยนั้นคงจะอ้างอิงตามค่านิยมจากคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพูดดีที่วันนี้ ก็จะต้องเป็นการพูดดีที่มีพื้นฐานตามหลักสัมมาวาจาในอริยมรรคมีองค์ 8 ของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้มาจากข้อสันนิษฐานที่ว่า ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ชนชั้นปกครอง นักปราชญ์ราชบัณฑิต ตลอดจนประชาชนทั่วไปนั้น มีความเห็นและให้คุณค่าเกี่ยวกับความดีงามที่ตรงกัน คือการอ้างจากคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในสังคมไทยสมัยจารีตว่า เป็นสิ่งอันประเสริฐ เป็นคุณค่าอันดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม เนื่องจากคำสอนในศาสนาอื่นๆ ให้ผลต่อสังคมน้อย และแนวคิดปรัชญาเกี่ยวกับคุณค่าและความดีงามจากโลกตะวันตกยังไม่แพร่หลายมากนักในสังคมไทย ดังนั้นสังคมไทยในสมัยนั้นจึงน่าจะมีความเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความดีงามในชีวิตที่สอดคล้องกันประการเดียวคือคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ จึงได้วิเคราะห์ไว้ว่า สาเหตุที่วรรณคดีคำสอนเรื่องต่างๆ โดยเฉพา โคลงโลกนิคตินั้น ไม่ได้ขยายความเกี่ยวกับเรื่องการพูดดีเอาไว้ นั่นด้วย อาจจะเป็นเพราะคำว่าดีในสมัยนั้น ไม่ได้ถูกตีความอย่างหลากหลาย กล่าวคือ ไม่ได้มีค่านิยมเกี่ยวกับความดีงามในชีวิตที่แตกต่างกันมากนัก ด้วยเหตุนี้ผู้ใดก็ตามที่ได้อ่าน โคลงโลกนิตี เมื่อมีการพูดถึงว่าดี ก็ย่อมที่จะต้องมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน คือดีตามหลักพระพุทธศาสนา อนึ่งหลักสัมมาวาจาที่สันนิษฐานว่าเป็นค่านิยมเกี่ยวกับการพูดร่วมกันในสังคมนั้น มีรายละเอียดดังที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 2 ประกอบด้วย

1. การพูดความจริง ละเว้นจากการพูดความเท็จทั้งปวง
2. การพูดไพเราะ ละเว้นจากการพูดหยาบทั้งปวง
3. การพูดที่ไม่ส่อเสียด ละเว้นจากการพูดส่อเสียดทั้งปวง
4. การพูดที่ไม่เพ้อเจ้อ ละเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อทั้งปวง

ดังนั้น หากวรรณคดีคำสอนมีการกล่าวถึงการพูดชั่ว หรือการพูดไม่ดี อันเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับการพูดดี ก็ย่อมที่จะต้องมีความเห็นพื้นฐานความคิดมาจากเรื่องมิจฉาวาจา ซึ่งตรงข้ามกับสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน ซึ่งมิจฉาวาจานั้นก็ประกอบด้วย การพูดเท็จ การพูดหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อ

ดังนั้นหากคนในสังคมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ได้อ่านวรรณคดีคำสอนเรื่องต่างๆ ดังกล่าวแล้วได้พบกับประเด็นเรื่องของการพูดดีและการพูดชั่ว ก็คงจะต้องอ้างอิงกับหลักสัมมาวาจา และมิจฉาวาจาทางพระพุทธศาสนาตามลำดับ จึงจะนับว่ามีความเหมาะสมกับโลกทัศน์ของผู้คนในสังคมสมัยนั้น

ใน โคลงโลกนิตี ปรากฏการพูดอีกประเด็นหนึ่งที่ถูกรวบรวมเอาไว้บ่อยครั้งแต่ให้เนื้อหาที่ไม่ชัดเจนนัก คือการพูดให้ดูเป็นนักปราชญ์ หรือการพูดให้ดูเป็นผู้ที่มีความรู้ ซึ่งโคลงโลก

นิติได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของนักปราชญ์เอาไว้หลายประการ เช่น การไม่พูดมากเกินไป และการพูดเมื่อถึงเวลาอันสมควร แต่ก็ไม่ได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า การพูดอย่างไรจึงจะดูเป็นนักปราชญ์อย่างแท้จริง แต่ก็สามารถอ้างอิงจากการอภิปรายเกี่ยวกับการพูดที่ได้แสดงไว้ข้างต้นว่า การพูดดีย่อมต้องเป็นคุณสมบัติหนึ่งของนักปราชญ์ เพราะฉะนั้นการพูดที่ทำให้ดูเป็นนักปราชญ์ และการพูดดีในโคลงโลกนิตินั้นย่อมที่จะต้องมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะฉะนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า บุคคลใดก็ตามที่พูดจาอย่างเป็นนักปราชญ์ที่แท้จริงแล้ว ก็ย่อมที่จะต้องเป็นผู้ที่มีสัมมาวาจา

อนึ่ง สัมมาวาจานี้มีความหมายครอบคลุมลักษณะการพูดที่กว้างขวาง การพูดที่เป็นสัมมาวาจา 4 ลักษณะที่ได้ยกขึ้นมาข้างต้นนั้นถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานในเบื้องต้นเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องด้วยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับเรื่องการพูดเอาไว้หลายประเด็น ดังที่ได้มีการกล่าวอย่างละเอียดเอาไว้แล้วในบทที่ 2 ดังนั้น คำนิยามเกี่ยวกับพูดของผู้เป็นนักปราชญ์ย่อมจะต้องเป็นไปตามคำสั่งสอนดังกล่าวอย่างแน่นอน ทั้งนี้ เนื่องจากมีคำสั่งสอนที่นอกเหนือจากหลักสัมมาวาจาพื้นฐาน 4 ประการ ที่ถูกระบุเอาไว้ว่าเป็นลักษณะของผู้ที่ไม่เป็นนักปราชญ์ ได้แก่ เรื่องของการพูดมาก เป็นต้น จากการอนุมานแบบอุปนัยจึงสามารถอนุมานได้ว่า คำสั่งสอนอื่นๆ ก็จะต้องสอดคล้องกับการพูดของนักปราชญ์ด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับการพูดในเรื่องอื่นๆ คือเรื่องการพูดสำหรับผู้นำ และไม่ปรากฏคำสอนเรื่องดังกล่าวในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ ที่มุ่งสอนผู้ที่เป็นเจ้าคนนายคนเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้รับสารตามความมุ่งหมายของกวีที่ทรงพระนิพนธ์หรือประพันธ์เรื่องต่างๆ มีความแตกต่างกันดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว และเรื่องสวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทก็เป็นเรื่องที่สุนทรภู่ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้สอนเจ้านายโดยตรง อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับการพูดสำหรับผู้นำนี้ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันประเด็นเรื่องการพูดของสามัญชน เพียงแต่เน้นย้ำไปที่ความสัมพันธ์ของกลุ่มชนที่มีความสูง – ต่ำแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยในสวัสดิรักษากล่าวถึงการไม่ดูค่าว่ากล่าวข้าทาสมบริวาร หลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกว่าด้วยการดำและบริภาษ ซึ่งได้แสดงเอาไว้ในบทที่ 2 อันมีใจความว่า การดำเนินเรียกว่าเป็นอภโกสวัตถุ คือการพูดที่ไม่ดี เมื่อมาประกอบกับการบริภาษ คือการแสดงกิริยาที่น่ากลัว ก็จะก่อให้เกิดโทษต่างๆ 10 ประการดังที่ได้มีการกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกซึ่งได้แสดงไว้แล้ว อนึ่ง คำนิยามเกี่ยวกับเรื่องของการพูดสำหรับผู้นำในอดีตนั้น ที่ไม่มีความแตกต่างกันกับคำนิยามการพูดของสามัญชนนั้น ก็คงจะเป็นเพราะการอ้างอิงเกี่ยวกับคุณงามความดีนั้นมาจากพระไตรปิฎกเหมือนกัน เพราะฉะนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพูดสำหรับผู้นำหรือชนชั้นปกครองก็ต้องมาจากหลักการดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงกรอบของจารีตประเพณีของราชสำนักในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและเนื้อหา

อื่นๆ ในวรรณคดีที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกล่อสารแล้ว หลายส่วนรับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์
- ฮินดู

ดังนั้นเรื่องของกาพย์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่
เลือกมาศึกษานั้น ก็จะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แม้ว่ากลุ่มผู้รับสารตามความมุ่งหมายของ
กวีแต่ละท่านจะแตกต่างกันก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับค่านิยมและคุณงามความดี
ในสังคมจากแหล่งที่มาเดียวกันคือคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก และ
พบการขยายความเกี่ยวกับการพูดดีก่อนข้างน้อย หากกล่าวถึงการพูดดีในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง
แล้วก็จะมีการให้รายละเอียดอยู่บ้าง แต่หากกล่าวถึงการพูดดีโดยทั่วไปแล้ว ก็ต้องสรุปได้ว่า เป็น
การพูดดีตามหลักสัมมาวาจาในทรรณะของพระพุทธศาสนานั้นเอง อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับ
การพูดที่แสดงเอาไว้อย่างชัดเจนที่สุดเกี่ยวกับเรื่องลักษณะการพูดที่ดีและไม่ดีคือเรื่องกฤษฎาสอน
น้องคำฉันท์ เนื่องจากมีการแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องของกาพย์ไว้มากกว่าในวรรณคดีคำ
สอนเรื่องอื่นๆ ที่ได้ศึกษา ในขณะที่สวัสดีรักษา เพลงยาวถวายโอวาท และโคลงโลกนิตินั้น
บางครั้งก็กล่าวถึงเรื่องรายละเอียดของการพูดเอาไว้อย่างละเอียด แต่บางครั้งก็ไม่ได้กล่าวถึง จึงเป็น
ที่มาของการสรุปผลการศึกษา และการอภิปรายข้างต้น

นอกจากเรื่องของกาพย์แล้ว การรับสารที่เกิดขึ้นโดยส่วนมากตามสภาพสังคมใน
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือการฟัง ที่ปรากฏอยู่มากกว่าการอ่าน ทั้งนี้จะสามารถสังเกตได้ว่า
ไม่มีวรรณคดีคำสอนที่ยกมาศึกษาเรื่องใดกล่าวถึงเรื่องของกาพย์รับสารด้วยการอ่านเลย คงจะมีแต่
เพียงการรับสารด้วยการฟังเท่านั้น ทั้งนี้คงด้วยมาจากสาเหตุที่คล้ายคลึงกับสาเหตุที่วรรณคดี
ดังกล่าวพบการส่งสารด้วยการพูดมากกว่าการส่งสารด้วยการเขียน โดยเหตุผลที่วรรณคดีคำสอน
เน้นการรับสารด้วยการฟังนั้นคงเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ (1) เนื่องจากการพูด
เป็นพฤติกรรมการส่งสารที่พบมากที่สุดในชีวิตประจำวัน ดังนั้นคนในสังคมย่อมมีโอกาสที่จะรับสาร
ด้วยการฟังมากกว่าการรับสารด้วยการอ่าน (2) ปัจจัยด้านการศึกษาที่ทำให้มีผู้อ่านออกเขียนได้
น้อยกว่าผู้ที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามัญชนและสตรี และ (3) การอ่านยังไม่
เป็นที่นิยม หรือแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในสังคมสมัยจารีตยังไม่มี หรือในสมัยนั้นอาจคิด
ว่าการฟังอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเทียบเคียงกับการอ่านได้เนื่องจากการรับสารเหมือนกัน

เรื่องเกี่ยวกับการฟังจะปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์และโคลง
โลกนิติ แต่กลับไม่ปรากฏอยู่ในสวัสดีรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทเลย จึงชวนให้สามารถ
สันนิษฐานไปได้ถึงสาเหตุของการที่ไม่ปรากฏเรื่องราวของการฟังอยู่ในวรรณคดี 2 เรื่องดังกล่าว ใน
ทรรณะของผู้ศึกษาสันนิษฐานเอาไว้ 2 เหตุผล คือ (1) กลุ่มผู้รับสารในเรื่องสวัสดีรักษาและเพลง
ยาวถวายโอวาทเป็นกลุ่มเจ้านาย เพราะฉะนั้นโดยธรรมชาติของชีวิตประจำวันย่อมที่จะต้องเป็นผู้

พูดมากกว่าเป็นผู้ฟัง เนื่องจากสถานภาพและบทบาททางสังคมถูกกำหนดมาเช่นนั้น เช่น การต้องเป็นผู้ออกคำสั่ง และ (2) ในวรรณคดีทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวได้กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเอาไว้แล้ว ซึ่งในกระบวนการปฏิสัมพันธ์นั้นก็ต้องประกอบไปด้วยการรับฟังฝ่ายตรงข้ามด้วย ผู้ประพันธ์คือสุนทรภู่จึงอาจจะไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวซ้ำอีก หรือหากไม่เป็นเช่นนั้น ก็อาจจะเป็นเพราะสมเด็จพระเจ้าฟ้าทั้งสามพระองค์ผู้ทรงเป็นศิษย์ของสุนทรภู่ ไม่ได้มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการรับสารด้วยการฟังก็เป็นได้ จึงทำให้สุนทรภู่ไม่จำเป็นที่จะต้องถวญคำสั่งสอนแนะนำเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

ในทางตรงกันข้าม สาเหตุที่ปรากฏประเด็นเกี่ยวกับการฟังอยู่ในเรื่องกฤษณาสนนึ่ง คำฉันท์และโคลงโลกนิตินั้นน่าจะเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้รับสารตามความมุ่งหมายของกวีแต่ละท่านที่ประพันธ์มีแนวโน้มที่จะต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องของการฟัง ดังเช่นเรื่องกฤษณาสนนึ่ง คำฉันท์ที่กล่าวถึงภรรยาในสังคมสมัยจารีตที่ชายและหญิงมีสถานะและบทบาททางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน ภรรยาจึงต้องเป็นฝ่ายฟังสามีอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการฟังคำสั่งของสามี และการรับฟังปัญหาต่างๆ ของสามีเป็นต้น เนื้อหาในกฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการฟังมาก จนอาจจะเท่าเทียมกันกับเรื่องของการพูด เช่น การกล่าวถึงการฟังให้ครบถ้วนใจความ สามารถจับประเด็นได้ครบถ้วน ลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการฟังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่กล่าวถึงเรื่องของการฟังไว้หลายประเด็น โดยหนึ่งในลักษณะของการฟังที่ดีที่จะก่อให้เกิดปัญญาคือการฟังให้ครบถ้วน หากฟังมาไม่ครบถ้วนก็จะก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสารต่างๆ และยังเป็นการสร้างอวิชชาให้เกิดขึ้นภายในตัวของผู้ฟังเองด้วยอันเนื่องมาจากการรับสารไม่ครบหรือไม่ถูกต้อง

ในขณะที่ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่ทางนิเทศศาสตร์จัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น มีแทรกปรากฏอยู่ทั่วไปในวรรณคดีคำสอนทุกเรื่องที่น่าสนใจ โดยทั่วไปก็จะเป็นหลักปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน คือให้ปฏิบัติดีต่อผู้อื่น เพียงแต่การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นให้ดีนั้นก็แตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้รับสารตามความมุ่งหมายของการประพันธ์ของกวีแต่ละท่าน ดังในเรื่องกฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ก็จะปรากฏเรื่องเกี่ยวกับการวางตัวในฐานะภรรยาของสตรี ซึ่งปรากฏว่ามีหลายประการที่มีความสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็จะเป็นเพราะกวี คือสมเด็จพระเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเป็นภิกษุผู้เป็นพหูสูต ทรงประกอบด้วยพระปรีชาสามารถในศาสตร์หลายแขนง พระองค์อาจจะทรงได้รับอิทธิพลบางประการจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มาประกอบกับเค้าเรื่องเดิมในมหากาพย์ของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูก็เป็นได้ ผู้ศึกษาเห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องภรรยาที่ดีในกฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ปรากฏอยู่ในชีวประวัติของบุคคล

สำคัญในสมัยพุทธกาลหลายท่าน คือนางวิสาขามหาอุบาสิกา และนางจุฬาลงกตา เป็นต้น โดยเฉพาะข้อที่กล่าวถึงการปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ของสามีและสามีของตนด้วยความเคารพ

ในขณะที่กฤษณาสอนน้องคำฉันท์กล่าวถึงเรื่องของการปฏิบัติตนของภรรยา สวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทก็กล่าวถึงเรื่องการวางพระองค์และการปฏิบัติพระองค์ของผู้ที่ทรงอยู่ในสถานะเจ้านาย ซึ่งทั้งสองเรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีกวีผู้แต่งท่านเดียวกัน คือสุนทรภู่ และแต่งขึ้นเพื่อถวายแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ประสูติแต่พระมารดาพระองค์เดียวกัน จึงอาจกล่าวเป็นภาษาสามัญได้ว่า ผู้แต่งคนเดียวกัน แต่งเรื่องทั้งสองเรื่องให้คนในบ้านเดียวกันอ่าน เนื้อหาย่อมมีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตาม ในเพลงยาวถวายโอวาทกล่าวถึงเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ในปริมาณที่มากกว่าสวัสดิรักษา เนื่องจากในสวัสดิรักษากล่าวถึงอยู่ประเด็นเดียวคือการไม่ดูต่ำว่ากล่าวลูกน้องเพราะจะทำให้ลูกน้องปราศจากความเคารพนบถนอบ ซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้วเมื่อก่อนถึงแนวคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า ในสวัสดิรักษานั้นกล่าวถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้อง ในขณะที่ในเพลงยาวถวายโอวาทนั้นปรากฏลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลายกว่า คือปรากฏทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้องที่ปรากฏคำสอนลักษณะคล้ายกันคือการให้ความเมตตาและปฏิบัติดีต่อข้าทาสบริวาร ความสัมพันธ์ระหว่างครู – ศิษย์ที่ปรากฏว่าให้เจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปิ๋วทรงคบหากับนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่างๆ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้องหรือครูและศิษย์นั้น โดยทั่วไปแล้วเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปิ๋วก็ล้วนแล้วแต่ทรงอยู่ในสถานะที่สูงกว่าทั้งสิ้น หากแต่ในเพลงยาวถวายโอวาทนั้นปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าฟ้าทั้ง 2 พระองค์กับองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งในขณะนั้นคือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ทรงอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า โดยปรากฏคำสอนเกี่ยวกับการกราบบังคมทูลและความรู้รอบตัวต่างๆเกี่ยวกับกิจการในราชสำนัก ซึ่งได้อภิปรายไปแล้วเมื่อก่อนกล่าวถึงเรื่องการพูด แต่คำสอนดังกล่าวก็ช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้เช่นเดียวกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ที่ดูจะมีประเด็นในกล่าวถึงแตกต่างไปจากเรื่องอื่นๆ มากที่สุดคือเรื่อง โคลง โลกนิติ ที่มีคำสอนซึ่งเข้าทำนอง คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผลก่อนข้างมาก จึงทำให้เป็นวรรณคดีเรื่องเดียวที่สามารถเปรียบเทียบเข้าทฤษฎีสื่อสารกลุ่มเล็กมาร่วมกับทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ โดยโคลงโลกนิติจะเน้นในเรื่องของการคบคนเป็นอย่างมาก และให้เหตุผลที่ชัดเจนมากกว่าในเพลงยาวถวายโอวาท ที่กล่าวถึงเรื่องของการเลือกคบคนเช่นกัน แต่ไม่ได้กล่าวถึงบุคลิกลักษณะหรือนิสัยของผู้ที่คบว่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มหรือไม่ แต่ในโคลงโลกนิติมีการกล่าวถึงประเด็นนี้เอาไว้อย่างชัดเจน และยังมีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบเกี่ยวกับเรื่องราวที่ปรากฏในนิทานชาดกด้วย ซึ่งการยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับ

นิทานชาดกนั้นก็ยังเป็นเครื่องสนับสนุนการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นการพูดในโคลงโลกนิติที่ได้กล่าวถึงไว้ข้างต้นที่ว่า โคลงโลกนิติน่าจะได้รับอิทธิพลแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการประเมินค่าความดี – ความชั่วจากหลักการที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า หากจะใช้แนวคิดเรื่องทฤษฎีการสื่อสารกลุ่มเล็กนั้นก็จะสามารถใช้เปรียบเทียบได้แค่เรื่อง โคลงโลกนิตินั้น แต่ไม่สามารถใช้กับเรื่องอื่นๆ ได้

เพราะฉะนั้น แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นการสื่อสารระดับที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนเรื่องต่างๆ ที่ยกมาศึกษามากที่สุดนั้น ก็เป็นแนวคิดที่น่าจะมีความสำคัญต่อสังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมากที่สุด โดยพฤติกรรมการสื่อสารที่ถูกนำขึ้นมาสอนมากที่สุดก็คือเรื่องการพูด โดยน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาตามหลักจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เช่นเดียวกับคำสอนเกี่ยวกับเรื่องการฟังและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่น่าจะได้รับแนวคิดมาจากแหล่งที่มาเดียวกัน และส่วนมากมีความสอดคล้องกับแนวคิดต่างๆ ข้างต้นในปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาเรื่องจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏในวรรณคดีคำสอนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น พบว่าหลักการส่วนมากที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีคำสอนเรื่องต่างๆ นั้น โดยมากแล้วล้วนแต่เป็นสำนึกพื้นฐานในชีวิตประจำวันของคนส่วนมากในสังคมรับรู้และประพฤติปฏิบัติตามอยู่แล้ว และโดยมากก็มีความสอดคล้องกับจริยศาสตร์การสื่อสารที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ในวรรณคดีไทยนั้นมีมาช้านานแล้ว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งในระดับตนเอง ระดับครอบครัว ระดับสังคม และรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและบุคคลต่างๆ อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตามสังเกตได้ว่า บริบททางประการของสังคมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นแตกต่างกับสังคมในปัจจุบัน เช่น เรื่องกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ดังที่ได้กล่าวมาไว้แล้ว ดังนั้นในสมัยปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ชายและหญิงมีบทบาทและสถานะใกล้เคียงกันในสังคมมากขึ้น ก็อาจกล่าวได้ว่า หากสามีคนใดปฏิบัติตามคำสอนที่อยู่ในกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์เช่นเดียวกับภรรยาแล้ว ก็จะส่งผลให้ชีวิตคู่ นั้นยืนยาว มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันไปตราบนานเท่านาน สำหรับเรื่องสวัสดิรักษาและเพลงยาวถวายโอวาทนั้น แม้ว่าผู้อ่านจะไม่ได้อยู่ในสถานะของเจ้านายในสมัยจาริต รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโศกลางสิริมงคลได้ลดลง

ไปอย่างมากในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีประเด็นหลายประเด็นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหน้าที่การทำงานได้ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้าคน

โคลง โคลงนิติดูจะเป็นเรื่องที่มีแนวทางในประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยมากที่สุด เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายการสื่อสารที่มุ่งตรงไปยังกลุ่มผู้รับสารที่มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งได้อธิบายไว้โดยละเอียดพอสมควรแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมากล่าวซ้ำอีกในที่นี้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ศึกษาวรรณคดีในสมัยกรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้นเรื่องอื่นๆ ในประเภท (Genre) อื่น เพิ่มเติม ที่มีเนื้อหากล่าวถึงการสื่อสารในเรื่อง เช่น วรรณ-คดีบทละคร วรรณคดีนิทาน วรรณคดีศาสนา วรรณคดีประวัติศาสตร์และวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ

3.2.2 ใช้กรอบอ้างอิงที่เป็นปรัชญา นิเทศศาสตร์ แนวพุทธและจริยศาสตร์การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะเป็น แนวคิดแบบสังคมไทยดั้งเดิมในสมัยจารีตเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2556). “ปัจจัยมนุษย์ในการสื่อสาร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและพฤติกรรมสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 12) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2556). “ปัจจัยสื่อในการสื่อสาร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและพฤติกรรมสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 12) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กิตติ กันภัย. (2557). *นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทนา ทองประยูร. (2556). “ทฤษฎีการสื่อสารกลุ่มเล็กและการสื่อสารสาธารณะ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2549). *วินิจฉัยเรื่องกฤษฎาสอนน้อง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นัตรวรณ ตันนะรัตน์. (2547). *การพูดสำหรับผู้ผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12) กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2547). *ประชุมโคลงโลกนิติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นงนุช ศิริโรจน์. (2556). *จริยธรรมสื่อสารมวลชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุษบา สุธีธร. (2556). “ทฤษฎีการสื่อสารภายในและระหว่างบุคคล” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2549). *กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปมลินี สมภพเจริญ. (2556). *ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) นนทบุรี: สองขาครีเอชั่น.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2553). *พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของ สกสค.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2555). *พุทธโคดม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊กส์.

วัฒนา พุทธานุกรานนท์. (2546). *สื่อสารมวลชนกับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11) กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วีระเกียรติ รุจิรกุล. (2556). *ศิลปะการพูด*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศิลาปรกร, กรม. (2550). *ชีวิตและงานของสุนทรภู่*. (พิมพ์ครั้งที่ 18) กรุงเทพมหานคร: องค์การคำ
ของ สกสค.

สมสุข หินวิมาน. (2556). “ปัจจัยสี่ในการสื่อสาร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและ
พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

สวณิต ขมาภัย (กรรมกร). (2553). *หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2)
กรุงเทพมหานคร: องค์การคำของ สกสค.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายณัฐพงศ์ ลาภบุญทรัพย์
วัน เดือน ปีเกิด	17 กุมภาพันธ์ 2537
สถานที่เกิด	เขตบางนา กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2555

